

2016 YILI
TÜRKİYE İLERLEME
RAPORU
İKİV ÖZETİ

Bu yayın, İKV tarafından Kasım 2016 tarihinde hazırlanmıştır.

Bu yayın, Avrupa Komisyonu tarafından 9 Kasım 2016 tarihinde yayımlanan 19'uncu Türkiye İlerleme Raporu'nun geniş özetidir. İKV'nin görüşlerini içermemektedir.

2016 YILI
TÜRKİYE İLERLEME
RAPORU
İKv ÖZETİ

51 yıldır

İktisadi Kalkınma Vakfı

İÇİNDEKİLER

1. Giriş	4
2. Siyasi Kriterler ve Güçlendirilmiş Siyasi Diyalog	10
3. Ekonomik Kriterler.....	33
4. Üyelik Yükümlülüklerini Üstlenebilme Yeteneği	42
5. Fasıı Bazında Uyum Tablosu	98

1. GİRİŞ

1.1. ÇERÇEVE

Türkiye, AB için kilit bir ortak olmaya devam etmektedir. 1964'ten bu yana yürürlükte olan bir Ortaklık Anlaşması ve 1995'te oluşturulan Gümrük Birliği ile Türkiye ile AB arasında bir bağ kurulmuştur. Aralık 1999 tarihli AB Zirvesi'nde Türkiye'ye aday ülke statüsü verilmiş, Ekim 2005'te ise Türkiye ile katılım müzakerelerine başlanmıştır. 29 Kasım 2015 tarihli Türkiye-AB Zirvesi'nde, Türkiye ile AB müşterek çıkarlarının bulunduğu tüm kilit alanlarda ilişkilerini canlandırmaya ve derinleştirme kararı almıştır.

AB, Türkiye'de demokrasiye doğrudan bir saldırı niteliğindeki darbe girişimini hızlı ve güçlü şekilde kınamış, ülkedeki demokratik kurumlara tam desteğini yinelemiştir. Darbe girişimini takiben alınan önlemlerin kapsamı ve kolektif yapısı dolayısıyla AB, yetkililere Türkiye'nin uluslararası taahhütleri ve aday ülke statüsüne uygun şekilde hukukun üstünlüğü ve temel haklar alanında en yüksek standartları gözetme çağrısında bulunmuştur.

Katılım müzakereleri çerçevesinde, 16 fasıl açılmış ve bunlardan bir tanesi geçici olarak kapatılmıştır. Üye Devletlerin tutumuna hanel getirmeksizin 15, 26 ve 31 numaralı fasılların açılmasına yönelik hazırlık belgeleri Konseye iletilmiştir. Yargı ve temel hakları kapsayan 23 numaralı fasıl ile adalet, özgürlük ve güvenlik konularını kapsayan 24 numaralı fasla ilişkin hazırlık belgeleri tamamlanma aşamasındadır. Türkiye; açılış kriterlerinin ve müzakere çerçeve belgesinin gereklerinin yerine getirilmesi ve AB'ye yönelik akdi yükümlülüklerine saygı göstermek suretiyle müzakerelerin hızını artırabilir.

Türkiye ve AB, katılım müzakerelerini destekler ve tamamlar şekilde; en üst düzeyde karşılıklı ziyaretler de dahil olmak üzere, müşterek çıkar alanlarında diyalogu ve işbirliğini artırmayı sürdürmüştür. Türkiye ve AB özellikle Ocak ve Eylül 2016 tarihlerinde gerçekleşen iki Yüksek Düzey Siyasi Diyalog Toplantısı ile terörle mücadele, Suriye, Libya, Irak dahil olmak üzere dış ve güvenlik politikası alanındaki diyaloglarını artırmıştır. Terörle mücadele, 29 Kasım 2015 tarihli Türkiye-AB Zirvesi'nde bir öncelik olarak kabul edilmiş ve PKK ile IŞİD'in büyük çaplı terör saldırıları sonrasında ve Türkiye'nin IŞİD karşıtı küresel koalisyonu katılımını artırdığı bir ortamda, Haziran 2016'da Türkiye-AB Terörle Mücadele Diyalogunda ele alınmıştır.

Bu bağlamda, göç alanında işbirliği 29 Kasım 2015 tarihli Türkiye-AB Zirvesi'nde etkin hale getirilen Ortak Eylem Planı temelinde ve Türkiye'den AB'ye düzensiz göçü

AB standartlarına ve uluslararası standartlara uygun şekilde azaltmak amacıyla kabul edilen 18 Mart 2016 tarihli Türkiye-AB Uzlaşısı sonrasında artırılmıştır. Çoğunu Suriyeli mültecilerin oluşturduğu yoğun mülteci akınının ele alınması, Türk yetkililer için öncelikli bir konu olmaya devam etmiş ve Türk yetkililer, önemli mali kaynaklar ayırmak, geçici koruma yasasının kapsamını genişletmek ve istihdam piyasasına erişime izin vermek suretiyle Suriye, Irak ve diğer ülkelerden 3 milyon kadar mülteciyi barındırma yönünde olağanüstü çabalar sarf etmiştir. Denizde can kayıplarının önüne geçmek ve Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçen göçmenlerin sayısını azaltmak amacıyla önemli adımlar atılmıştır. Türkiye, vize serbestliği yol haritasının şartlarını yerine getirmek üzere çalışmalarını hızlandırmıştır. Vize zorunluluğu, Türkiye tüm şartları yerine getirir getirmez kaldırılacaktır. AB'nin Türkiye Mülteci Aracı, Şubat 2016 itibarıyla faaliyete geçirilmiştir. 2016 ve 2017 dönemi için belirlenen toplam 3 milyar avroluk kaynağın 2,2 milyar avrosu Türkiye'de mültecileri destekleyecek eylemler ve ev sahibi topluluklar için ayrılmış, bunun 1,2 milyar avroluk bölümü kontrata bağlanmış ve 677 milyon avrosu ise aktarılmıştır.

Türkiye ile AB aralarındaki işbirliğini enerji, ekonomi, ticaret alanlarında tesis edilen yüksek düzey diyalog süreçleriyle daha da geliştirmişlerdir. İki taraf da Gümrük Birliği'nin modernizasyonu ve kapsamının genişletilmesine yönelik müzakereler için hazırlıklarını ilerletmiştir.

1.2. RAPORUN ÖZETİ

15 Temmuz gecesi gerçekleşen darbe girişimi, 241 kişinin yaşamını yitirmesine, 2.196 kişinin de yaralanmasına yol açmıştır. Türk Hükümeti, tüm siyasi yelpazenin ve halkın desteğiyle darbe girişiminin üstesinden gelmeyi başarmıştır. TBMM, 16 Temmuz'da sembolik bir özel oturumda, mecliste temsil edilen tüm partilerce ortak bir bildiri kabul etmiştir. Hükümet, darbe girişiminin Gülen hareketince gerçekleştirildiğini saptamıştır.

AB, Türkiye'de demokrasiye doğrudan bir saldırı niteliğindeki darbe girişimini hızlı ve güçlü şekilde kınamış, ülkedeki demokratik kurumlara tam desteğini yinelemiştir.

20 Temmuz'da Türkiye genelinde üç ay süreyle olağan üstü hal (OHAL) ilan edilmiş, 3 Ekim'de ise OHAL üç ay süreyle uzatılmıştır. Kanun hükmünde kararnamele önemli yasal düzenlemeler getirilmiştir. Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'yle (AİHS) güvence altına alınan bazı temel hakları koruma yükümlülüğünün sınırlandırılabilceği hususunda Avrupa Konseyini bilgilendirmiştir. Darbe girişimi sonrasında, Gülen hareketiyle bağlantıları olduğu ve darbe girişimine karıştıkları iddiasıyla oldukça geniş

kapsamlı işten uzaklaştırmalar, görevden almalar ve gözaltılar gerçekleştirilmiştir. Önlemler, yargı, polis, jandarma, ordu, kamu çalışanları, yerel merciler, akademi, öğretmenler, avukatlar, medya ve iş dünyası başta olmak üzere toplumun tüm kesimlerini etkilemiştir. Çok sayıda kurum ve özel şirket kapatılmış, malvarlıklarına el konulmuş veya kamu kurumlarına aktarılmıştır.

Darbe girişimi sonrası önlemlerin sonucunda AB, yetkilere; hukukun üstünlüğü ve temel haklar alanlarındaki en üst standartlara riayet etmeleri çağrısında bulunmuştur. Kamu çalışanları ile devlet arasında bir güven ve liyakat ilişkisi bulunması gerekmektedir ve bunu sağlamaya yönelik önlemler alınabilir, ancak tüm bireysel durumlarda usulsüzlük iddiaları şeffaf prosedürler uyarınca soruşturulmalıdır. Bireysel cezai sorumluluk ancak kuvvetler ayrılığı, yargının tam bağımsızlığı ve avukata etkili şekilde erişim de dahil olmak üzere her bireyin adil yargı hakkına saygı ile sağlanabilir. Türkiye, alınan her önlemin durumun gerektirdiği boyutta olmasını ve tüm vakaların da gereklilik ve orantılılık testlerini geçebilmesini sağlamalıdır. OHAL kapsamında alınan önlemler, Avrupa Konseyi tarafından denetime tabidir. Türkiye, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin Ekim 2016 tarihli tavsiyelerini acil şekilde ele almalıdır.

Siyasi kriterler alanında, darbe girişimi öncesinde TBMM iddialı bir reform eylem planının ve vize serbestliği yol haritasının yasal gerekliliklerinin uygulanması yolunda yoğun bir yasama gündemi yürütmüştür. Buna karşılık veri koruma kanunu gibi hukukun üstünlüğü ve temel haklar alanında kabul edilen kilit yasalardan bazıları Avrupa standartlarına uyumlu değildir. Siyasi çekişme, yasanın işleyişini olumsuz yönde etkilemeyi sürdürmüştür. Mayıs ayında çok sayıda milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasına izin veren yasanın kabul edilmesi ve bunu takiben Kasım ayında, eş başkanlar da dahil olmak üzere birkaç HDP milletvekilinin gözaltına alınması ve tutuklanması, ciddi bir endişe kaynağıdır.

Ülkenin güneydoğusundaki durum, ülke için en kritik zorluklardan biri olmaya devam etmiştir. Türkiye'nin güvenlik durumunda oldukça ciddi kötüleşmenin devam etmesi; Temmuz 2015'te çözüm sürecinin çökmesini takiben ağır can kayıpları verilmesine yol açmış, Türkiye PKK ve IŞİD tarafından gerçekleştirilen birtakım büyük çaplı ölümcül terör saldırılarıyla sarsılmıştır. Yetkililer, AB'nin terör örgütleri listesinde yer alan PKK'ya karşı geniş kapsamlı bir terörle mücadele ve güvenlik harekâtı başlatmıştır. Güneydoğu'da, ciddi insan hakları ihlallerine ve güvenlik güçlerince orantısız güç kullanımına ilişkin iddialar artmıştır. Güneydoğu'da çoğu seçilmiş temsilci ve belediye yetkilisi, bir kısmı darbe girişimi sonrasında OHAL kapsamında kabul edilen kararnamelere dayalı olmak üzere işinden uzaklaştırılmış, görevinden alınmış veya terörle ilgili suçlamalar nedeniyle

tutuklanmıştır. Terörle mücadele önlemlerinin orantılı ve insan haklarına saygılı olması gerekmektedir. Kürt meselesi için tek çözüm yolu siyasi bir süreçtir; yeniden uzlaşa ve yapılandırma da yetkililerin ele alması gereken temel konular haline gelmektedir.

Sivil toplum, toplumsal hayatta etkin ve katılımcı olmak üzere elinden gelen çabayı sarf etmiştir. Bağımsız sivil toplum kuruluşları, yasa ve politika yapım süreçlerinde nadiren katılmaktadır. İnsan hakları savunucuları başta olmak üzere bazı STK temsilcileri gözaltına alınmış ve bunların baskı gördüğüne dair geçerli iddialar dile getirilmiştir. Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla çok sayıda kuruluş, hükümet tarafından darbe girişimi sonrası alınan önlemler kapsamında kapatılmıştır.

Türkiye, açık ve duyarlı bir yönetime bağlılığıyla kamu yönetimi reformu alanında kısmen hazırlıklıdır. Buna karşılık, özellikle darbe girişimi sonrasında kamu hizmeti ve insan kaynakları yönetimi alanında geriye gidiş yaşanmıştır. Darbe girişimi sonrasında alınan önlemlerin bürokrasinin işleyişi üzerindeki yapısal etkisi ele alınmayı beklemektedir.

Türkiye’de yargı sisteminin hazırlık düzeyi erken düzeydedir/birtakım hazırlıklar mevcuttur. Geçtiğimiz yıla kıyasla özellikle yargının bağımsızlığı konusunda geriye gidiş yaşanmıştır. Yüksek mahkemelerin yapısı ve üyeliğine getirilen geniş kapsamlı değişiklikler; ciddi bir endişe kaynağı olup, Avrupa standartlarıyla uyumlu değildir. Hakim ve savcılar, Gülen hareketiyle işbirliği içerisinde oldukları iddialarıyla görevden alınmaya ve bazı durumlarda da tutuklanmaya devam etmiştir. Temmuz darbe girişimi sonrasında durum daha da kötüleşmiş, yargıç ve savcılarının beşte biri görevden alınmış ve mal varlıklarına el konulmuştur. Yargının; görevlerini bağımsız ve tarafsız şekilde yerine getirmesine izin veren, yürütme ve yasama organlarının kuvvetler ayrılığına tam saygı gösterdiği bir ortamda çalışması gerekmektedir. OHAL kapsamında, Türkiye bazı suçlar için duruşma öncesi gözaltı süresini 30 güne kadar uzatmıştır. Bu durum Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihadına aykırıdır ve yargının önemli bölümü bu önlemlere tabidir.

Türkiye, yolsuzlukla mücadele alanında belirli düzeyde hazırlıklıdır. Yolsuzluk, birçok alanda yaygın olup, ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Yolsuzlukla mücadeleye ilişkin yeni bir stratejinin ve eylem planının kabul edilmesi, her ne kadar kapsamı sınırlı da olsa olumlu bir gelişmedir. Yasal çerçevede önemli boşluklar mevcuttur ve yürütmenin üst düzey yolsuzluk vakalarının soruşturulması ve kovuşturulması üzerindeki etkisi, önemli bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir. Yolsuzluk algısı yüksek olmayı sürdürmektedir.

Türkiye, örgütlü suçlarla mücadele alanında belirli düzeyde hazırlıklıdır. Kurumsal kapasite artırılmış ve yeni stratejiler ile eylem planları kabul edilmiştir. Buna karşılık, nihai kararlar ve diğer önemli göstergelere ilişkin istatistikler mevcut değildir. Mali soruşturmalar, halen gereken şekilde yapılmamaktadır. Mal varlıklarının ihtiyaten dondurulmasına nadiren başvurulmaktadır ve el konulan mal varlıklarının miktarı azdır. Terörle mücadelede, terörün finansmanına ilişkin kapsamlı bir yasal çerçeve mevcuttur. Terörle Mücadele Kanunu; kapsamı, tanımlamaları nedeniyle AB müktesebatıyla uyumlu değildir ve kanunun uygulanması, insan haklarına ilişkin ciddi endişelere yol açmaktadır. Gerek Ceza Kanunu gerekse Terörle Mücadele Kanunu, Türkiye'nin terörle mücadele kapasitesini azaltmaksızın AİHM içtihadıyla uyumlu hale getirilmelidir. Uygulamada orantılılık ilkesine uyulmalıdır.

Türkiye'deki yasal çerçeve, insan haklarına ve temel haklara saygıyı genel anlamda güvence altına almaktadır, ancak bunların daha da geliştirilmesi gerekmektedir. AİHS ve AİHM içtihadından kaynaklanan hakların uygulanması henüz tam olarak sağlanamamıştır. Darbe girişimi sonrasında, işkencenin ve kötü muamelenin yasaklanması ile usule ait haklar konusunda birçok ciddi ihlal ihbar edilmiştir. Buna karşın alınan tüm önlemler, orantılılık ve insan haklarına saygı ilkelerine uyumlu olmalıdır. Yeni Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, doğru yönde atılmış bir adımdır. Söz konusu kanun, birçok ayrımcılık türünün yasaklanmasına ilişkin hükümler içermesine karşın cinsel yönelimlere açıkça atıfta bulunmamaktadır. Ayrımcılıkla mücadele konusunda tam anlamıyla kapsamlı bir kanunun kabul edilmesi gerekmektedir. Yeni İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu henüz kurulmadığı için insan hakları vakalarında yasal boşluk devam etmektedir. En savunmasız grupların ve azınlıklara mensup kişilerin hakları yeterli düzeyde korunmalıdır. Cinsiyet temelli şiddet, ayrımcılık, azınlıklara karşı nefret söylemi, nefret suçu ve LGBTİ bireylere yönelik insan hakları ihlalleri ciddi bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir.

İfade özgürlüğü alanında, son bir yılda ciddi bir gerileme yaşanmıştır. Yasaların ulusal güvenlik ve terörle mücadele ile ilgili hükümleri başta olmak üzere seçici ve keyfi şekilde uygulanması, ifade özgürlüğünü olumsuz yönde etkilemektedir. Gazeteci, yazar veya sosyal medya kullanıcılarına karşı açılan veya sürmekte olan davalar, akreditasyonların geri çekilmesi, çok sayıda gazetecinin tutuklanması ve darbe girişimi sonrasında çok sayıda medya kuruluşunun kapatılması ciddi endişe kaynağıdır. Toplanma özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar hem yasal hem de uygulama düzeyinde devam etmektedir.

Türkiye, Kıbrıs meselesinin çözümüne yönelik iki toplumun liderleri arasında yürütülen görüşmelere ve BM Genel Sekreterinin Özel Danışmanı'nın çabalarına destek vermeyi sürdürmüştür. Türkiye'nin kapsamlı çözüme bağlılığı ve somut katkı sunması hayati

önem taşımaktadır. Buna karşılık Türkiye, Ortaklık Anlaşması'na Ek Protokol'ün tam olarak ve ayrımcılık yapmaksızın uygulanmasına yönelik taahhüdünü halen yerine getirmemiş ve GKRY ile doğrudan ulaşım bağlantıları da dahil olmak üzere malların serbest dolaşımının önündeki engelleri henüz tamamıyla kaldırmamıştır. GKRY ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. 11 Aralık 2006 tarihinde Konsey (Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi) tarafından kabul edilen ve 14-15 Aralık 2006 tarihlerinde AB Zirvesinde onaylanan Türkiye'ye ilişkin kararlar hâlâ yürürlüktedir. Söz konusu karar, Türkiye'nin Ortaklık Anlaşmasına Ek Protokol'ü tamamen uyguladığı Komisyon tarafından teyit edilinceye kadar, Türkiye'nin GKRY'ye yönelik kısıtlamalarıyla bağlantılı sekiz fasılda müzakerelerin açılmamasını ve hiçbir faslın geçici olarak kapatılmamasını şart koşmaktadır.

Türkiye'nin kayıtsız şartsız biçimde, BM Şartı'yla uyumlu olarak, gerekirse Uluslararası Adalet Divanına başvurmak suretiyle, iyi komşuluk ilişkileri, uluslararası sözleşmeler ve sorunların barışçıl yollardan çözümüne bağlılık göstermesi gerekmektedir. Bu bağlamda, AB bir kez daha endişelerini ifade ederek, Türkiye'ye, bir Üye Devleti hedef alan her türlü tehdit veya eylemden veya komşuluk ilişkilerine ve sorunların barışçıl yollardan çözümüne zarar verebilecek eylemlerden kaçınma çağrısında bulunmaktadır.

Ekonomik kriterlere ilişkin, Türkiye ekonomisi gelişmiş bir ekonomi olup, işleyen bir piyasa ekonomisi olarak nitelendirilebilir. Buna karşın yüksek dış açık, Türkiye ekonomisini finansal belirsizliklere, küresel yatırımcıların algılarındaki değişimlere ve siyasi risklere karşı savunmasız hale getirmektedir. Merkez Bankası, enflasyonun resmi hedefin üzerinde kalmasına rağmen faiz indirimine gitmiştir. İş yapma ortamı, eleştirel medya kuruluşları ile iş insanlarını hedef alan eylemler ile vergi, mali suçlar ve mahkemelerin siyasi muhalefete karşı etkin şekilde kullanılması nedeniyle kötüye gitmeye devam etmiştir. Mal, hizmetler ve istihdam piyasalarının işleyişinin iyileştirilmesi yönünde yapısal reformların uygulanması durmuştur. Genel anlamda, geriye gidiş söz konusudur.

Türkiye, AB içindeki rekabetçi baskılar ve piyasa güçleri ile baş edebilme konusunda iyi düzeyde hazırlıklıdır. Enerji sektöründe serbestleşme başta olmak üzere birkaç alanda ilerleme kaydedilmiştir. Eğitimin niteliği konusunda önemli sorunlar sürmektedir. Bunun yanında kız çocuklarının eğitime erişimi konusunda da sorunlar mevcuttur. Türk lirasının reel değer artışının, ekonominin fiyatlara ilişkin rekabet gücünü azaltmıştır.

Üyelik yükümlülüklerini üstlenebilme yeteneği konusunda, Türkiye, AB müktesebatına uyum sağlamaya devam etmiştir. Vize serbestliği konusundaki çalışmalar olumlu bir istisna olmakla birlikte, bu alandaki çabalar düşük hızda sürmüştür. Türkiye'nin;

şirketler hukuku, Trans-Avrupa Ağları bilim ve araştırma alanlarındaki uyum durumu oldukça ileri düzeydedir. Türkiye; malların serbest dolaşımı, fikri mülkiyet hukuku, mali hizmetler, işletme ve sanayi politikası, tüketicinin ve sağlığın korunması, gümrük birliği, dış ilişkiler ve mali kontrol alanlarında iyi bir hazırlık düzeyine erişmiştir. Türkiye, kamu alımları alanında nispeten hazırlıklı olup bu alanda müktesebat uyumunda önemli eksiklikler bulunmaktadır. Önemli çabalara ihtiyaç duyulan istatistik ve ulaştırma politikası alanlarında da Türkiye nispeten hazırlıklıdır. Türkiye, çevre ve iklim değişikliği konularında belirli bir hazırlık düzeyine ulaşmış olmasına karşın bu alanlarda daha iddialı ve daha eşgüdümlü politikaların oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir. Tüm alanlarda, mevzuatın uygulanmasına daha fazla önem verilmesine gerek duyulmakta olup, çoğu alanda AB müktesebatına yasal uyum için önemli ilerlemelere ihtiyaç vardır.

2. SİYASİ KRİTERLER VE GÜÇLENDİRİLMİŞ SİYASİ DİYALOG

2.1. DEMOKRASİ

15 Temmuz Darbe Girişimi

Raporda, 15 Temmuz akşamı başlayan, 241 kişinin ölümüne ve 2 bin 196 kişinin yaralanmasına sebep olan 16 Temmuz sabahında engellenen askeri darbe girişimi geniş yer bulmuştur. İstanbul ve Ankara'nın çeşitli noktaları, TBMM'nin doğrudan saldırı altında kalmasını da içeren ağır çatışmalara sahne olduğu raporlanmıştır. Güvenlik güçlerinin ve hükümetin yanında yer alan ordu personeli ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısı üzerine darbeci askerlere karşı cadde ve sokaklarda direnen yüz binlerce Türk vatandaşı sayesinde darbe girişimi başarısızlığa uğratıldığı vurgulanmıştır. 15 Temmuz'u 16'sına bağlayan gecede TBMM'de olağanüstü oturum düzenlenmiş, Mecliste temsilcisi bulunan bütün partilerin uzlaşısıyla bir bildiri yayımlandığı hatırlatılmıştır. Hükümet, darbe girişiminin arkasında Gülen hareketi olduğunu açıklamıştır.

Raporda, AB'nin, hızlı ve sert bir şekilde Türk demokrasisine doğrudan bir saldırı olan darbe girişimini kınayarak, ülkenin demokratik kurumlarına olan desteğini yinelemiş olduğunu altı çizilmiştir.

Raporda belirtildiği üzere, 20 Temmuz tarihinde üç ay süreyle Türkiye çapında OHAL ilan edilmiş; 3 Ekim tarihinde OHAL süresi üç ay daha uzatılmıştır. Türkiye 21 Temmuz'da, Avrupa Konseyi'ne, 15'inci madde uyarınca AİHS kapsamında korunan birtakım temel hak ve özgürlükleri askıya aldığını bildirmiştir. Öte yandan Komisyon, Türk Anayasası'nın, OHAL kapsamında dahi askıya alınamayacak haklar içerdiğini

belirtmiştir. OHAL durumu, ülke yönetiminin Cumhurbaşkanı başkanlığında, Bakanlar Kurulu tarafından Kanun Hükmünde Kararnamelerle (KHK) gerçekleşmesinin önünü açmaktadır. Halihazırda 10 adet KHK çıkarılmış durumda. KHK'ların; duruşma öncesi gözaltı süresinin bir takım suç fiilleri için 30 güne uzatılması, kurumlara ve basın kuruluşlarına el koyulması veya kapatılmaları, Gülen hareketi ile bağlantıları sebebiyle silahlı kuvvetlerden ve kamu kurumlarından ihraçlar gerçekleşmesi gibi geniş yelpazede önlemler içerdiği ifade edilmiştir.

Darbe girişiminin ardından alınan önlemler sebebiyle AB, Türkiye'de yetkili kurum otoritelerini, hukukun üstünlüğü ve temel haklara ilişki en yüksek standartları gözetmeye çağırmıştır. Türk devletine ve demokrasisine karşı darbe tehdidine yönelik hızlı tepki meşru olmakla birlikte, KHK'lar, alınan önlemlerin orantılılığı ve yargı yollarının etkinliği ile yargı yollarına erişim açısından soru işaretleri doğduğu bildirilmiştir. Ayrıca adil yargılanma hakkı, etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkı ve mülkiyet hakkı gibi AİHS kapsamında kilit öneme sahip haklara erişimi de etkilediği de değerlendirilmiştir.

Raporda, darbe girişiminin ardından, Gülen hareketiyle ve darbe girişimiyle bağlantıları iddiasıyla çok geniş çaplı uzaklaştırmalar, ihraç ve tutuklamalar gerçekleştiği değerlendirilmiştir. Tutuklulara yönelik kötü muamele ve işkence gibi ciddi insan hakkı ihlalleri rapor edilmiştir. Komisyona göre, Kürt yanlısı ve diğer muhalif seslere yönelik baskılar artarak devam etmektedir. OHAL kapsamında alınan önlemler başta yargı, polis, jandarma, ordu, kamu görevlileri, yerel yönetimler, akademi, öğretmenler, hukukçular, basın mensupları ve iş çevreleri olmak üzere toplumun her katmanını etkilemiş olduğu değerlendirilmiştir. Raporda yer alan verilere göre toplamda, Eylül 2016 sonu itibarıyla, 40.000 kişi gözaltına alınırken, aralarında 81 gazetecinin de yer aldığı 31.000'den fazla kişi tutuklanmıştır. 129.000 kamu personeli görevinden alınmış veya ihraç edilmiştir. 4.000'in üzerinde kurum ve özel şirket kapatılmış, varlıklarına el koyulmuş veya başka kamu kurumlara aktarılmıştır. 10.000 kadar kamu personeli daha OHAL KHK'ları kapsamında ekim sonunda ihraç edilmiş basın kurumları kapatılmış ve gazeteciler gözaltına alınmıştır.

Raporda, OHAL kapsamında alınan önlemlerin doğasının, bir takım ciddi soru işaretine sebep olduğu aktarılmaktadır. Bu ciddi endişeler, Gülen hareketiyle ilişkinin belirlenmesinde kullanılan kriterlerin ve delillerin muğlaklığına; şeffaf olmayan bir biçimde ve ayırım yapmadan, yardım ve yataklık yapma algısının oluşmasına kadar giden sorumluluklar oluşturulmasına dayanmaktadır. Kamu otoriteleri ve kamu çalışanları arasında güven ve sadakat oluşması; dolayısıyla bunun oluşması için gerekli önlemlerin alınması gerektiği değerlendirilmiştir.

Rapora göre, yeni kurulan *ad hoc* yapıdaki Temyiz Komisyonu, görevden alınan veya uzaklaştırılan kamu çalışanları için etkin bir idari inceleme mekanizması olmuştur. Bu süreçte her cezai sorumluluk, güçler ayrılığı ilkesine ve yargının tam bağımsızlığına saygılı şekilde incelenmelidir. Her bireyin avukata etkin erişim hakkını da içine alacak şekilde adil yargılanma hakkının, hukukun üstünlüğünün temel unsuru olduğu hatırlatılmıştır.

Raporda Türkiye'nin Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin Ekim 2016'da ortaya koyduğu tavsiyeleri dikkate alması ve alınan önlemlerin sadece durumun tam anlamıyla gerektirdiği kapsamda ve her şartta zorunluluk ve orantılılık prensiplerini dikkate alarak gerçekleştirildiğini garanti etmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Meclis

Raporda, 15 Temmuz darbe girişimi öncesi dönemde, tekrarlanan seçimlerle 1 Kasım 2015 tarihinde göreve gelen TBMM'nin, istekli bir hükümet reform programı ve vize serbestliği diyaloguyla canlanan yoğun bir yasama gündemiyle çalışmalarını gerçekleştirdiği belirtilmiştir.

Nitekim siyasi kutuplaşmanın meclis çalışmalarını olumsuz etkilediği değerlendirilmiştir. OHAL KHK'ları kapsamında bir takım yasal düzenlemelerin, öncesinde Meclise danışılmadan gerçekleştirildiği belirtilmektedir. OHAL KHK'larına ilişkin görüşleri almak üzere dört siyasi partinin temsilcilerinin bulunduğu Meclis Komisyonunun kurulması öngörülmektedir. Mayıs ayında çok sayıda milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasının önünü açan kanunun kabul edilmesi ve aralarında Eş Başkanları da bulunmak üzere bazı HDP milletvekillerinin gözaltına alınması ve tutuklanması, Rapora göre AB' tarafından ciddi endişeyle karşılanmaktadır. Seçim ve parti kanunlarının Avrupa standartlarına getirilmesine yönelik ilerleme sağlanmadığı da değerlendirilmiştir.

1 Kasım 2015 tarihinde seçilen Meclis, hükümetin 2016 yılına yönelik yoğun reform eylem planını uygulamak, 29 Kasım Türkiye-AB Zirvesiyle yeniden canlanan vize serbestliği yol haritasının öngördüğü yasal değişiklikleri gerçekleştirmek için yoğun bir yasama gündemine girişmiştir. Nitekim hukukun üstünlüğü ve temel haklara ilişkin kabul edilen bir takım temel yasal düzenlemeler halen AB standartlarında değildir (örn. Veri Güvenliği Kanunu).

Aralık 2013'te askıya alınan anayasa reform süreci Şubat 2016'da canlandırıldığı hatırlatılmış; buna rağmen, dört siyasi partinin temsilcilerinden oluşan Meclis Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda süren tartışmalar, iktidar partisi temsilcilerinin başkanlık sistemine muhtemel bir geçişe ilişkin açıklamaları sebebiyle durduğu belirtilmiştir. Darbe

girişiminin ardından iktidar partisi AKP ve HDP haricindeki diğer muhalefet partileri CHP ve MHP tarafından kurulan komisyonun, başta yargı organlarının yapısı olmak üzere çeşitlik konularda bir takım anayasal değişiklikler üzerine uzlaşya vardığı belirtilmiştir.

Siyasi çatışmalar sebebiyle, Meclisin, 15 Temmuz'a kadar sürdürdüğü temel yetkileri olan, yasama ve yürütmeyi denetleme kabiliyetlerinin, siyasi zıtlamalardan olumsuz etkilendiği rapor edilmiştir. OHAL'in ilanının ve uzatılmasının ardından Meclis İnsan Hakları ve AB Uyum Komisyonlarının etkilerinin, temel özgürlüklere ilişkin düzenlemelerde dahi sınırlı kalmış olduğu yönünde eleştiriler rapora yansımıştır. Buna ek olarak basın akreditasyonu ve paydaşların komisyon toplantılarına çağırılmasına ilişkin kuralların selektif şekilde işlemekte olduğu ifade edilmiştir. Komisyona göre Meclisin yürütme üzerindeki denetimi zayıf kalmıştır.

Bütün partilerin onayıyla, darbe girişimini soruşturmak üzere bir meclis komisyonunun kurulması, bu trajik olayın araştırılması doğrultusunda önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve HDP dışındaki muhalefet partilerinin biraraya gelmesi, parti siyasetinin daha uzlaşya dayalı olması yönünde umutları artırdığı belirtilmektedir. Buna ek olarak; OHAL KHK'larına ilişkin görüşleri almak üzere dört siyasi partinin temsilcilerinin bulunduğu bir Meclis Komisyonunun kurulması öngörülmektedir.

Nitekim, bir takım yasal düzenlemelerin, OHAL KHK'ları kapsamında, öncesinde Meclise danışılmadan gerçekleştiği belirtilmektedir. Anayasanın 120'nci maddesi uyarınca, KHK'ların 30 gün içerisinde Meclisin onayına sunulması öngörülmektedir. Ana muhalefet partisi CHP, bazı KHK'ların OHAL kapsamında gerekliliğini sorgulamak üzere Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Raporda, Seçim ve siyasi parti kanunlarının Avrupa standartlarına getirilmesine yönelik ilerleme sağlanmadığı yönünde görüş ortaya koyulmaktadır. Yüzde 10 seçim barajının sürdürüğüne işaret edilirken parti kapatmaları düzenleyen kurallara ilişkin 2010 Anayasa değişikliklerinden sonra herhangi bir gelişme sağlanmadığı; siyasi partilerin ve seçim kampanyalarının finansmanına yönelik halen daha GRECO tavsiyelerini dikkate alan adımlar atılmadığı Raporda tespit edilmiştir. Kasım 2015'te dört partinin temsilci çıkardığı Mecliste, seçilen 550 milletvekilinin 82'sinin kadın olduğu not edilmektedir.

Meclis üyeleri için kapsamlı etik düzenlemeleri içeren tasarı, kanunlaşmamış durumda olduğu belirtilmektedir. Raporda, dokunulmazlıkların, milletvekillerinin yolsuzluk ve diğer görev suiistimallerine yönelik soruşturmaları engelleme aracı olarak kullanılmadığının garanti altına alınması gerektiği vurgulanmıştır. Raporda

vurgulandığı üzere dokunulmazlıkların kaldırılmasına ilişkin kararlar, objektif kriterlere dayandırılmalıdır.

20 Mayıs'ta, kendilerine karşı kovuşturmanın sürdüğü çok sayıda milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılmasını sağlayan kanun değişikliğinin onaylandığı; bu düzenlemeyle birlikte teröre destek iddiaları içeren suçlamalarla bazı milletvekillerinin gözaltına alınmış olduğu veya tutuklanmış olduğu rapor edilmiştir. Raporla, anayasanın sağladığı güvencelerin kısıtlayıcı yorumlanması ve terörle mücadele kanunundaki eksikliklerin milletvekillerinin ifade özgürlüğüne doğrudan bir risk teşkil edeceği değerlendirilmektedir.

Yönetişim

Raporla, Cumhurbaşkanı'nın, iç ve dış siyaset meselelerine doğrudan müdahil olduğu değerlendirilmiştir. Başta yeni anayasa, terörle mücadele, Gülen hareketinin devlet yapısına etkisi iddialarına ilişkin olarak hükümetin çizgisini belirlemek amacıyla çok defa Bakanlar Kurulu'nu toplamıştır. OHAL kapsamında KHK'larla yönetim gücü Cumhurbaşkanı başkanlığındaki Bakanlar Kuruluna verildiğinden dolayı, 15 Temmuz sonrasında Cumhurbaşkanı'nın merkezi rolünün daha da güçlendiği, Cumhurbaşkanı'nın buna ek olarak MGK'yı da birçok kez topladığı rapor edilmiştir.

Hükümetin AB katılım süreci de dahil olmak üzere birçok temel politika alanında devamlılığı sağlamakta olduğuna değinilmektedir. Güvenlik durumunun, rapor döneminde başlıca zorluk olmaya devam ettiği vurgulanmıştır. Türkiye, çok sayıda sivilin ve güvenlik gücünün zayıflamasına sebep olan terör saldırılarına maruz kalmıştır. Güneydoğu'daki güvenlik durumunun ağır şekilde kötüye gitmekte olduğu; Kürt meselesine sürdürülebilir bir çözüme acilen ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

Raporla hem Davutoğlu hem de Yıldırım Hükümetlerinin, Gülen hareketinin devlet yapılanması ve toplum üzerindeki etkileriyle mücadeleye devam ettiği belirtilmiştir. Bu örgütlenmenin üyelerine yönelik soruşturmalar 15 Temmuz öncesinde de gözle görülür bir biçimde artış gösterirken, darbe girişimi sonrasında zirve yapmıştır. 15 Temmuz'da gerçekleşen olaylar doğrultusunda Gülen hareketiyle bağlantıları gerekçesiyle on binlerce kişiye yönelik gerçekleşen yakalama, uzaklaştırma ve ihraçların şeffaf prosedürlerle gerçekleştiğinin, her bireyin adil yargılanma hakkının ve adil idari süreçlerden geçtiğinin garanti altına alınması gerektiği raporda hatırlatılmıştır.

Yerel yönetimlere ilişkin olarak ise; raporda, Güneydoğu'daki pek çok seçilmiş temsilci ve idari amirin, bir kısmı darbe girişimi sonrasında olmak üzere terörle bağlantılı suçlardan gözaltına alınmış veya tutuklanmış olduğu aktarılmıştır. Bahsi geçen yerel

yönetimlerin vatandaşlarının, yeniden Türk hukukuna uygun olarak seçilen yerel yetkililer tarafından temsil edilmeleri gerektiği; Büyükşehir Belediyeler Kanunu'nda 2012 yılında gerçekleşen değişikliklere rağmen, belediyelerin mali özerkliğinin sınırlı kaldığı hatırlatılmıştır.

Rapora göre, Kamu Denetçiliği Kurumunun etkinliği Ağustos 2016 sonuna kadar 22.648 başvuru ve 21.546 karar ile olumlu kabul edilmektedir. Öte yandan Kamu Denetçiliği Kurumunun sınırlı yetkilerinin, kurumun etkinliğini ve insan hakları ile iyi yönetim alanlarına potansiyel katkılarını azaltmakta olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak yasal çerçevenin, Türkiye'deki sekiz bağımsız düzenleyici kurumu siyasi etkiden korumakta yetersiz kaldığı; bu kurumların çalışmalarının daha şeffaf gerçekleşmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Sivil Toplum

Raporda, tüm zorlu şartlara rağmen sivil toplum olgusunun Türkiye'de etkin ve aktif bir şekilde işlemeye devam ettiği belirtilmiştir. Ancak darbe girişimi sonrasında birçok kurumun kapatıldığına ve soruşturmalara tabii tutulduklarına da dikkat çekilmiştir. Bunun yanı sıra, toplanma özgürlüğü alanında ve derneklerin kayıt işlemleri ve işleyişlerine ilişkin kısıtlamaların mevcudiyeti önemli bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Raporda, sivil toplumla istişarelerde sistematik ve kapsayıcı mekanizmaların oluşturulmasına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Raporda ayrıca Türkiye-AB Sivil Toplum Diyaloğu programına da değinilmiştir. Bu kapsamda, söz konusu Programın sivil toplumun gelişmesine katkı sağladığı ve bu kapsamda sivil toplum kuruluşlarının yerel düzeyde daha fazla tanınmasına imkân verdiği belirtilmiştir. Ancak raporda, genel anlamda hükümetin sivil toplum ile işbirliğine yönelik bir stratejisinin de bulunmadığına da işaret edilmiştir.

2015 Türkiye İlerleme Raporu'nda olduğu gibi, Türkiye'deki sivil toplumun gelişmesi için yasal, mali ve idari çerçeveyi iyileştirecek düzenlemelerin hayata geçirilmesinin gerekliliğine de işaret edilmiştir.

Güvenlik Güçlerinin Sivil Gözetimi

Türk hükümetinin, toplumun ve siyasi kesimlerin desteği ile 15 Temmuz'da gerçekleşen askeri darbe girişimini engellemeyi başardığı ifade edilmiştir. Raporda, darbe girişimi sonrasında sivil-askeri ilişkilerinin yasal çerçevesinde önemli değişikliklerin hayata geçirildiği belirtilmiştir. Bu kapsamda, özellikle Türk Silahlı Kuvvetlerinin yapısı ile eğitiminde ve Yüksek Askeri Şura'nın yapısında önemli değişiklikler getirildiğine işaret edilmiştir.

Raporda, Güneydoğu bölgesinde insan hakları ihlallerine ve güvenlik güçleri tarafından oransız güç kullanımına ilişkin ciddi suçlamaların bulunduğu, ancak bu davalara ilişkin yasal ve idari kontrollerin zayıf kaldığına değinilmiştir.

Silahlı kuvvetler ve istihbarat birimlerinin hesap verebilirlikleri konusunda meclis, idari ve yasal gözetimin yetersiz kaldığı da öne sürülen değerlendirmeler arasındadır. Sivil kurumların asker üzerindeki güçlerinin artması olumlu bir gelişme olarak nitelendirilmektedir. Ancak Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nda getirilen değişiklikler sonucunda terörle mücadelede görev alan personellere geniş yasal koruma getirilmesi endişe verici bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Öte yandan askeri harcamaların denetlenmesine yönelik yasal çerçevenin iyileştirilmesine ihtiyaç duyulduğu da belirtilmiştir. Bununla ilgili olarak güvenlik, savunma ve istihbarat birimlerinin Sayıştay'ın mali denetim raporlarına erişimlerinin sınırlı kaldığına dikkat çekilmiştir.

2.2. KAMU YÖNETİMİ REFORMU

Raporda, Türkiye'nin kamu yönetimi reformuna ilişkin kısmen hazırlıklı olduğu belirtilmiştir. Özellikle darbe girişimi sonrasında, Türkiye'de kamu hizmetleri, insan kaynakları yönetimi alanlarında gerileme kaydedildiğine dikkat çekilmiştir. Raporda bu alanda, henüz kapsamlı bir reform stratejisinin bulunmadığı ve siyasi bir iradenin de olmadığı belirtilmiştir. Kamu kesimindeki siyasallaşmaya devam edilmesi ve kadınların üst düzey bürokraside az şekilde temsil edilmesi, raporda ayrıca ciddi endişe unsuru olarak değerlendirilmektedir.

Raporda, Türkiye'nin bu alanda önümüzdeki yıl atması beklenen adımlar aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Yanlış uygulamalara ilişkin iddiaların hukuka uygun ve şeffaf usullerle incelenmesi, her kişinin adil yargılanma hakkı ve eşit idari usullere tabi tutulması hakkının korunması;
- Kamu hizmetlerindeki üst yönetim kadrolarına atamaların liyakate ve rekabete dayalı olmasını sağlayacak mevzuat değişikliklerinin hazırlanması;
- Yeniden gözden geçirilmiş yasal çerçeveye uyumlu bir şekilde planlama belgeleri ve kanun tekliflerine ilişkin etki analizlerinin sistemli bir şekilde yürütülmesi.

Politika Geliştirme ve Koordinasyon

Raporda, Türkiye'nin tutarlı bir politika oluşturmak için gerekli yasal ve kurumsal yapıya sahip, ancak bununla birlikte yıllık planlama ve performans izleme sisteminden yoksun olduğuna dikkat çekilmektedir. Rapora göre, reform açısından sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Şöyle ki, Türkiye ilk yıllık reform eylem planını Aralık 2015'te geliştirmiştir.

Raporda, AB Bakanlığı ve ilgili bakanlıkların AB birimleriyle, AB müktesebatına uyuma yönelik işleyen bir sistem oluşturulduğu vurgulanmaktadır. Ancak politika ve kanun tasarılarının hazırlanmasının, çoğu zaman, kamu istişare mekanizmasına tabii tutulmadığına dikkat çekilmiştir.

Kamu Mali Yönetimi

Raporda, Türkiye'nin bu alanda birçok reformu hayata geçirmeye devam ettiği ancak halihazırda kapsayıcı bir kamu mali yönetim reform programının bulunmadığına işaret edilmiştir. 2016-2018 dönemi için orta vadeli programda kamu maliyesini iyileştirecek hükümlere yer verildiği ancak bu alanda kaydedilecek ilerlemeyi ölçecek göstergeler veya hedeflerin belirlenmemiş olduğuna vurgu yapılmıştır.

Bütçe şeffaflığı konusunda daha fazla ilerleme kaydedilmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Bu alanda gösterilen eksiklikler arasında, yıllık bütçe ve bütçe uygulamasıyla ilgili yıllık raporları kıyaslayacak ortak bir yapının sağlanmaması, kamu yatırım programlarının yeterince şeffaf olmaması, bütçe hazırlık süreçlerinde sivil toplum katılımının zayıf kalması, döner sermayelerin yıllık bütçe veya Tek Hazine Hesabına dahil edilmemesi endişeye neden olmaktadır.

Kamu Hizmetleri ve İnsan Kaynakları Yönetimi

Kamuda kadın istihdamı, kısmi bir artışla yüzde 37,1'e ulaşılırken, bu oran üst düzey kadrolarda yüzde 9,7'e düşmüştür. Öte yandan, her ne kadar engellilerin istihdamında bir ilerleme kaydedilmiş olsa da engellilere ayrılan yüzde 3'lük kota doldurulamamıştır.

Raporda, kamu görevlilerine yönelik yasal çerçevede esasında işe alımlar ve terfilerin liyakate dayalı olarak gerçekleştirilmesi prensibinin yer almasına karşın, uygulamalarda bazı sorunların görüldüğü belirtilmiştir.

Darbe girişimi sonrasındaki meslekten çıkarmalar, AB tarafından ciddi bir endişe konusu olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda raporda, işten çıkarılan veya uzaklaştırılan kamu görevlilerinin başvurularını gözden geçirecek mekanizmanın şeffaf bir şekilde yürütülmesinin önemine değinilmiştir.

Raporda, Devlet Personel Başkanlığında modern insan kaynakları yönetimi standartlarının sistemli bir biçimde uygulanmasını sağlayacak koordinasyon ve izleme kapasitesinin bulunmadığı belirtilmiştir. Kamu hizmetinin etkin bir biçimde yönetilmesinin sağlanması için kamu hizmetleri ile ilgili gerçek zamanlı veri sağlayan modern bir insan kaynakları yönetimi bilgi sisteminin oluşturulmasına ihtiyaç duyulduğuna işaret edilmektedir. Diğer taraftan, kamu hizmetleri ücretlendirme sisteminin şeffaf bir şekilde uygulanmadığı gözlemlenmiştir.

İdarenin Hesap Verebilirliği

Raporda, devlet idaresinin rasyonel ve hiyerarşik bir şekilde düzenlendiği ve böylelikle kamu kuruluşlarının hesap verebilirliğine ilişkin açık bir tanım bulunduğu kaydedilmektedir. Kamu kurumlarının hedeflerine yönelik kaynak kullanımına ilişkin olarak yıllık hesap verebilirlik raporu sunmakla sorumlu olduklarına işaret edilerek, bu raporların Bakanlar Kurulu tarafından ayrıntılı şekilde takip edilmemekte olduğu değerlendirilmiştir.

Vatandaşların iyi yönetilme hakkına ilişkin iç ve dış denetim düzenlemeleri mevcut olsa da vatandaşların haklarının daha iyi korunması gerektiğine işaret edilmiştir. Ayrıca Kamu Denetçisinin gözetim görevinin sınırlı kaldığı da belirtilmiştir. Raporda, kamu bilgilerine erişim hakkının Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile düzenlendiği belirtilmekte olsa da, bu kanunun uygulanışını izleyen bir bağımsız organın henüz oluşturulmadığı da vurgulanmıştır.

İdari yargıya başvuru ve tazminat hakları anayasa tarafından korunmaktadır. Raporda buna ilişkin uygulamaların idari, vergi mahkemeleri ve bölgesel idari mahkemeler tarafından sağlandığı ve bu mahkemelerin etkin bir şekilde işledikleri belirtilmektedir. Ancak, bu konuyla ilgili verilerin toplanmasında sorumlu bir kurum bulunmaması nedeniyle uygulamaların değerlendirilmesinde sorunların yaşanmakta olduğu da belirtilmiştir.

Vatandaşlara ve İşletmelere Yönelik Hizmet Sunumu

Türkiye’de fayda odaklı idare yaklaşımı sayesinde e-Devlet hizmetlerine erişim konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu bağlamda raporda, kamu hizmetlerine erişimin çok iyi düzeyde sağlandığına da vurgu yapılmıştır. Raporda ayrıca, Türkiye’nin 2016-2019 dönemi için kapsamlı bir e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı’nı kabul ettiği belirtilmiştir.

Ancak tüm bu olumlu gelişmelere rağmen engellilerin kamu hizmetlerine erişimlerinin çok düşük kalmaya devam ettiğine işaret edilmiştir. Bir önceki İlerleme Raporu’nda

olduğu gibi, genel idari usullere ilişkin bir yasanın bulunmaması sebebiyle bu alandaki yasal çerçevenin çok parçalı bir yapıya sahip olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda, idari usullerin basitleştirilmesine ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir.

Kamu Yönetimi Reformuna Yönelik Stratejik Çerçeve

Raporda, Türkiye’de kamu yönetimi reformuna ilişkin bir strateji belgesi bulunmadığına dikkat çekilmiştir. Buna yönelik yeterli siyasi destek ve idari ivmenin mevcut olmadığı da ifade edilmiştir. Birçok planlama ve alt strateji belgesi bulunmasına rağmen, bu belgeleri takip eden ve raporlayan bir sistemin geliştirilmemiş olması önemli bir eleştiri konusunu teşkil etmektedir. Bir diğer eleştiri konusu da kamu yönetimi reformunun mali sürdürülebilirliğinin garantiye alınmamış olmasıdır.

2.3. HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ

Yargının İşleyişı

Türkiye’nin AB’ye katılım müzakerelerinde yargının işleyişine ilişkin uyumu erken seviyededir. Geçtiğimiz rapor döneminde özellikle yargının işleyişini sekteye uğratabilecek şekilde yargının bağımsızlığı alanında gerileme yaşandığı belirtilmektedir. Yüksek mahkemelerin yapısına ve oluşumuna ilişkin değişikliklerin ise AB standartlarıyla uyumlu olmadığı değerlendirilmiştir. Raporda, 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Türkiye’de yargının işleyişinde geriye gidiş olduğu, bazı hakim ve savcıların tutuklandığı, mesleklerinden çıkarıldığı ve varlıklarına el koyulduğu belirtilmektedir.

Raporda, bu alanda geçen yıl belirtilen problemler alanların çözümünde hala eksikliklerin olduğu değerlendirilmekte dolayısıyla önceki yıl verilen tavsiyeler tekrarlanmaktadır:

- Yargının, görevlerini bağımsız ve tarafsız şekilde gerçekleştirmesine imkân tanıyan, yürütmenin ve yasamanın kuvvetler ayrılığı ilkesine riayet ettiği siyasi ve hukuki bir ortamın yaratılması;
- Yürütme erkinin, HSYK üzerindeki rolünün ve etkisinin sınırlandırılması ve hâkimlerin görev yerlerinin kendi istekleri dışında değiştirilmemesi konusunda yeterli güvencenin sağlanması;
- HSYK’nın yargı süreçlerine müdahalesinin önlenmesine yönelik daha fazla koruma tedbirinin uygulamaya koyulması;
- Disiplin soruşturma sisteminin tarafsız bir şekilde yürütülmesi;
- Darbe girişimi sonrasında şüpheli kişilere karşı alınan önlemlerin bağımsız yargı otoritesi altında kanıtlara dayandırılması, şeffaflık ilkesinin benimsenmesi ve temel hakların dikkate alınması.

Strateji Belgeleri

Türkiye’de 2015-2019 dönemini kapsayan Yargı Reformu Stratejisi’nin uygulandığı belirtilmekte olup, Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığının, HSYK ve Adalet Akademisi ile koordineli bir şekilde söz konusu stratejinin uygulanmasında yetkili organ ve sekreteryaya olarak faaliyet gösterdiği ifade edilmiştir.

Yönetim Organları

Bu bölümde, yargı yönetiminde HSYK’nın kilit öneme sahip olduğu belirtilmekle birlikte, 2014 yılındaki mevzuat ve HSYK’daki personel değişikliklerinin ardından yürütmenin etkisinin öne çıktığı, Adalet Bakanı ve Müsteşarın HSYK çalışmalarında etkisinin arttığı tekrarlanmakta ve HSYK’nın çalışmalarında şeffaflık sağlanması ile ilgili usullere sıkı bir şekilde riayet edilmesi beklenmektedir. Darbe girişimi sonrası ayrıca HSYK Genel Kurulunun kovuşturma eylemine tabi tutulan beş HSYK üyesinin üyeliğini düşürdüğü belirtilmiştir.

Bağımsızlık ve Tarafsızlık

Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının Anayasa ve kanunlarla korunduğu belirtilirken, uygulamada davalarda ayrımcılık ve siyasi müdahalenin olduğu yönündeki bildirimlerin devam ettiği ve hakimlerin istekleri dışında yerlerinin değiştirilmesinin yargının güvenilirliği açısından önemli bir sorun teşkil ettiği tekrarlanmaktadır. Hakim ve savcılara yönelik disiplin ve ceza davalarının, kendi istekleri doğrultusunda sonuçlanan yargı kararları nedeniyle açılmasının yargının bağımsızlığı, güvenilirliği ve hukukun üstünlüğüne aykırı olduğu belirtilmektedir.

Yargının bağımsızlığını sekteye uğratan diğer bir gelişme olarak raporda, temmuz ayında Yargıtayın ve Danıştayın başta olmak üzere ceza mahkemesi sisteminde mahkeme ağı ve yargı organlarının organizasyon yapısına yönelik sık olarak yapılan değişikliklerin yasal belirsizliğe yol açtığı eleştirisi öne çıkmıştır.

Darbe girişimi ardından başlatılan soruşturmalarda 3.508 hakim ve savcının görevlerinin askıya alındığı, 3.390 hakim ve savcının ise mesleğine son verildiği ve 2.386 yargı personeline yönelik ise tutuklama gerçekleştirildiği, yeni hakimlerin ise iki hafta gibi kısa bir sürede görevlerine atandığı vurgulanmıştır. Ayrıca alınan önlemlerin hızlı ve büyük çaplı olduğunun raporda altı çizilmiştir.

Hesap Verebilirlik

Bu bölümde, HSYK üyeleri ile tüm hakimlerin mal varlıklarını beyan etmek durumunda olmaları vurgulanırken, avukatların, Türkiye Barolar Birliğinin mesleki ilkelerine bağlı oldukları, hakimler ve savcılarının ise bağlı oldukları etik davranış kuralları bulunmadığı

belirtilmektedir. Darbe girişimi öncesinde, 2016 yılında 13 hakim ve savcının meslekten ihraç edildiği açıklanmıştır.

Profesyonellik ve Mesleki Yeterlilik

Hâkim ve savcıların işe alınması, atanması, görev yerlerinin değiştirilmesi, performans değerlendirmeleri ve meslekten çıkarılmaları gibi konularda HSYK'nın yetkili olduğu aktarılmaktadır. Hâkimlerin işe alımlarında yasama ile yürütmeden bağımsız bir sistemin gerekliliği raporda ifade edilmektedir.

Yargının Kalitesi

Arabuluculuk gibi mekanizmaların seyrek kullanıldığı ve yargı kararlarındaki iyileşmeye rağmen, bazı iddianamelerin düşük kalitede kaldığı, özellikle terör davalarında yargı sisteminin sıkıntılı olduğu açıklanmıştır. Mahkemelerde kullanılan modern bilgi teknolojilerine yönelik ise henüz düzenli faaliyet raporları yayımlanmadığı tespitinde bulunulmuştur.

Etkinlik

Bu bölümde Türk hukuk sisteminin dava yükünü kaldırma kapasitesine sahip olduğu, Bölge Adliye (İstinaf) Mahkemelerinin 20 Temmuz 2016 tarihinde kurulmasından itibaren istinafın, içtihatların tutarlılığına katkı sağlayacağı ve Yargıtay'daki birikmelerin azaltılmasına yardımcı olacağı belirtilmektedir. 2012 yılında sivil, adli ve idari davalarda iş yükünün azalmasına rağmen, ilerleyen yıllarda ve özellikle 2016 yılında artış göstermiş olduğu, uzayan yargılama süreçlerinin devam ettiği ve insan kaynakları yönetim stratejisinin bulunmadığı belirtilmektedir.

Yolsuzlukla Mücadele

Türkiye'nin yolsuzlukla mücadele çalışmalarının belirli düzeyde hazırlıklı olduğu ve geçtiğimiz yıl bazı ilerlemelerin olduğu kaydedilmektedir. Yeni strateji ve eylem planının ileriye dönük bir adım olduğu ancak yolsuzluğun birçok alanda hala yaygın olduğu belirtilmektedir. Yolsuzlukla mücadelede geniş bir siyasi uzlaşmanın varlığı ve uzun vadeli stratejik vizyon aranmaktadır.

Konuya ilişkin önümüzdeki yıllar atılması gereken adımlar şu şekilde sıralanmaktadır:

- BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi hükümlerine paralel çalışan ve bağımsız bir yolsuzlukla mücadele organı kurulması,
- Gerekli mevzuatın kabul edilmesinin yanı sıra Avrupa Konseyinin Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu tarafından verilen önerilerin etkili bir şekilde takip edilmesi,
- Kovuşturmanın ve yasama organlarının tam bağımsızlığının sağlanması.

Rapor Dönemi Performansı

Rapor döneminde soruşturma, kovuşturma ve mahkûmiyetlerle ilgili performansın hala yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Nisan ayında kabul edilen yeni düzenleme ile beraber kişilerin varlıklarına el konulması ve dondurulmasına yönelik çerçevenin güçlendirildiği belirtilmektedir. Bu alanda başlıca sorunlara özellikle dikkat çekilmektedir. Bunların başlıları ilk olarak kamu-özel ortaklıkları, kamu alımları, arazi yönetimi, enerji, inşaat ve ulaştırma alanlarının hala yolsuzluğa açık olması olarak belirtilmiştir. Öte yandan hakim, savcı ve kolluk birimleri üzerinde siyasi baskı uygulanması; yolsuzluk ve organize suçlara ilişkin davalarda mali soruşturmaların yapılmaması; Siyasi partilerin finansmanın kontrolüne ilişkin sicil kayıtlarında ve seçim kampanyalarında etkisiz kalınması ve Anayasa Mahkemesinin dış mali denetimleri ve siyasi partilerin finansmanı konusunda gecikmelerin yaşanması ve son beş yılda hiçbir siyasi partinin, Siyasi Partiler Kanunu uyarınca belirlenen parti finansmanı ile ilgili hükümlerini ihlal ettiği gerekçesiyle Cumhuriyet Savcılığına sevk edilmemesi de öncelikli sorunlar olarak bu alanda raporlanmıştır. Mal beyanı ve doğrulanmasına ilişkin mevcut sistemin yetersiz olması ve revize edilmemesi ve çıkar çatışmalarına yönelik etkili mekanizmanın oluşturulmaması da raporda altı çizilen diğer konular.

Kurumsal Çerçeve

Yolsuzlukla mücadelenin önlenmesi konusunda öne çıkan sorunlar şu şekilde sıralanmaktadır: yolsuzlukla mücadelede bağımsız bir birimin kurulmaması; yetkili kurumlar arasında koordinasyonun oluşturulmaması; Başkanlık Teftiş Kurulunun bağımsız bir birim olmaması; Kamu Denetçiliği Kurumunun yetersiz olması; özel sektörde konuya ilişkin politikanın bulunmaması; yolsuzlukla mücadelede ihtisaslaşmış bir kovuşturma hizmetinin olmaması; farkındalık kampanyalarının sistematik şekilde yürütülmemesi.

Yolsuzlukla mücadelede bazı ihtisaslaşmış mahkemelerin olduğu, polis ve Mali İstihbarat Birimi arasındaki bilgi paylaşımı yapılmakta olduğu ve veri tabanına erişimin orta düzeyde hazırlık aşamasında olduğu belirtilmektedir.

Yasal Çerçeve

Bu alana ilişkin ise raporda şu sorunlara dikkat çekilmektedir: Doğrudan rüşvet tanımının, Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (GRECO) tavsiyelerine uyumlu olmaması; siyasi parti finansmanına ilişkin mevzuatın yetersiz kalması ve Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu'nun parti finansmanına ve vize serbestliğine ilişkin saydamlık tavsiyelerine uyulmaması; lobiciliğe ilişkin etkin bir mevzuatın bulunmaması; yolsuzlukla mücadele mevzuatının, çıkar çatışmalarının önlenmesi, kovuşturulması ve cezalandırılması ile mali beyanlarda yetersiz kalması.

Stratejik Çerçeve

2010-2014 Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı'nda yer alan tedbirlerin çoğunluğunun uygulanmadığı belirtilmektedir. Ayrıca, Şeffaflığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesine yönelik Eylem Planı'nın güncellenmiş halinin Nisan ayında kabul edildiği fakat kapsamının sınırlı olduğu ifade edilmektedir.

Örgütlü Suçlarla Mücadele

Örgütlü suçlarla mücadele alanında Türkiye'nin belirli düzeyde hazırlıklı olduğu belirtilmekte, geçtiğimiz yıl bu alanda soruşturma kapasitesini artırmaya ve yeni stratejiler kabul etmeye ve uygulamaya yönelik bazı ilerlemelerin kaydedildiği tespitinde bulunmaktadır. Ancak bu alanda, mahkûmiyet kararlarının sayısına ilişkin istatistikler ve önemli göstergelerin olmaması ve mali soruşturmaların gereken şekilde yapılmaması sorun olmaya devam etmektedir.

Bu alanda, gelecek yıl aşağıdaki adımların atılması öngörülmektedir:

- Europol ve Eurojust da dahil olmak üzere, etkin ve etkili bir polis ve adli işbirliği için gerekli koşulların teminine yönelik, Avrupa standartlarıyla uyumlu olacak şekilde sağlıklı bir kişisel verilerin koruması mevzuatının kabul edilmesi;
- Özellikle suç şebekelerinin çökertilmesi ve suçtan kaynaklanan malvarlıklarına el konulması yoluyla, izleme mekanizmasının iyileştirilmesine yönelik tedbirler alınması;
- Tehdit değerlendirme ile politika oluşturulma ve uygulamayı kolaylaştırmak amacıyla uygun istatistiklerin toplanması ve kullanılması.

Rapor Dönemi Performansı

Bu bölümde, Türkiye'nin organize suçla mücadele konusunda belirli bir düzeye ulaştığı belirtilmek ancak mali soruşturmaların yeterince kullanılmadığı ifade edilmektedir. Mal varlıklarının tedbir amaçlı dondurulmasının nadiren uygulanmakta olduğu vurgulanarak el konulan mal varlıklarının sınırlı düzeyde kaldığı belirtilmiştir.

Kurumsal ve Operasyonel Kapasite

Raporda paylaşılan verilere göre, Temmuz darbe girişimi öncesinde Türkiye'de 271 bin 564 polis ve 166 bin 2 jandarma (askere çağırılanlar da dahil) bulunmaktaydı. Darbe girişim sonrasında, 18 bin den fazla polis ve jandarmanın uzaklaştırıldığı ve 11 bin 500'den fazla kişinin ilişiğinin kesilmesiyle birlikte 9 bin kişi tutuklanmıştır. Başlangıç ve hizmet içi eğitimleri sağlayan polis akademisinin uzmanlık eğitimi sağlama kapasitesi sınırlıdır.

Raporda kolluk kuvvetlerinin daha ileri bir şekilde uzmanlaşmasına yönelik bir eğilim tespit edilmiştir. Örnek olarak, uyuşturucuyla mücadele, göçmen kaçakçılığı ve insan kaçakçılığına yönelik yeni daireler oluşturulmuştur. Geçerli birimlerde uzmanlaşma ve yetkinliğin, eğitim ve personelin muhafazası yoluyla daha da geliştirilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Bunun yanı sıra, emniyet teşkilatı ve yargı arasında işbirliğinin artırılması için görevlerinin daha açık olarak tanımlanması gereklidir. Mahkemelerin örgütlü suç davaları konusunda daha çok uzmanlaşmaları gerekmektedir.

Europol ile stratejik işbirliği anlaşması imzalanmış olmasına rağmen, operasyonel anlaşma bulunmamaktadır. Uluslararası iş birliğinin artırılması gerekmektedir. Türkiye, Europol ile yeni bir irtibat memurunun atanmasına yönelik bir anlaşma imzalamıştır. Yeni irtibat memuru seçilmiş olup Kasım 2016'da Lahey'de görevine başlayacaktır.

Türkiye'nin Tanık Koruma Kanunu'nda eksikler olsa da, uygulanmasında bazı gelişmeler kaydedilmiştir. 81 ilde polis ve Jandarma Genel Komutanlığı altında tanık koruma birimleri oluşturulmuştur.

Siber suçlarla mücadeleye ilişkin olarak, Türkiye, ulusal polis teşkilatı altında haftanın 7 günü 24 saat hizmet veren bir irtibat noktası oluşturmuştur. İnternet Kanunu ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığına mahkeme kararı olmadan, içerik çıkartma veya erişimi engelleme yetkisi verilmiş olması rapora göre endişe kaynağı olamaya devam etmiştir.

Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) yapısı altında finansal istihbarat birimi oluşturulmuştur. MASAK'ın incelemekte olduğu şüpheli işlemlerin sayısı her geçen yıl artmaktadır; MASAK, personel kapasitesi ve bilişim teknolojileri altyapısını iyileştirmekte ve suç istatistikleri tutmaktadır.

Yasal Çerçeve

Özel suçlarla ilgili Ceza Kanunu'nun AB müktesebatı ile büyük ölçüde uyumlu olduğu belirtilmektedir. Özel soruşturma tedbirlerine başvurma sürecinde bazı eksikliklerin olduğu, sınır polisi ve gümrük görevlilerinin soruşturma yetkilerinin kısıtlı olduğu, suçtan kaynaklanan mal varlıklarına el koyulması ile ilgili kanunun AB müktesebatıyla kısmen uyumlu olduğu, kara paranın aklanması ve terörün finansmanı ile mücadele mevzuatının Mali Eylem Görev Gücü'nün tavsiyeleri ile büyük ölçüde uyumlu olduğu belirtilmiştir.

Stratejik Çerçeve

Bu başlık altında, Türkiye'nin Ağır ve Örgütlü Suçlar Tehdit Değerlendirmesine katkıda bulunduğu, yeni bir Örgütlü Suçlarla Mücadele Stratejisi (2016-2021) ve Eylem Planı'nın (2016-2018) mevcut olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin, Ulusal Uyuşturucu Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nı (2016-2018) uygulamakta olduğu, Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı'nı (2016-2019) güncellediği ve insan ticaretine ilişkin kapsamlı, çok disiplinli ve mağdur odaklı bir yaklaşım geliştirmesi gerektiği, üzerinde durulan konular arasındadır.

Terörle Mücadele

Raporda, Türkiye'nin PKK ve IŞİD tarafından düzenlenen oldukça ağır, büyük ölçekli terör saldırılarıyla sarsıldığı belirtilmektedir. Bu alanda Türkiye'nin, AB'nin terör örgütleri listesinde olan PKK terör örgütü ile mücadeleye öncelik verdiği, teröre karşı mücadelenin meşru olduğu ama orantılı tedbirler alınması gerektiği, Türkiye'nin IŞİD karşıtı uluslararası koalisyona katıldığı, 'Fırat Kalkanı' adlı bir kara harekâtı gerçekleştirdiği, İncirlik Üssü'nün kullanılması için ABD ile anlaşmaya vardığı, yabancı terörist savaşçılar olgusundan etkilendiği ve bu konuda kendisinin de bir kaynak ülke olduğu, terörün finansmanı ile mücadele rejimini iyileştirdiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'nin, yabancı terörist savaşçılara karşı ve radikalleşme ile mücadele için özel bir yaklaşım ve tutarlı stratejiler geliştirmesi gerektiği belirtilmektedir.

2.4. İNSAN HAKLARI VE AZINLIKLARIN KORUNMASI

Genel Durum

Türkiye'deki yasal çerçevede insan hakları ve temel haklar konusunda sağlanan genel güvencelerin ileri aşamaya taşınması gerektiği belirtilmektedir. AİHS'den kaynaklanan haklar ve AİHM içtihadı henüz tam olarak uygulanmamaktadır. Türkiye'nin, AİHS ihlallerini önlemek için bir eylem planı kabul ederek sistematik sorunların üstesinden gelmeye yönelik bazı adımlar attığı bununla birlikte genel yaklaşım ve güçlü denetim mekanizması eksikliğinin, bu planın uygulanmasını ve etkisini engellemeye devam ettiği belirtilmektedir. Darbe girişiminin hemen ardından işkence ve kötü muamele yasaklarının ve usule ilişkin hakların ciddi biçimde ihlal edildiğine dair çok sayıda iddianın rapor edildiği belirtilerek bu çerçevede alınacak tüm tedbirlerin orantılılık ve insan haklarına saygı ilkelerine uygun olması gerektiğinin altı çizilmektedir. Rapora göre terörle mücadele kapsamında insan haklarına saygı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ciddi bir kaygı konusu olmaya devam etmektedir. Terörle mücadelenin, Türkiye'nin meşru bir hakkı olduğu fakat bu kapsamda alınan önlemlerin orantılı ve insan haklarına saygılı olması gerektiği ifade edilerek, Türkiye'den uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesi istenmektedir.

Genel duruma ilişkin, özellikle aşağıdaki sorun ve eksikliklere dikkat çekilmektedir:

- İfade özgürlüğünün yanı sıra temel hak ve hürriyetlere mevzuatın keyfi ve kısıtlayıcı biçimde yorumlanmasına yönelik endişelerin devam etmesi;
- Toplanma özgürlüğünün; polisin gösterilerde orantısız güç kullanması ve kolluk güçlerine yönelik yaptırımların bulunmaması nedeniyle, aşırı bir biçimde sınırlandırılması;
- Ayrımcılık yapmama ilkesinin, yasal zeminde ve uygulamada yeterince uygulanamaması ve en savunmasız grupların ve azınlıklara mensup kimselerin hakları yeterince korunması gerekliliği;
- Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ayrımcılık, nefret suçları, azınlıklara yönelik nefret söylemleri, nefret suçu ve LGBTİ bireylere karşı işlenen insan hakları ihlallerinin devam ediyor olması;
- Ceza ve terörle mücadele mevzuatının AİHM içtihadıyla uyumlu olmaması ve uygulamada orantılılık ilkesinin gözetilmesi ihtiyacı.

İfade Özgürlüğü

Raporda Türkiye'nin geçtiğimiz yıla göre ifade özgürlüğü konusunda ciddi bir gerileme gösterdiği belirtilmektedir. Türkiye'nin ifade özgürlüğü konusunda "erken evre"de olduğu vurgulanmaktadır. İfade özgürlüğü hususunda geçen yıl gerileme gözlemlendiği, ulusal güvenlik ve terörle mücadeleye ilişkin hükümler başta olmak üzere yasaların keyfi ve seçici şekilde uygulanmasının ifade özgürlüğüne olumsuz bir etki oluşturduğu belirtilmektedir. Temmuz ayındaki darbe girişimi sonrasında gazeteciler, yazarlar ve sosyal medya kullanıcılarına yönelik devam eden davalar ve yeni açılan davalar, akreditasyonların geri çekilmesi, çok sayıda gazetecinin tutuklanması ve bazı medya kuruluşlarının kapatılmasının ciddi bir endişe yarattığı ifade edilerek masumiyet karinesine saygının garanti edilmesinin önemi vurgulanmaktadır.

Raporda gelecek yıl aşağıdaki konuların dikkate alınması önerilmektedir:

- Terörle mücadele operasyonları da dahil olmak üzere, ifade özgürlüğü alanındaki kısıtlamalardan kaçınılması;
- Basın kuruluşlarının sindirilmesine yönelik, tüm fiziksel saldırı, tehdit ve eylemlere karşı harekete geçilmesi;
- Mahkemelerin AİHM içtihadına tam anlamıyla hâkim olması ve bunları uygulamasını temin etmek suretiyle hakaret suçunun ve diğer benzeri suçların, muhaliflerin baskı altına alınmasına yönelik araçlar olarak kullanılmaktan çıkarılmasının sağlanması;
- Başta Terörle Mücadele ve İnternet Kanunları olmak üzere, mevcut mevzuatın Avrupa standartlarına uygun hale getirilmesi ve orantılılık ile kanun önünde eşitliği garanti altına alacak biçimde uygulanmasının sağlanması.

Gazetecilerin Sindirilmesi

Raporda bu alana ilişkin olarak, hükümetin medya üzerinde baskı uyguladığı; önemli sayıda tutuklamalar, gözaltılar, davalar, sansür vakaları ve işten çıkarmalar gerçekleştiği belirtilmiştir. Giderek artan bir oranla uluslararası gazeteciler ülkeden sınır dışı edilmiş veya girişleri engellenmiştir. Devlet ve devlet dışı aktörler tarafından gazeteciler ve medya kuruluşlarına tehditler ve çeşitli sindirmeler gerçekleştiği, raporda kaygı verici olarak değerlendirilmiştir. Araştırmacı gazetecilerin, kolluk kuvvetleri ve istihbarat birimleri faaliyetlerine ilişkin haberler yayımlamaları sebebiyle yargılandığı ifade edilmiştir. Medya kuruluşları ve gazetecilere yönelik birtakım fiziki müdahaleler meydana geldiği; buna ek olarak, gazetecilere karşı 1990 yıllarındaki ve meydana gelen diğer geçmiş ölüm ve saldırıların faillerin tanımlanması için herhangi bir gelişme kaydedilmediği ifade edilmiştir. Medya kuruluşlarının kapatılması ve söz konusu kuruluşlara kayyum atanması, yayın politikalarına değişiklik getirmenin yanı sıra, medya çoğulculuğunu ve vatandaşların haber alma özgürlüğünün kısıtlandığı; bazı medya kuruluşlarının sindirildiği öne sürülmüştür.

Darbe girişiminin ardından, Ekim ayı sonunda, yaklaşık 90 gazetecinin tutuklandığı, bununla birlikte toplam tutuklu gazeteci sayısının 130'un üzerine ulaştığı ifade edilmiştir. Olağanüstü hal çerçevesinde yayımlanan KHK'lar ile yaklaşık 170 medya kuruluşunun kapandığı da raporda bu alanda ortaya atılan bir diğer yorumdur.

Cumhurbaşkanı'na hakaret kapsamında gazeteciler, yazarlar, sosyal medya kullanıcıları ve diğer vatandaşları – reşit olmayanlar dâhil - yargılama eğiliminin devam ettiği belirtilmiştir. Bu tip vakaların genel olarak hapis, cezanın ertelenmesi ve adli para cezaları ile sonuçlandığı hatırlatılmaktadır. Bu kısıtlanmış ve sindirilmiş ortam, oto sansürü artırmakla birlikte Avrupa'daki devlet başkanlarına yapılan hakaret ve iftiralardan suç olmaktan çıkarılmasına ilişkin yeni mutabakat veya en ciddi sözlü saldırıları ve hapis cezasının dâhil edilmemesi gibi birtakım yaptırımlar ile örtüşmediği eleştirilmektedir. Buna karşılık, olumlu olarak, HDP üyeleri hariç, Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın kendilerine yönelik yapılan birçok hakaret davasını geri çektiği de belirtilmektedir.

Yasama Ortamı

Mevcut yasal çerçevenin ve uygulamanın, medya ve internette ifade özgürlüğünü garanti altına almadığı dile getirilmektedir. Bu kapsamda anayasa, ifade özgürlüğüne yönelik çeşitli kısıtlamaları uygun görmekle birlikte birtakım kanunların Avrupa standartları ile örtüşmediği vurgulanmaktadır.

Terörle Mücadele Kanunu, İnternet Kanunu ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'na ilişkin yasal hükümlerin ifade özgürlüğünü ciddi bir şekilde engellediği hatırlatılmıştır.

Avrupa standartları, AİHM içtihadı ile ilgili uluslararası kurumların tavsiyelerine aykırı olan söz konusu kanunlardaki hükümlerin kaldırılmasının gerektiği önerilmektedir. Venedik Komisyonu'nun tavsiyelerinin ise uygulanmasının önemine değinilmiştir.

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının elinde bulundurduğu geniş yetkiler ile hükümetin önerisi üzerine internet içeriğinin engellenmesi veya kaldırılmasının devam etmesinin kaygı verici olduğu ifade edilmiştir. Söz konusu önerilerin yargısal kontrolün sulh ceza hakimlerinin kişisel kararına bağlı olduğu ifade edilmektedir. Uygulamada yargı ve iletişim yetkilileri üzerindeki siyasi etkinin önlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Akreditasyona ilişkin belirgin prosedürlerinin olmaması ve düzensiz uygulanmasının sorun teşkil etmeye devam ettiği hatırlatılmaktadır. Ceza Kanunu çerçevesinde, başta Cumhurbaşkanı olmak üzere yüksek düzey politikacılara hakaret, dine karşı küfür, hapis cezası öngörülen suçlar kapsamında olmaya devam etmiştir. Söz konusu hapis cezalarına ek olarak, yüksek rakamda para cezalarının medya kuruluşları üzerinde caydırıcı bir etkisinin olduğu ifade edilmektedir. Nefret söylemine ilişkin mevzuatın, AİHM içtihadı ile örtüşmediği de ayrıca hatırlatılmıştır. Gazetecilerin kayıt ve akreditasyonu ve bilgiye erişim kanunlarının uluslararası standartlarla tam olarak örtüşmediği vurgulanmıştır.

Uygulama/Kurumlar

Başta terör saldırıları olmak üzere, hassas olarak görülen bilgilere yayın yasağı konulmasının tekrarlanan bir eğilimi oluşturduğu hatırlatılmıştır. Devlete, kurumlarına, çalışanlarına vs. yönelik hakaret suçu ile ilgili mevzuatın; hükümeti eleştiren gazeteciler, avukatlar ve sosyal medya kullanıcılarına karşı kapsamlı bir şekilde uygulandığı belirtilmiştir. Aksine bu tip hükümlerin şiddet ve nefret söylemleri ile kısıtlı kalmasının gerekliliğine işaret edilmiştir. Bu çerçevede, son yıllarda, sosyal medya sitelerinde içeriğin kaldırılmasında önemli derecede bir artışın gözlemlendiği, Raporda belirtilmiştir.

Kamu Yayın Kuruluşları

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) çalışmaları ve faaliyetlerinin genel olarak şeffaf olmakla birlikte, bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda endişelerin devam ettiği dile getirilmektedir. Söz konusu kurumun üyelerinin sivil toplum ve meslek örgütleri dâhil edilmeden TBMM tarafından seçildiği hatırlatılmıştır. Bu çerçevede, hâlihazırda kamu yayın kuruluşlarına ilişkin düzenlemelerin Avrupa standartları ile örtüşmediği vurgulanmaktadır. RTÜK ve Telekomünikasyon ve İletişim Başkanlığı üyelerinin seçim prosedürünün değiştirilmesinin siyasi baskıyı ve bağımsızlık algısını olumlu bir şekilde değiştirebileceği belirtilmiştir.

Ekonomik Faktörler

Türkiye'deki basın piyasasında çeşitliliğin olduğu, ancak medya sahipliği konusunun şeffaf olmaması nedeniyle yayın politikalarının bağımsızlığından şüphe duyulduğu; medya piyasasının enerji, inşaat ve ticaret gibi alanlarda da çıkarları olan az sayıda medya grubunun hâkimiyetinde olması nedeniyle ekonomik baskılara maruz kalabildiği ve kamu yayın kuruluşlarının bağımsız ve sürdürülebilir finansmanı ve adil rekabetin sağlanması gibi birçok sorunun halen devam ettiği ifade edilmiştir. Bu çerçevede, birtakım medya kuruluşlarına kayyum atanmasının olumsuz ekonomik etkileri olduğu ve yüzlerce işten çıkarılmaya yol açtığı da ayrıca belirtilmiştir. OHAL kapsamında düzenlenen bir KHK ile birçok medya kuruluşunun kapatıldığı hatırlatılmıştır. Buna ek olarak, devlet sponsorluğu altındaki reklamların adil ve şeffaf bir şekilde dağıtılmadığı, bunun da piyasayı olumsuz etkilediği ve birtakım medya kuruluşlarına ekonomik baskıyı artırdığı belirtilmiştir.

Meslek Örgütleri, Mesleki Koşullar

Bu başlık altında, gazetecilik mesleği ile birlikte meslek örgütleri arasında temsilin ikili bir yapı sergilediği ifade edilmektedir. Buna ek olarak böyle bir yapıdan ötürü gazeteciliğin giderek zor çalışma şartları ile düşük ücretler, yetersiz iş güvenliği, yetersiz sendikal haklar, basın kartı almanın güçlüğü ve keyfi akreditasyon kararlarına değinilmektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki Durum

Türkiye'nin Güneydoğu bölgesindeki durumun ülke için halen en büyük meydan okumayı teşkil ettiği belirtilmektedir. Bölge şartlarının istikrarsızlığın devamına yol açtığı, bu konuda insan hakları ihlallerin yaşandığı da ayrıca ifade edilmektedir. PKK'nın AB terör örgütü listesinde olduğu hatırlatılmakla beraber, Türk hükümetinin PKK terör örgütüne mücadele çerçevesinde Türkiye ve Irak'ta kapsamlı güvenlik ve askeri operasyonları düzenlediği dile getirilmektedir. PKK'nın buna, başta Ankara ve İstanbul'da olmak üzere Türkiye'nin batı bölgelerinde terör saldırıları ile cevap verdiği de ayrıca hatırlatılmıştır. Raporunda, AB'nin her türlü terör saldırıları ve faaliyetlerini şiddetle kınadığının altı çizilmiştir. Bu çerçevede Rapor, Türk hükümetinin meşru terörle mücadele hakkını vurgularken, bu mücadelede insan hakları, uluslararası hukuk çerçevesindeki temel haklar ve yükümlüklerin önemine de işaret etmektedir.

Raporunda, bölgedeki söz konusu gelişmelerden ötürü güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinin raporlandığı belirtilmektedir. Bu alanda yeterli düzeyde resmi bilginin olmadığı ve söz konusu ihlallerin izlenilmesinin çok ciddi bir sorun teşkil ettiği vurgulanmaktadır. Buna ek olarak, tüm insan hakları ihlallerinin gereğince soruşturulması gerektiği ve suçluların yargılanmasının gerektiği

ifade edilmektedir (Bkz. Fasil 23). Bölgedeki şiddetten ötürü yaklaşık 355 bin kişinin yerlerinden edildiği de ayrıca belirtilmektedir. Bölgede ilan edilen sokağa çıkma yasağının etkileri ile insan hakları ihlalleri iddialarının BM İşkenceye Karşı Komite ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri tarafından eleştirildiği de ayrıca hatırlatılmıştır. Bu konuda, ilgili şahısların bölgeye erişimlerinin engellenmemesinin gerektiği vurgulanmaktadır. Venedik Komisyonu'nun, sokağa çıkma yasaklarının Türkiye'nin uluslararası taahhütleri ve anayasası ile örtüşmediğinin altı çizildiği hatırlatılmıştır.

Kayıp insanlar konusunda ise, kapsamlı bir planın halen yürürlüğe girmediği dile getirilmektedir. Bu alanda gerekli çalışmaların yapılması gerektiği hatırlatılmıştır. Diğer yandan, Şubat 2016'da Başbakan Binali Yıldırım tarafından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ne ilişkin 10 maddeden oluşan bir eylem planı açıklandığı, ancak hâlihazırda söz konusu planın uygulamaya tam olarak geçmediği ifade edilmektedir. Başbakan Yıldırım'ın, bölgenin yeniden yapılandırılması için bir yatırım paketi açıkladığı da ayrıca belirtilmiştir. Raporda, bölgede kapsamlı bir toparlanmanın ivedi olarak gerektiği vurgulanmaktadır. Buna ek olarak Suriye ve Irak'tan gelen önemli rakamlardaki mülteci akımının bölgedeki nüfus üzerindeki baskıyı da ayrıca artırdığı hatırlatılmaktadır.

Mülteciler ve Yerinden Edilmiş Kişiler

Çoğunluğu Suriyelilerden oluşan kitlesel göç akınlarının, Türk yetkili makamları için öncelikli bir konu olduğu rapor edilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'nin, başta Suriye ve Irak olmak üzere, 3 milyon mülteciye barınak sağlanması için gerçekleştirdiği olağan üstü çaba vurgulanmaktadır. Ek olarak, yaklaşık yüzde 10 oranında mültecinin halen kamplarda yaşadığı ve kendilerine gereken tüm hizmetin ulaştığı ifade edilmektedir.

Ocak 2016'da Türk yetkilileri tarafından geçici koruma altındakilere yönelik çalışma izni düzenlemelerinin kabul edildiği ve bu çerçevede Türkiye'de bulunan Suriyelilere birtakım şartlar altında yasal olarak çalışma hakkı tanındığı ifade edilmektedir. Buna ek olarak Türkiye'nin uluslararası korumaya müracaat eden kişilere yönelik de çalışma izni düzenlemelerini kabul ettiği ayrıca eklenmiştir. Böylece raporda Suriyeli mültecilerin hayat standartlarının geliştirildiğinin ve entegrasyonlarının daha ileri seviyeye taşındığının altı çizilmiştir. Buna karşılık, hâlihazırda birtakım Suriyeli mültecilerin, sosyal haklara yeterince erişemediği, oldukça ağır çalışma koşullarında yasal olmayan yollarda istihdam edildikleri belirtilmektedir. Ayrıca geri göndermeme ilkesine aykırı bir şekilde, birtakım Suriyeli vatandaşların sınır dışı edildiği yönünde ve geri gönderme ile ilgili doğrulanmamış iddiaların olduğu ifade edilmektedir.

1986 ve 1995 yılları arasında yaklaşık bir milyon kişinin zorla yerinden edildiği belirtilmekte ve söz konusu kişilerin zararlarının tazmin edilmesi sürecinin halen devam ettiği belirtilmektedir. Bu alanda sürecin iyi işlemesi için kapsamlı bir

değerlendirmenin gerekliliğine işaret edilmektedir. Buna ek olarak yerlerinden edilmiş kişilerin karşılaştığı sorunların – örneğin güvenlik alanları, köy korucuları ve altyapı eksikliği - ele alınması için kapsamlı bir ulusal eylem planının ivedi olarak gerektiği değerlendirilmiştir. Ayrıca, bölgede bulunan mayınların söz konusu kişilerin köylerine olası dönüşlerini halen engellediği, Raporda belirtilmektedir.

2.5. BÖLGESEL KONULAR VE ULUSLARARASI YÜKÜMLÜLÜKLER

Kıbrıs

Türkiye, Kıbrıs'taki iki toplumun liderleri arasında kapsamlı çözüm görüşmelerine ve BM Genel Sekreteri Özel Danışmanı'nın çabalarına desteğini ifade etmeye devam etmektedir.

Ancak, rapora göre Türkiye, martta ve ağustosta, GKRY'nin tüm Kıbrıslıların menfaatine Münhasır Ekonomik Bölge içerisinde hidrokarbon arama hakkını tehdit eden açıklamalar yapmış ve bu yönde eylemlerde bulunmuştur. AB, üye devletlerin, BM Deniz Hukuku Sözleşmesi dâhil, uluslararası hukuka ve AB müktesebatına uygun olarak, ikili anlaşmalar yapma, doğal kaynaklar ile ilgili arama yapma ve bunlardan yararlanmayı da kapsayan egemenlik hakları olduğunu müteaddit kereler vurgulamıştır. AB, üye devletlerin karasuları ve hava sahasındaki egemenliklerine saygı gösterilmesi gerektiğinin de altını çizmiştir.

Müzakere Çerçeve Belgesi ve Konsey Bildirilerinde vurgulandığı üzere, Türkiye'den, ilgili BM Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak ve AB'nin üzerine inşa edildiği ilkeler doğrultusunda, Kıbrıs sorununa BM çerçevesinde adil, kapsamlı ve uygulanabilir bir çözüm bulmayı amaçlayan müzakerelere aktif olarak destek vermesi beklenmektedir. Türkiye'nin bu kapsamlı çözüme yönelik kararlılığını ve somut anlamda katkısı hayati önem taşımaya devam etmektedir. Türkiye'nin Kayıp Şahıslar Komitesi'ne, ilgili bütün arşivlere tam erişim ve askeri alanlara giriş izni verme sürecini hızlandırması gerekmektedir. Türkiye, Konsey ve Komisyonun mükerrer çağrılarına rağmen, Avrupa Topluluğu ve Topluluğa üye devletler tarafından 21 Eylül 2005 tarihinde yapılan bildirimlerde ve Aralık 2006 ile Aralık 2014 tarihli olanlar da dâhil, Zirve sonuçlarında belirlenen yükümlülüklerini hâlâ yerine getirmemiştir. Türkiye, Ortaklık Anlaşması'na Ek Protokol'ü tam olarak ve ayırım yapmaksızın uygulama yükümlülüğünü yerine getirmemiş olup, GKRY ile doğrudan taşımacılık bağlantılarındaki kısıtlamalar da dâhil, malların serbest dolaşımı önündeki tüm engelleri kaldırmamıştır. GKRY ile ikili ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.

Türkiye, GKRY'nin OECD gibi çeşitli uluslararası kuruluşlara katılımını veto etmeye devam etmiştir.

Sınır Anlaşmazlıklarının Barışçıl Çözümü

Kıta sahanlığının sınırlandırılmasına yönelik müzakerelerin başlaması yönünde ortak bir zemin bulunması için Türkiye ve Yunanistan arasında iki taraflı görüşme gerçekleştirilmiştir.

Yunanistan, Meis Adası'na ait kıta sahanlığının bir kısmını da içeren bölgede Türkiye'nin açık denizde petrol ve doğal gaz arama ihalesine çıkmasına itiraz etmeye devam etmiştir. Yunanistan karasularının muhtemel genişletilmesi ile ilgili olarak, TBMM'nin 1995 tarihli kararında yer alan savaş nedeni (*casus belli*) tehdidi hâlâ devam etmektedir. Konsey, Müzakere Çerçeve Belgesi'ne ve geçmiş AB Zirve ve Konsey sonuçlarına uygun olarak, Türkiye'nin net bir biçimde, gerektiğinde Uluslararası Adalet Divanına başvurmak suretiyle, BM Şartı'yla uyumlu olarak, iyi komşuluk ilişkileri ve sorunların barışçıl şekilde çözümüne bağlı kalması gereğini yinelemektedir. Bu bağlamda, AB bir kez daha endişelerini ifade ederek, Türkiye'ye, bir üye devlete yöneltilen her türlü tehdit veya eylemden ya da komşuluk ilişkilerine ve sorunların barışçıl şekilde çözümüne zarar veren sürtüşme nedenlerinden veya eylemlerden kaçınma çağrısında bulunmaktadır. Yunanistan ve GKRY, Yunan adaları üzerindeki uçuşlar dâhil olmak üzere, karasularının ve hava sahalarının Türkiye tarafından tekrarlanan ve artan şekilde ihlaline ilişkin resmi şikâyetlerde bulunmuştur.

Bölgesel İşbirliği

İyi komşuluk ilişkileri, Türkiye'nin AB sürecinin temel unsurlarından birini teşkil etmektedir. Diğer genişleme ülkeleri ve komşu AB üye devletleriyle ikili ilişkiler olumlu seyretmiştir. Bulgaristan ve Yunanistan ile göç alanında işbirliği artmıştır. Dördüncü Türkiye-Yunanistan Üst Düzey İşbirliği Konseyi Mart 2016'da Türkiye'de yapılmıştır. Türkiye, Batı Balkanlardaki angajman politikasını sürdürmüştür. Türkiye, bölgedeki ülkelerle güçlü bağlarını sürdürmüş ve bu ülkelerin NATO'ya ve AB'ye katılım çabalarını desteklemiştir. Arnavutluk ile ilişkiler olumlu olarak sürmüştür ve Aralık 2015'te Kosova ile geri kabul anlaşması imzalanmıştır. Sırbistan ve Bosna Hersek ile üçlü işbirliği çerçevesi dahil her iki ülkeyle de ilişkiler olumlu gelişmiştir. Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (OGSP) kapsamında Türkiye, AB tarafından Bosna Hersek'te yürütülen askeri misyona ve Kosova'daki EULEX misyonuna katkıda bulunmayı sürdürmektedir.

3. EKONOMİK KRİTERLER

3.1. İŞLEYEN BİR PİYASA EKONOMİSİNİN VARLIĞI

Türkiye ekonomisinin oldukça ileri düzeyde olduğu belirtilerek her yıl vurgulandığı üzere işleyen piyasa ekonomisinin varlığı teyit edilmiştir. Raporda kamu finansmanının sürdürülebilir düzeyde bulunduğu ifade edilmektedir. Geçen yıl güçlenen ekonomik büyümenin 2016'da yavaşlarken işsizliğin de görece yüksek düzeyde bulunduğu işaret edilmektedir. Cari işlemler açığının büyük oranda düşük petrol fiyatlarının etkisiyle azalış kaydettiği belirtilmektedir. Buna karşılık, dış ticaret açığının yüksek düzeyde bulunmaya devam ettiği ve Türkiye'yi finansal belirsizliklere, küresel yatırımcı güvenine ve siyasi risklere karşı kırılgan hale getirdiğine işaret edilmektedir. Enflasyonun resmi hedeflerin oldukça üzerinde kalmasına rağmen Merkez Bankasının faiz oranlarını aşağı çektiği belirtilmektedir. Eleştiride bulunan medyayı, iş dünyasını ve siyasi muhalifleri hedef alan ve vergi otoritesi, mali suçlar birimi ve mahkemeler aracılığıyla gerçekleştirilen eylemler nedeniyle iş ortamının kötüye gitmeye devam ettiği vurgulanmaktadır. Malların, hizmetlerin ve işgücü piyasalarının işleyişinin iyileştirilmesine yönelik yapısal reformların uygulanması durmuştur. Genel olarak geriye gidişin söz konusu olduğunun altı çizilmektedir.

Raporda Ekonomik Reform Programına yönelik tavsiyelerde de bulunularak önümüzdeki yıllarda uzun vadeli büyümenin desteklenmesi amacıyla Türkiye'nin şu noktalara dikkat etmesi gerektiği ifade edilmektedir:

- Yüksek düzeydeki cari işlemler açığının azaltılması amacıyla sınırlayıcı mali politikalar da dâhil olmak üzere çeşitli yollarla iç tasarrufların artırılması;
- Para politikasının fiyat istikrarına daha fazla odaklanmasının sağlanması;
- Hukukun üstünlüğünün güçlendirilerek iş ortamının iyileştirilmesi; iş kurmanın kolaylaştırılması ve rekabetin güçlendirilmesi.

Ekonomik Yönetişim

Raporda Türkiye'nin işleyen piyasa ekonomisine vurgu yapılmakla birlikte temel makroekonomik dengesizliklerin giderilmesine yönelik çabaların düzensiz bir şekilde gerçekleştiğine işaret edilmiştir. Hükümetin 2016-2018 dönemi Ekonomik Reform Programı'nda GSYİH büyümesinin güçleneceği, işsizlik, enflasyon ve cari işlemler açığının azalacağı yönünde fazla iyimser bir senaryo ile tahminde bulunulduğuna dikkat çekilmektedir. Yapısal reformları izlemek amacıyla Başbakan Yardımcılığı görevinin oluşturulmasının, hükümetin kurumlar arasında ekonomi politikalarının koordinasyonunun iyileştirilmesi yönünde olumlu bir gelişme olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda eleştiride bulunan medyayı, iş dünyasını ve siyasi muhalifleri hedef alan ve vergi otoritesi, mali suçlar birimi ve mahkemeler aracılığıyla gerçekleştirilen eylemlerin iş ortamına olumsuz etkilerinin olduğuna dikkat çekilmektedir. Merkez

Bankasının para politikasının yürütülmesinde bağımsızlığına ilişkin belirsizliğin makroekonomik istikrar aleyhine etki yarattığı ifade edilmektedir.

Makro Ekonomik İstikrar

Raporda, Türkiye'nin son döneme ilişkin ekonomik verileri değerlendirilmiştir. Son üç yılda ekonominin ortalama yüzde 3,7 oranında büyüdüğü belirtilmiş ve 2015'te yüzde 4 olan yıllık GSYİH büyümesinin yıl içinde kademeli olarak artış gösterdiği belirtilmiştir. Büyümenin sadece iç talep ve özellikle hane halkı tüketiminde ve kamu harcamalarında artış ile sağlandığına işaret edilmektedir. Özel sektör yatırımlarının düşük düzeyde kaldığı ve ihracatın büyümeye katkısının ise negatif olduğuna dikkat çekilmektedir. 2016 yılına ilişkin değerlendirmelerde ise büyümenin yavaşladığı, ihracatın azalmaya başladığı ve özel sektör yatırımlarının azaldığı belirtilmektedir. Yılın üçüncü çeyreğinde ülkeye gelen yabancı turist sayısındaki azalmanın ekonomik faaliyete önemli düzeyde olumsuz etkisi olduğuna dikkat çekilmektedir. Başarısız darbe girişiminin genel ekonomik duruma etkisini değerlendirmenin ise halen güç olduğu belirtilmektedir. İlk andaki hızlı tasfiye satışlarından sonra Türk sermaye piyasalarının 15 Temmuz öncesi seviyeye tam ulaşmasa da toparlandığına dikkat çekilmektedir. Raporda Temmuz ayında sanayi üretimi ve perakende satışlarının hızla düştüğü belirtilirken yatırımcı güveninin yeniden sağlanması ve korunması için hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığının gözetilmesi gerektiğine işaret edilmektedir.

Türkiye'nin cari işlemler açığının önemli oranda kapandığı ancak görece yüksek seviyede kaldığı da üzerinde durulan bir diğer konu olmuştur. Dış açığın süregelen yetersiz yurtiçi tasarrufların bir yansıması olduğu belirtilmektedir. Sermaye girişlerinin büyük çoğunluğunun yabancı yatırımcıların portföy yatırımları ve Türk bankalarının dış borçlanması oluşturduğu belirtilmektedir. Küresel mali krizden bu yana Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının, gerekli sermaye girişlerinin görece küçük bir bölümünü oluşturduğuna dikkat çekilmektedir. Dalgalı sermaye girişlerine bağımlığın, Türk lirasını ve ekonomisini yatırımcı güvenindeki ani düşüşlere karşı kırılgan hale getirdiği ifade edilmektedir. Brüt dış borçların GSYİH'ye oranının daha da artarak Mart 2016 itibarıyla GSYİH'nin yüzde 58'ine ulaştığı ve bu bunun büyük bölümünün özel sektöre ait olduğuna işaret edilmektedir. Burada özel sektör borçlarının döviz cinsine dikkat çekilerek gelirlerinin büyük bölümünü Türk lirası cinsinde elde eden özel sektör şirketlerinin, Türk lirası değer kaybettiğinde, dış borçları geri ödeme imkânlarının zorlaştığına işaret edilmektedir.

Raporda Ekonomik Reform Programı'na yönelik olarak belirtildiği üzere; sürekli olarak yüksek seyreden cari işlemler açığının azaltılması için yurt içi tasarrufların teşvik edilmesi gerekmektedir. Yeterince kısıtlayıcı bir yaklaşımla izlenen maliye politikası, bu

bakımdan önemli bir role sahiptir. Kamu harcamalarının katılığının azaltılması maliye politikasının makroekonomik ihtiyaçlara daha duyarlı olmasını sağlayacaktır. Bir mali kuralın kabul edilmesi bütçenin şeffaflığını artırmanın yanı sıra önemli bir mali çıpa görevini üstlenecek ve güvenilirliği artıracaktır.

Raporda enflasyona ilişkin yapılan değerlendirmede enflasyon oranının gerileyen petrol fiyatlarına rağmen tek haneli yüksek rakamlarda kalmaya devam ettiği, bu durumun ise makroekonomik istikrar, kaynak tahsisi ve yeniden paylaşım etkileri bakımından ciddi maliyetler yarattığına işaret edilmektedir. Yılın ilk dokuz ayında enflasyonun hafif artış gösteren gıda fiyatları ve görece istikrarlı döviz kuru sayesinde azalış gösterdiği belirtilmektedir. Eylül ayında kaydedilen temel enflasyon oranının ise resmi enflasyon hedefi olan yüzde 5'in üzerinde; yüzde 7,3 oranında gerçekleştiği belirtilmektedir.

Merkez Bankasının oldukça karmaşık bir para politikası kapsamında birden fazla amaca odaklanmaya devam ettiği, bu durumun ise şeffaflığı ve öngörülebilirliği olumsuz etkilediğine dikkate çekilmektedir. Fiyat istikrarının birincil hedef olmaya devam etmekle birlikte Merkez Bankasının makro-finansal istikrarı da gözettiği ve döviz kurundaki dalgalanmaları azaltmaya çalıştığı belirtilmektedir. Merkez Bankasının faiz oranını Şubat 2015'ten beri yüzde 7,5 ile sabit tutarken gecelik borçlanma faiz oranını Mart – Eylül 2016 döneminde kademeli olarak yüzde 10,75'ten yüzde 8,25'e indirerek para politikasını gevşetmesinin enflasyon hedeflemesiyle bağdaşmadığına işaret edilmektedir. Bu düşüşlerin enflasyon hedefi ile tutarsızlık gösterdiği ve bunun Cumhurbaşkanı ve hükümetin bazı kesimlerinin faiz oranlarının düşürülmesine yönelik güçlü baskısının olduğu bir dönemde yapıldığına işaret edilmektedir. Resmi enflasyon hedefinin tutturulabilmesi için para politikasının birincil hedefi olan fiyat istikrarına daha fazla odaklanılması gerektiğinin altı çizilmektedir. Para politikasının çerçevesinin sadeleştirilmesinin ise politikanın şeffaflık ve öngörülebilirliğini geliştireceği ve Merkez Bankasının itibarını güçlendireceği kaydedilmektedir.

Raporda para politikasına ilişkin olarak Ekonomik Reform Programına yönelik şu tavsiyede bulunmaktadır; para politikasının temel hedefi olan fiyat istikrarına odaklanmanın güçlendirilmesi ve diğer politika hedeflerinin farklı tedbirlerle izlenmesi için tutarlı adımların atılmaya devam edilmesi gerekmektedir. Böylece enflasyon hedeflemesi rejiminin işleyişinin iyileşmesi ve kredibilitesinin artması sağlanacaktır.

Kamu finansmanına ilişkin olarak ise, bütçe açığının ılımlı ve kamu borcunun sürdürülebilir düzeyde kalmaya devam ettiği garanti altına alınmalıdır. Daha geniş bir makroekonomik perspektiften bakıldığında ise maliye politikasının Türkiye'nin son

yıllardaki kamu finansmanına ilişkin dengesizliğine uygun bir şekilde ele alınmadığı eleştirisinde bulunmaktadır. Mali çerçevenin şeffaflığının artırılması konusunda, uluslararası standartlarla uyumlu olarak zamanında bilgi sağlanması bakımından eksikliklerin devam ettiği ve buna ilişkin ilerleme kaydedilmediği belirtilmektedir. Bir mali kuralın kabul edilmesinin, kredibilitenin artmasını sağlayacağı ve yapısal mali açığın öngörüldüğü şekilde azaltılmasını destekleyeceği vurgulanmaktadır.

Genel olarak ise Türkiye ekonomisinin mali belirsizliklere ve küresel risk algısına karşı kırılgan yapıda olmaya devam ettiği ve makroekonomik dengesizliklerin azaltılması amacıyla mali ve parasal politikanın gereksinimlere göre düzenlenmesine ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir.

Raporda Ekonomik Reform Programı'na yol göstermesi amacıyla şu önerilerde bulunmaktadır; sürekli olarak yüksek seyreden cari işlemler açığının azaltılması için yurt içi tasarrufların teşvik edilmesi gerekmektedir. Yeterince kısıtlayıcı bir yaklaşımla izlenen maliye politikası, bu bakımdan önemli bir role sahiptir. Kamu harcamalarının katılığının azaltılması maliye politikasının makroekonomik ihtiyaçlara daha duyarlı olmasını sağlayacaktır. Raporda ifade edildiğın üzere bir mali kuralın kabul edilmesi, bütçe şeffaflığını artırmanın yanı sıra önemli bir mali çıpa görevini üstlenecek ve güvenilirliği artıracaktır.

Ürün Pazarının İşleyişi

İş Çevresi

Raporda, iş kurmanın daha elverişsiz ve pahalı hale geldiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, 2014 yılında ortalama 6,5 gün ve 7 farklı prosedür içeren iş kurma sürecinin, geçtiğimiz yıl ortalama 7,5 gün sürdüğü ve 8 ayrı prosedür gerektirdiği vurgulanmıştır.

Raporda, iş kurmanın ortalama maliyetinin 2015 yılı kişi başına düşen gelirin yüzde 16,6'sına denk geldiği ve bir önceki seneye oranla değişmediği ifade edilirken, olumlu bir gelişme olarak da yapı ruhsatı alımının halen önemli bir külfet olmasının rağmen 2015 yılında hızlı bir sürece girdiğine değinilmiştir. Raporda ayrıca, yeni kurulan işletme sayısının yüzde 15,2 arttığı da belirtilmektedir.

İflas usullerini halen ağır ve etkisiz olduğu belirtilen raporda, pazardan çıkışın maliyetli ve uzun bir süreç olmaya devam ettiği ifade edilmektedir. Raporda, şirket kapanmalarının da maliyetli ve uzun süreli olmaya devam ettiği vurgulanırken, iflas usullerinin ortalama 4,5 yıl sürdüğü ve yeniden açılma oranının ortalama yüzde 18,7'lik çok düşük bir seviyeye gerilediği belirtilmektedir. Bununla birlikte 2014 yılında

kapatılan veya tasfiye edilen işletmelerin sayısının 2014'le kıyaslandığında yüzde 13,4 oranında azaldığı ifade edilmektedir.

Raporda, vergi dairesi, mali suçlar birimi ve mahkemelerin etkin kullanımı yoluyla; eleştirel medya, iş adamları ve siyasi muhalifleri hedef alan eylemler nedeniyle genel iş çevresinin kötüleşmeye devam ettiği vurgulanmaktadır.

Raporda, hükümetin, politik nedenli olduğu düşünülen eylemlerde; çeşitli medya varlıkları, şirketler, özel üniversite hazırlık kursları ve üniversitelerin yönetimine kayyum atayarak bu kurumlar üzerinde aktif bir denetim elde ettiği belirtilirken bir bankaya da el koyulduğuna dikkat çekilmiştir. Raporda, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından ve OHAL kapsamında, devlet müdahalelerinin daha yaygın hale geldiği belirtilmektedir.

Bazı özel şirketlere, özel vakıflar ve üniversitelerin Gülen hareketi ile bağlantılı olduğu iddia edilerek el koyulduğuna dikkat çekilmektedir. Bireysel şirketler tarafından yapılan kanuna aykırı uygulama iddialarının, güçler ayrılığı ve yargı bağımsızlığına saygı çerçevesinde yargı ve denetim süreçlerine tabi olması gerektiği belirtilen raporda, bağımsız medya da dâhil olmak üzere mahkeme kararlarıyla özel varlıkların kamulaştırılmasında siyasi nedenlerden kaçınılmasının, yatırımcıların güveninin yenilenmesine yardımcı olacağına dikkat çekilmektedir.

Mülkiyet hakları alanında birkaç yıldır oldukça iyi işleyen bir hukuk sistemi kurulduğuna değinen raporda, uzun süren bir süreç olan ticari sözleşmelerin uygulanmasının, kullanıcılar için bir elektronik dosyalama sisteminin getirilmesi sayesinde kolaylaştırıldığı ifade edilmektedir. Mahkeme dışı alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının hâlihazırda bankacılık, sigorta ve gümrük işlemlerinde uygulandığı ve ek tahkim mekanizmalarının özellikle işçi-işveren anlaşmazlıklarında ve diğer alanlara hızla yayıldığı belirtilmektedir. Tahkim bürolarına gönderilen davaların sayısının 2014'te 200'den 2015'te 1.160'a, 2016 yılının ilk çeyreğinde ise 1.040'a yükseldiği ifade edilmektedir. Raporda yargı sistemi ve idari kapasitesinin daha fazla geliştirilmesi gerektiğine de dikkat çekilmektedir.

Piyasa Ürünleri Üzerinde Devletin Etkisi

Raporda, hükümetin kilit sektörlerdeki fiyat belirleme mekanizmalarına müdahale etmeye devam ettiği belirtilmektedir. Doğrudan yönetilen fiyatların tüketici fiyat endeksi sepetindeki oranının yüzde 5'in altında kaldığı, bununla birlikte, tüketici sepetinin yüzde 25'inden fazlasını oluşturan yiyecek ve alkol fiyatlarının politika kararlarına karşı oldukça hassas olmaya devam ettiği ifade edilmektedir.

Enerji (doğalgaz ve elektrik) için otomatik fiyatlandırma mekanizmalarının prensip olarak uygulandığı ve uygulamada hükümetin son tüketici fiyatlarını belirlemeye ve otomatik fiyatlandırma mekanizmalarını etkin bir şekilde askıya almaya devam ettiği belirtilmektedir.

Raporda ayrıca, toptan ve perakende elektrik piyasalarındaki, bir başka grubun daha düşük fiyatlarına sübvans etmek için bir grup tüketiciye daha yüksek fiyatların yüklenmesinin ortadan kaldırılması konusunda ilerleme kaydedilmediğine dikkat çekilmektedir.

Devlet desteğinin şeffaflığının geliştirilmesinde ilerleme kaydedilmediği belirtilen raporda, Eylül 2011’de yasalaşması planlanan devlet yardım kanununu uygulamak için yürürlüğe giren mevzuatın, 2016 yılının sonuna kadar bir yıl ertelendiği vurgulanmıştır. Devlet yardım otoritesinin hala resmi bir şekilde kapsamlı bir devlet yardım mevzuatı oluşturmadığına da değinen raporda, 2012 teşvik paketi de dahil olmak üzere tüm devlet yardım programlarını müktesebat ile uyumlu hale getirmek için de bir eylem planının benimsendiği belirtilmiştir.

Özelleştirme ve Yeniden Yapılandırma

Raporda özelleştirmelerin azaldığı ifade edilirken, 2013’ü takip eden dalgalanmada, özelleştirme aktivitelerinin yapılan anlaşmalarda 2015’te hızla düşüşün devam ettiği ve 4,8 milyardan 1,8 milyara kadar gerilediği belirtilmiştir. Enerji sektörünün özelleştirme payının hala yüksek olduğu belirtilen raporda, rekabet piyasasının mal ve hizmetlerin piyasa liberalizasyonundan yararlanabileceği ifade edilmiştir.

Finansal Piyasaların İşleyişi

Finansal İstikrar

Raporda, bankalardaki kar oranının düşmekte olmasına rağmen, finansal sektörün genel olarak iyi bir performans gösterdiği ve esnekliğini korumaya devam ettiği vurgulanmıştır. Bankacılık sektörünün teminat kredi oranlarının 2015’te yüzde 119’a yükseldiği ve bu durum, kredi artışını sürdürülebilir kılmak için yurtdışı kaynaklı toplu finansman ihtiyacının arttığını göstermektedir. Öte yandan bankacılık sektörünün karlılığının 2015 yılında düştüğü ifade edilmektedir.

Bankacılığın kar oranının hem muhasebede hem de öz sermayede etkili olduğu ve sektörün sermaye yeterlilik oranının 2014’te yüzde 16,3’ten 2015 yılında yüzde 15,06’a düşmesine rağmen hedef oran yüzde 12’in üzerinde kaldığına dikkat çekilmektedir. Raporda ayrıca, bankacılık sektöründeki geri dönmeyen kredilerin toplam kredilere oranının 2014’te yüzde 2,9’dan 2015’te yüzde 3,1’e çıktığı belirtilmiştir.

Finansa Erişim

Raporda, bankaların finansal sektörde etkin olmaya devam ettiği belirtilmektedir. Hızlı kredi genişlemesinin 2015'te de devam ettiği ve toplam banka kredilerinin yüzde 19,7 arttığına değinen raporda, bankacılık sektörünün varlıklarının GSYİH'ye oranının 2014'te yüzde 14'ten 2015'te yüzde 20'ye kadar artmaya devam ettiğine dikkat çekilmektedir.

Küçük olan sigorta sektörünün (özel emeklilik maaşını içeren) GSYİH'ye oranının yüzde 3'ten yüzde 3,1'e çıktığı ifade edilmektedir. Devlet bankalarının varlıklarının ise Eylül 2015'te yüzde 31,3'e yükselirken, yabancı bankaların varlıklarının ise yüzde 16,4'te sabit kaldığı belirtilmektedir.

İşgücü Piyasasının İşleyişi

İş sayısının üretimin büyümesiyle orantılı olarak arttığı ancak yine de işgücünün büyüme hızının altında bir oranda kaldığı belirtilmektedir. Kadınların istihdam oranının oldukça düşük seviyede kaldığına dikkat çekilen raporda, toplam istihdam oranının 2015'te, erkeklerin için yüzde 75,3 ve kadınlar için yüzde 32,5 olduğu ve aradaki farkın yüzde 53,9'a yükseldiği belirtilmektedir. Aktif olarak iş arayan kadınların oranının düşük olmasına rağmen, işsizlik oranının erkeklerin işsizlik oranından belirgin derecede yüksek kaldığına değinen raporda istihdam edilen kadınların yaklaşık üçte birinin tarım sektöründe ücretsiz aile işçileri olduğu belirtilmektedir. Gençlerin ise neredeyse üçte birinin iş, eğitim veya staj alanlarında olmadığına vurgu yapılmaktadır.

3.2. BİRLİK İÇERİSİNDE REKABET BASKISI VE PİYASA GÜÇLERİ İLE BAŞ EDEBİLME KAPASİTESİ

Türkiye'nin başarıya ve rekabete ulaşmada AB nezdinde iyi bir hazırlık düzeyine sahip olduğu belirtilen raporda, yeterli insan sermayesi ve nispeten modern bir sektörel yapıya sahip olduğu vurgulanmaktadır. Türkiye'nin hem ticaret hem de yatırım açısından AB pazarlarıyla uyumlu olduğu vurgulanmaktadır. Raporda, özellikle enerji sektörünün daha da serbestleştirilmesine yönelik ilerleme kaydedildiği belirtilmiştir. Raporda, eğitim kalitesinde sorunların gözleendiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, kız çocuklarının eğitime erişimi konusunda sorunların devam ettiğine dikkat çekilmektedir. Öte yandan, Türk lirasının gerçek değerinin ekonominin fiyat rekabetçiliğini azalttığı belirtilmektedir.

Uzun dönem büyümeyi desteklemek için önümüzdeki yıl araştırma ve geliştirmeyi destekleyen kapsamlı stratejinin güçlendirilmesi ve eğitim gündemini takip edilmesine; düşük vasıflı işlerin niteliklerinin geliştirilmesi kapsamında Türkiye'nin özellikle dikkat etmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Eğitim ve Yenilikçilik

Reformların ve eğitimle ilgili artan harcamaların eğitim kazanımına olumlu etkisi olduğu ve kayıt oranlarının ise son zamanlarda artış göstermediği belirtilmektedir. Önemli sorunlar olarak, cinsiyet eşitsizliği ve eğitimin kalitesinin öne çıktığı belirtilmektedir.

6 yaşı kadar olan okul öncesi eğitim oranının yüzde 55,48'e yükseldiği ancak, ilkokula kayıt oranının yüzde 94,87'ye ve ortaokula kayıt oranının yüzde 94,39'a düştüğü ifade edilmektedir. Bununla birlikte, ilkokuldaki düşüşün sebebinin 5 yaşındaki çocuklar için, ailelerin okul öncesi ya da ilkokul arasında seçime sahip olmalarından kaynaklandığı da belirtilmektedir. Raporda ayrıca, liselere kayıt oranının yüzde 80'e ve yükseköğrenimde ise yüzde 40'a yaklaştığına değinilmektedir.

İlköğretim okullarının sonuçları AB ortalamasının altındadır. OECD'nin düzenli olarak yaptığı 15 yaşındaki öğrencilerin eğitim performansı değerlendirmesi (PISA) sonuçlarına göre, 2009-2012 yılları arasında Türk öğrencilerin fen, matematik ve okuma olmak üzere üç kategoride ortalama puanları iyileşme göstermiştir. Bununla birlikte, iyileşme, bir önceki üç yıllık dönemde kaydedilen iyileşmenin gerisinde olup, Türkiye hâlâ OECD ortalamasının 48 puan altındadır. Hükümet tarafından 15 Temmuz darbe girişimi sonucunda alınan önlemler kapsamında çok sayıda eğitim personelinin işten çıkarılması ve eğitim kurumlarında yapılan değişiklikler rapora göre Türk eğitim sisteminin istikrarı için risk oluşturmaktadır. 2003 yılında yüzde 35,8 olan mesleki eğitimin orta öğretimdeki payı 2013 yılında yüzde 51'e yükselmiştir. İşletmelerin yüzde 34'ü çalışanlarına mesleki eğitim ve iş başı eğitim sağlamaktadır. Ancak iş gücü piyasasının ihtiyaçları ile eğitim sisteminde sağlanan yetiler arasındaki uyumsuzluk devam etmektedir. Türkiye'nin sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme ve rekabetçiliği artırabilmesi için insan kaynaklarını daha iyi kullanması gerekmektedir.

2013 yılında GSYH'nin yüzde 0,95'i olan Ar-Ge harcamaları 2014 yılında yüzde 1,01'e yükselmiştir, ancak halen 2018 yılı için hedeflenen yüzde 1,8'in oldukça altında kalmaktadır. Türkiye'nin araştırma kurumları ve ekonomik aktörlerle daha yakın bir işbirliği kurarken araştırma ve geliştirmeyi destekleyecek daha kapsamlı bir strateji geliştirmesi gerekmektedir.

Fiziki Sermaye ve Altyapının Kalitesi

Ülkenin fiziki sermayesindeki gelişmeler sınırlı kalmıştır. 2015'te toplam yatırımlar 0,2 puan artarak GSYİH'nin yüzde 20,3'üne yükselirken, özel yatırımların GSYİH'ye oranı yüzde 15,9'da kalmıştır. Kamu yatırımları 2015'te GSYİH'nin yüzde 4,4'ü oranında artmıştır. 2014'te GSYİH'ye oranı yüzde 1,6 olan Türkiye'ye gelen brüt doğrudan yabancı yatırımlar 2015'te yüzde 2,4'e yükselmiştir.

Başta elektrik piyasası olmak üzere enerji sektöründe sınırlı ilerleme sağlanmıştır. Enerji üretiminde ve dağıtımında özelleştirmeler ve piyasa liberalizasyonu başta yenilenebilir enerji olmak üzere yeni yatırımları teşvik etmiştir.

2014 yılında demiryolu ve karayolu ağlarının sırasıyla yüzde 3,8 ve yüzde 0,4 oranında uzatılmasıyla ulaştırma altyapısı iyileştirilmiştir. Telekomünikasyon alanında internet abonelerinin oranı yüzde 13,3 artarken 2014'te yüzde 54 olan hane halkı internete erişim oranı 2015 Kasım ayında yüzde 59,6'ya ulaşmıştır.

Sektör ve İşletme Yapısı

2015'te, GSYİH yüzde 4 büyürken istihdam sadece yüzde 2,7 oranında artmış, ekonominin tamamında işgücü verimliliği yükselmiştir. İstihdam büyümesinin sektörel dağılımında ise, toplam istihdamın yüzde 52,5'ini oluşturan hizmetler sektörüne yönelişin devam ettiği görülmektedir. Sanayi sektörünün (inşaat dahil) istihdamdaki payı yüzde 27,2 iken tarım sektörünün payı yüzde 20,6'dır. KOBİ'ler Türkiye'deki iş gücünün dörtte üçünü istihdam etmekte ve ekonomideki katma değerın yarısından fazlasını yaratmaktadır.

AB ile Ekonomik Entegrasyon ve Fiyat Rekabetçiliği

Türkiye'nin AB ile ticari ve ekonomik bütünleşmesi ileri düzeyde olup, 2015'te daha da artmaya devam etmiştir. Türkiye'nin AB'ye olan ihracatı yüzde 43,5'ten yüzde 44,5'e yükselmiş, Türkiye'nin AB'den ithalatı ise yüzde 36,7'den yüzde 38'e çıkmıştır. Türkiye 2014 yılına göre bir basamak yükselerek AB'nin en büyük beşinci ticari ortağı olmuştur. AB, Türkiye'deki doğrudan yabancı yatırımların en büyük kaynağı olmayı sürdürmüş, ancak 2015 yılında AB'nin Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımlardaki payı yüzde 61,5'ten yüzde 57,6'ya inmiştir. Eylül 2015 ve Eylül 2016 döneminde Türkiye'nin uluslararası fiyat rekabetçiliği, Türk lirasının yüzde 10,2 değerlenmesi nedeniyle azalmıştır.

4. ÜYELİK YÜKÜMLÜLÜKLERİNİ ÜSTLENEBİLME YETENEĞİ

Fasıl 1: Malların Serbest Dolaşımı

Genel Uyum Durumu: İyi düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Raporda, Türkiye'nin "Yeni ve Küresel Yaklaşım" çerçevesindeki ürün mevzuat uyum çalışması kapsamında ilerleme kaydettiği ancak teknik engellerin devam ettiği belirtilmiştir. Temmuz 2013'ten bu yana Türkiye'de düzenlenmemiş alanda karşılıklı tanınmaya ilişkin yasal düzenleme yürürlüktedir.

Türk Standartları Enstitüsü bağımsızdır, Avrupa ve uluslararası standartları uygulamaktadır. Mayıs 2016 sonunda, Avrupa standartlarıyla uyumlu toplam 20 bin 617 ulusal standart kabul edildi. Türkiye, 2012 yılından beri Avrupa Standardizasyon Komitesine (CEN) ve Avrupa Elektronik Standardizasyon Komitesine (CENELEC) tam üye konumundadır.

Türkiye'de halihazırda toplam 36 onaylanmış kuruluş ve 1 teknik onay kuruluşu bulunmaktadır. 2015 yılında, 3 yıllık ulusal metroloji stratejisi kabul edildi. Ayrıca, Türkiye, 2015-2017 dönemi için ulusal piyasa gözetimi ve denetimi stratejisi kabul etti. Ancak Türkiye'deki piyasa gözetiminin kaynak ve idari kapasitesinin artırılmasına ve tüketiciler ve özel sektör açılarından görünürlüğü artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaydedilen İlerleme:

- Türkiye, teknik düzenlemeler, standartlar, uygunluk değerlendirmesi, akreditasyon, metroloji ve piyasa gözetimi alanlarında yasal temelli ve idari yapıyı geliştirdi. Türk mevzuatı (EC) 765/2008 ve (EC) 764/2008 ve (EC) 768/2008 düzenlemelerle uyumlaştırıldı.
- "Yeni ve Küresel Yaklaşım" çerçevesindeki ürün mevzuatı kapsamında, Türkiye, alçak gerilim ekipmanları ve asansörler gibi birçok alanda AB müktesebatı ile uyumlu hale gelmek amacıyla, yeni düzenlemeleri kabul etti. Ayrıca in vitro tıbbi cihazları, telsiz ve telekomünikasyon terminal ekipmanları ve sivil patlayıcılarda AB müktesebatına yönelik uyum çalışmaları ileri safhaya ulaştı.
- "Klasik Yaklaşım" AB müktesebatı kapsamındaki ürün mevzuatıyla ilgili olarak, Türkiye, gübre, ilaçlar, motorlu araçlar ve kozmetiklerde yeni düzenlemeleri kabul

etti. Geçtiğimiz dönem içerisinde, Türkiye ayrıca, REACH düzenlemesi ve beşeri ilaçlar için uyum çalışmalarına devam etti. Türkiye'deki iyi laboratuvar uygulamaları yasası AB müktesebatıyla uyumludur.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Ticaretin önündeki bazı teknik engeller, Türkiye'nin Gümrük Birliği kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ederek malların serbest dolaşımını geciktirdiği veya engellediğine dikkat çekilmektedir.
- Malların serbest dolaşım kapsamında, tekstil, kimyasallar, alüminyum, deri, giyim ve ayakkabı, gıda ürünleri ve alkollü içecekler gibi ürünlerde teknik engeller bulunmaktadır.
- Türkiye'deki teknik düzenlemeler hakkındaki tüm gelişmelerin AB'ye bildirilmediğine işaret edilmektedir.
- Türk mevzuatı (EC) 765/2008 ve (EC) 764/2008 ve (EC) 768/2008 sayılı düzenlemelerle uyumlaştırıldı ancak ilgili çerçeve kanunların güncellenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Türkiye'deki piyasa gözetiminin kaynak ve idari kapasitesinin artırılmasına ve tüketiciler ve özel sektör açılarından görünürlüğün artırılmasına gerek duyulmaktadır.
- Kozmetiklere ilişkin düzenlemedeki bazı hükümler AB müktesebatıyla uyumlu değildir. Ayrıca ilaçlara ilişkin sektörel teknik düzenlemenin de daha fazla uyumlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Raporda Türkiye'nin, AB İyi Üretim Uygulamaları Sertifikası'nın kabul etmeyerek Gümrük Birliği kurallarını ihlal ettiğine işaret edilmektedir.
- Usule ilişkin tedbirler ile ilgili olarak, kültürel ürünlerde AB müktesebatıyla uyum konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- İhracat kısıtlamaları, kayıt, ön izin, lisanslama ve gözetim gibi Gümrük Birliği'nin ilkesine aykırı düşen ve malların serbest dolaşımını engelleyen önlemlerin kaldırılması;
- Başta ilaçlarda olmak üzere sektörel teknik düzenlemelere yönelik uyum sürecinin ve Yeni Düzenleme Çerçevesini oluşturan yatay düzenlemeye yönelik uyumlaştırma çalışmalarının devam etmesi gerekmektedir.

Fasıl 2: İşçilerin Serbest Dolaşımı

Genel Uyum Durumu: Erken düzey hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: İlerleme yok

Sorunlar ve Eksiklikler:

- İş gücü piyasasına erişim veya sosyal güvenlik sistemlerinin koordinasyonu konularında ilerleme sağlanamamıştır.
- Rapor döneminde yeni bir ikili sosyal güvenlik anlaşması imzalanmamıştır.
- Türkiye'nin Avrupa İstihdam Hizmetleri Ağına katılımına ilişkin gelişme yaşanmadı.

Komisyonun Tavsiyeleri:

Türkiye'nin bu alandaki hazırlıkları başlangıç aşamasındadır.

Fasıl 3: İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi

Genel Uyum Durumu: Erken düzey uyum

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye'nin geçtiğimiz yıl bu alanda, özellikle posta hizmetleri olmak üzere sınırlı ilerlemeler kaydettiği ifade edilmiştir. AB müktesebatına daha fazla uyum sağlamak için hâlâ kayda değer bir çabaya ihtiyaç bulunduğu açıklanmıştır.

Kaydedilen İlerleme:

- İş kurma hakkına ilişkin olarak, Türkiye, Yabancı Sağlık Meslek Mensuplarının Türkiye'de Özel Sağlık Kuruluşlarında Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik'te Haziran'da yaptığı değişiklikle diğerlerinin yansıra, yabancı ebelerin de özel sağlık kuruluşlarında çalışabilmeleri mümkün kılındı.
- Posta hizmetleri, alanında bazı ilerlemeler kaydedildi ve Türkiye, evrensel posta hizmetinin kapsam ve esaslarını tanımlayan Evrensel Posta Hizmetleri Yönetmeliği'ni kabul etti.
- Mesleki yeterliliklerin karşılıklı tanınmasına ilişkin olarak, Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından Ulusal Meslek Standartlarının ve Ulusal Yeterliliklerin Hazırlanması Hakkında yönetmelik yayımlandı ve Kurum tarafından meslek standartları yayımlanmaya devam etti.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Şirket kurma ve tescil işlemlerine ilişkin prosedürlere ek olarak, kendi nam ve hesabına çalışanlar için çalışma izni alınmasına dair gerekliliğin devam ettiği not edilmiştir.
- Turist rehberleri için vatandaşlık şartı bulunması AB müktesebatı ile uyumlu değil.
- Türkiye'nin hâlâ Hizmetler Yönergesi uyum sağlaması ve bir "Tek Temas Noktası" kurması gerektiği belirtilmektedir.
- Bazı düzenlenmiş mesleklerin hâlâ karşılıklı tanımaya tabiidir ve vatandaşlık ile dil şartları devam etmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Türkiye'nin, bu alandaki AB müktesebatına daha fazla uyum sağlaması;
- Sınır ötesi hizmet sunumu için Hizmetler Yönergesi ile uyum sağlanması ve bir Tek Temas Noktası oluşturulması gerekmektedir.

Fasıl 4: Sermayenin Serbest Dolaşımı

Genel Uyum Durumu: Orta düzey uyum

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye'nin geçtiğimiz yıl bu alanda, özellikle ödeme sistemleri, kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadele konularında sınırlı ilerlemeler kaydettiği belirtilmektedir. Sermaye hareketleri ve ödemeler konusunda; yabancıların gayrimenkul edinimine ilişkin Türk mevzuatının anlaşılmasının güç olmaya devam ettiği ve tüm AB vatandaşlarına ayrımcı olmayan bir yaklaşımla uygulanmadığı not edilmektedir.

Kaydedilen İlerleme:

- Ödeme sistemleri konusunda iyi bir standarda ulaşıldı ve Ocak'ta, AB müktesebatıyla daha fazla uyum sağlanması amacıyla, ödeme ve menkul kıymet sistemlerine ilişkin uygulama mevzuatı kabul edildi.
- Türkiye, Suç Gelirlerinin Aklanması, Aranması, El Konulması ve Müsaderesi ile Terörizmin Finansmanı Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni Şubat ayında onayladı.
- Terörün finansmanına ilişkin mevzuat, Mali Eylem Görev Gücü'nün tavsiyelerine uygun olarak güçlendirildi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Gayrimenkul edinimine ilişkin mevzuat AB müktesebatıyla henüz uyumlu değildir; bu mevzuatın şeffaf olmadığı ve bazı AB üye devlet vatandaşlarının haklarını kısıtladığı vurgulanmaktadır.
- Türkiye'nin, kanunlarını AB müktesebatı ile uyumlaştırmak suretiyle, yabancıların gayrimenkul satın alımının aşamalı olarak serbestleştirilmesi için bir eylem planı kabul etmesi ve uygulaması gerekmektedir. Ayrıca radyo ve TV yayıncılığı, taşımacılık, eğitim ve elektrik piyasasında yabancılar, mülkiyet ediniminde kısıtlamalara tabiidir.
- Türkiye'den, kara paranın aklanması konusundaki geçmiş performansını güçlendirilmesi beklenmektedir.
- Özellikle, kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı suçu nedeniyle verilen mahkûmiyet, müsadere, el koyma ve varlıkların dondurulması işlemlerinin sayısının sınırlı olmaya devam etmiştir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Türkiye'nin, yabancıların gayrimenkul satın alımının serbestleştirilmesi amacıyla bir eylem planı taslağı hazırlaması ve kabul etmesi,
- Kovuşturma, kolluk ve mali istihbarat birimleri arasındaki işbirliğini artırması,
- Finans sisteminin kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı amaçları doğrultusunda kötüye kullanılmasına yönelik önleyici tedbirlerini daha fazla güçlendirmesi gerekmektedir.

Fasıl 5: Kamu Alımları

Genel Uyum Durumu: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye'nin, modernize edilmiş ve genişletilmiş bir Gümrük Birliği kapsamına alınması potansiyel olarak mümkün bir alan olan kamu alımlarında, AB müktesebatına uyum konusunda önemli eksiklikleri var olmaya devam etmiştir. Özellikle kamu alımları alanı yolsuzluklara açıktır. Geçen yıl, Türkiye'nin kuralları uygulama ve yürütme kapasitesinin artırılması konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir.

Kaydedilen İlerleme:

- 64'üncü Hükümet Programı ve Ocak 2016 tarihli AB'ye Katılım için Ulusal Eylem

Planı, mevzuatın 2014 AB yönergelerine uygun olarak yeniden düzenlenmesini ve kamu hizmetleri su, enerji, ulaştırma ve posta sektörleri ve kamu-özel ortaklıkları hakkındaki mevzuatın değiştirilmesini amaçlayan bir uyum programı içeriyor.

- İyi işleyen bir merkezi kamu alımları portalı (EKAP) bulunuyor. Türkiye'nin, kuralları uygulama ve yürütme kapasitesi oldukça gelişti.
- Piyasa ve rekabet, sektörlerin çoğunda tatmin edici bir biçimde işledi.
- Çerçeve anlaşmalar, AB gereklilikleri uyarınca etkili bir biçimde kullanıldı.
- Merkezi satın alma, sağlık sektörü gibi sınırlı sayıdaki alanda etkili bir biçimde kullanıldı.
- İhalelerin sonuçlandırılmasının ve uygulanmasının izlenmesi tatmin edici düzeyde gerçekleşti.
- İdarelerin kamu alımı süreçlerini yönetme kapasiteleri gelişmeye devam etti.
- Dürüstlük ve çıkar çatışmaları kuralları da dâhil olmak üzere, yolsuzluk ve hileli uygulamaların yerinde tespit edilip haklarında işlem yapılmasını sağlayan mekanizmalar bulunmaya devam etti.
- Uygulama kapasitesi ile ilgili olarak, KİK'in inceleme ve şikâyetlerin incelenmesi sistemi, şikâyetlerin ve yaptırımların hızlı, etkin ve yeterli bir biçimde uygulanmasını ve çözüme kavuşturulmasını sağladı.

Sorun ve Eksiklikler:

- Kamu İhale Kanunu AB müktesebatıyla bazı uyumsuzluklar içermeye ve 2014 AB Kamu Alımları Yönergeleriyle uyumlu hale getirilmesi gerekliliği halen devam etmektedir.
- Ekonomik aktörler için şeffaflığı sınırlandıran ve sektörlerle bağlı olarak farklı hukuki başvuru yolları (idari ya da adli) tesis eden bir dizi sektörel düzenleme, bu Kanun'un kapsamını daraltmaktadır.
- Su, enerji, ulaştırma ve posta sektörleriyle ilgili mevzuat AB Sektörler Yönergesi'nin öngördüğünden daha kısıtlayıcı olmaya devam etmiştir. Eşik değerler, AB yönergelerinde belirtilenden yüksek olmaya devam etmiştir. Savunma ve güvenlik alımlarına yön veren yönetmeliklerin AB müktesebatına büyük ölçüde uyumlu olmasına rağmen Türkiye'de imtiyazlarla ilgili geniş kapsamlı bir yasal çerçeve halen bulunmamaktadır.
- Türkiye'nin tüm kısıtlayıcı tedbirleri kaldırarak ve yeniliğin teşviki amacıyla 2014 AB Yönergeleri kapsamında öngörülen yeni araçları uygulamayı değerlendirmeye alması gerekmektedir.
- Türkiye'nin spesifik bir kamu alımları stratejisi bulunmamaktadır.
- Türkiye'de, hacimleri giderek artmasına rağmen kamu-özel ortaklıklarının işleyişinin koordinasyonundan, denetiminden ve izlenmesinden sorumlu tek bir otorite oluşturulmamıştır.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Kamu alımları mevzuatının, özellikle su, enerji, ulaştırma ve posta sektörleri ve imtiyazlara yönelik 2014 AB Kamu Alımları Yönergeleriyle uyumlu hale getirilmesi ve Şeffaflığı artırmak amacıyla yeniden düzenlenmesi;
- AB müktesebatıyla çelişen istisnaları AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı'nın uyum programında öngöröldüğü Şekilde ortadan kaldırmaya ve yerli fiyat avantajları ve sivil offsetler gibi kısıtlayıcı tedbirleri kaldırmaya başlanması gerekmektedir.

Fasıl 6: Şirketler Hukuku

Genel Uyum Durumu: İleri düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: İyi düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Genel ilkeler açısından Türkiye'nin Şirketler Hukuku Faslında AB standartlarına uyumu yüksek düzeydedir.

Kaydedilen İlerleme:

- Türkiye'de muhasebe, denetim ve internet üzerinden teknik işlemleri kolaylaştırıcı uygulamalara hız verildi.
- Şirket tescillerinin internet üzerinden yapılmasını sağlayan çalışmalarda ilerleme kaydedildi.
- Kamu Gözetiminin yanı sıra Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nun güçlendirilmesi ile özellikle Şirketlerin birleşmesi ve bölünmesine ilişkin çalışmalarda ilerleme kaydedildi.
- Kurumsal muhasebe ve yasal denetim konusunda, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu tarafından yayımlanan yeni finansal raporlama ve denetim standartları, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na uyumlu bir Şekilde kabul edildi.
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu ile Sermaye Piyasası Kurulunun kapasite gelişiminde ilerleme kaydedildi.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- AB standartlarına uyum açısından Şirketlerin finansal belgelerine halkın erişebilmesinin yanı sıra muhasebe ve yasal denetimde AB'ye uyumlu çalışmaları gerçekleştirilmesi;

- Türkiye'nin söz konusu fasılda önümüzdeki yıl odaklanılması gereken konular teknik mevzuattaki değişikliklerin yapılması ile muhasebe ve denetim alanında kaydedilen iyileşmelere devam edilmesi gerekmektedir.

Fasıl 7: Fikri Mülkiyet Hukuku

Genel Uyum Durumu: İyi düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Fikri mülkiyet alanında çalışan Türk kamu kurumları arasındaki koordinasyon genel itibarıyla gelişmiştir. Fakat uygulama sorunlu olmaya devam etmiştir. AB müktesebatıyla uyuma yönelik olarak Türkiye'nin fikri mülkiyet haklarına ilişkin mevzuatını AB standartlarına getirmesi ve ilgili kanunları uygulamaya koyması gerekmektedir.

Kaydedilen İlerlemeler:

- Sınai mülkiyet haklarına ilişkin kanun tasarısı Mart 2016'da tarafların görüşüne açıldı.
- Türk Patent Enstitüsü, personel alımı ve eğitimler vasıtasıyla, coğrafi işaretlere ilişkin kapasitesi de dâhil olmak üzere sektörel ve idari kapasitesini geliştirdi.
- Bitki ıslahçı hakları bakımından kapasite artırıldı.
- Yargıtayın fikri mülkiyet ihlalleriyle ilgili davalara bakan ceza dairesi daha fazla uzmanlık kazandı.
- Taklit mallara yönelik gümrük uygulamaları daha da gelişti ve el koymaların sayısı arttı.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Toplu hak yönetimi, yabancı yapımcılara yönelik muamele, temsil hakkı ve çoğaltma hakkıyla bağlantılı olarak sorunlar devam etmektedir.
- Telif haklarına ilişkin kanun tasarısı henüz kabul edilmemiştir.
- Türk patent mevzuatı, ilaçlara ilişkin buluşlar konusunda AB müktesebatıyla ya da Avrupa Patent Ofisi standartlarıyla tam uyumlu değildir.
- Fikri mülkiyet hak sahipleriyle, fikri mülkiyet hakları alanındaki sistematik sorunlar konusunda bir diyalog bulunmamaktadır.
- Coğrafi işaretler, bitki çeşitleri ve ilaçlar için düzenleyici veri koruması alanlarında ilave çalışmalar yapılması gerekmektedir.

- Taklit malların suç işleyenlere iadesi, el konulan taklit malların hak sahipleri tarafından depolanması ve ihtiyati tedbir kararlarının alınmasındaki tutarsızlıklar konularında AB Uygulama Yönergesi'ne uyum sağlanması gerekmektedir.
- Halk sağlığına ve tüketicinin korunmasına yönelik tehdit oluşturan taklit ve korsan hâlâ yaygındır.
- Fikri mülkiyet haklarının gümrüklerde uygulanmasına ilişkin mevzuatının AB müktesebatına uyumunun artırılması gerekmektedir.
- Fikri mülkiyet haklarının uygulanması konusunda daha güçlü bir siyasi iradeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Komisyona Tavsiyeleri:

- Sınai mülkiyet hakları ve telif haklarına ilişkin henüz kabul edilmemiş olan mevzuatın AB müktesebatıyla uyumlu olacak şekilde kabul edilmesi,
- Korsan ve taklitçilikle mücadeleyle ilişkin tedbirlerin artırılması,
- Hakların uygulanması aşamasının geliştirilmesi ve fikri mülkiyetin korunmasına ilişkin mevcut farkındalık faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir.

Fasıl 8: Rekabet Politikası

Genel Uyum Durumu: Sınırlı düzey

Son Bir Yılda İlerleme: İlerleme yok

Genel Görünüm:

Anti-tröst kurallarına ilişkin mevzuatın genel olarak müktesebat ile uyumlu olduğu, ancak Türkiye'nin devlet desteklerine ilişkin politikalarının AB devlet desteklerine ilişkin politika ve kuralları ile uyumunda bir açığın devam ettiği görülmektedir. Anti-tröst ve birleşmelere ilişkin olarak, mevzuat çerçevesinin genel olarak müktesebat ile uyumlu olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda, 4054 Sayılı Rekabeti Koruma Kanunu'nun AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 101'inci ile 102'inci maddelerinin içeriğini yansıttığı belirtilmiştir. Geniş olarak bakıldığında ikincil mevzuatın da yürürlükte olduğu ifade edilmiştir.

Söz konusu alandaki kurumsal çerçeveye ilişkin ise, Rekabet Kurumunun 4054 Sayılı Rekabeti Koruma Kanunu'nun etkin bir şekilde uygulanması ile sorumlu olduğunun altı çizilmiştir. Bu çerçevede Rekabet Kurumu'nun yasa tasarıları ile ilgili görüşler

yayımlamakta olduğu ve söz konusu görüşlerin rekabet üzerinde etkisi olduğu hatırlatılmıştır. Rekabet Kurumu'nun uygulama kapasitesinin yeterli olduğu da ayrıca dile getirildi. Uygulamanın genel olarak etkin olduğu, ancak 2013-2015 yılları arasında bu alanda bir düşüş eğilimi gözlemlendiği ifade edilmiştir.

Devlet desteklerine ilişkin ise mevzuat çerçevesinin müktesebat ile orta düzeyde uyumlu olduğu ifade edilmiştir. Hâlihazırda, devlet destekleme düzenlemelerinin, Türkiye-AB Gümrük Birliği'ne dâhil olmayan tarım, balıkçılık ve hizmet sektörlerini kapsamadığı da ayrıca hatırlatılmıştır. Türkiye'nin, Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun'una göre genel olarak AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın 107'inci ve 108'inci maddeleri ile uyumlu olduğu ifade edilmiştir.

Kurumsal çerçeve konusunda ise, Devlet Destekleme İzleme ve Denetleme Kurulu'nun mevzuatı uygulamakla sorumlu olduğu hatırlatılmıştır. Türkiye'de yürürlükte olan devlet destekleme uygulamalarının kurula tebliğ edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Buna rağmen, söz konusu hükümlerin yürürlüğe geçmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu çerçevede, Kurul ile Devlet Destekleri Genel Müdürlüğü'nün uygulama kapasitelerinin değerlendirilmesinin halen mümkün olmadığı dile getirilmiştir. Bu doğrultuda bir devlet destekleri envanterinin geliştirilmesi ve uyuma ilişkin bir eylem planının kabul edilmesinin gerekliliğine işaret edilmiştir. 2009 yılında Türkiye'nin Avrupa Komisyonuna çelik sektörünün yeniden yapılanmasına ilişkin bir planı sunduğu da ayrıca hatırlatılmıştır. Son olarak, rekabet ve devlet destekleme kurallarının devlet kurumlarına da uygulandığı ifade edilmiştir. Bu alanda, Türk Telekom ve TÜPRAŞ'ın telekomünikasyon ve rafine petrol ürünleri pazarlarında hukuki monopoller olduğu hatırlatılmıştır. 2014 yılında Rekabet Kurumunun TÜPRAŞ'a pazardaki hâkim durumunun suistimalinden ötürü ceza verdiği belirtilmiştir.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- 4054 Sayılı Rekabeti Koruma Kanunu'na ilişkin yasa değişiklikleri içeren bir kanun tasarisinin karara bağlanmamış olduğuna işaret edilmektedir.
- Devlet destekleri ile ilgili olarak hâlihazırda ikincil mevzuatın yürürlükte olmadığı belirtilmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Destekleme önlemlerinin etkin bir şekilde gözlenmesi ve müktesebat ile uyuma yönelik olarak daha fazla ertelemeyen, devlet desteklerine ilişkin kanunun yürürlüğe koyulması gerekmektedir.

Fasıl 9: Mali Hizmetler

Genel Uyum Durumu: İyi düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Bankalar ve finansal gruplar alanında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Sigortacılık ve mesleki emeklilik konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Mali piyasa altyapısı konusunda daha fazla ilerleme kaydedilmemiştir ancak menkul kıymet piyasaları ve yatırım hizmetleri alanlarında iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir.

Türkiye mali hizmetler alanında oldukça hazırlıklıdır. Piyasa yönetişiminin geliştirilmesine yönelik bazı kararların alınmasıyla beraber bazı ilerlemeler kaydettiği belirtilmektedir.

Kaydedilen İlerleme:

- Bankalar ve finansal gruplar alanında bazı ilerlemeler kaydedildi.
- Sigortacılık ve mesleki emeklilik konusunda ilerleme kaydedilmedi. Mali piyasa altyapısı konusunda, İstanbul Tahkim Merkezi faaliyete geçti ve tahkim ve arabuluculuk kurallarını yayımladı.
- Menkul kıymet piyasaları ve yatırım hizmetleri alanlarında iyi düzeyde ilerleme kaydedildi. Türkiye'deki yasal çerçeveyi gözden geçirmesinin ardından Avrupa Menkul Kıymetler ve Piyasalar Otoritesi Türkiye'de hazırlanan hisse senedi izahnamelerinin Prospektüs Yönergesi kapsamında geçerli olduğu sonucuna vardı.
- Sermaye Piyasası Kurulu, kaldırıcı döviz ve 52 tezgâh üstü türev işlemlerine ilişkin ihtiyati tedbirler getirerek menkul kıymet hizmetleri hakkındaki uygulama yönetmeliğini değiştirdi.
- Düzenleyici kurum, Brunei Para Otoritesiyle bilgi alışverişi konusunda bir mutabakat zaptı imzaladı ve bu tür mutabakat zabıtlarının sayısı 35'e yükseldi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu başta olmak üzere, düzenleyici ve denetleyici kurumların bağımsızlığına yönelik güvenin yeniden tesis edilmesi gerekmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Türkiye'nin özellikle odaklanması gereken husus olarak sağlam gerekçelere sahip bağımsız kararlar yoluyla, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu başta olmak üzere, düzenleyici ve denetleyici kurumların bağımsızlığına yönelik güveni yeniden tesis etmesi gerektiği belirtilmektedir.

Fasıl 10: Bilgi Toplumu ve Medya

Türkiye'nin Uyum Durumu: Orta düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Raporda, Türkiye'nin elektronik haberleşme ve bilgi toplumu alanlarında sınırlı düzeyde ilerleme kaydettiği belirtilirken, pazara erişim sorunları, sabit piyasalarda rekabet yetersizliği, sektör üzerindeki aşırı düzenlemeler, yüksek vergi oranları ve tüketiciler ve operatörler üzerindeki maliyet yükü ciddi endişe unsuru teşkil etmektedir. Öte yandan, Yayıncılık Kanunu, AB müktesebatı ile büyük ölçüde uyumludur ancak ifade özgürlüğün yeterli seviyede korunmaması ve sektör üzerinde aşırı bürokrasinin uygulanması eleştirisi konusudur.

Kaydedilen İlerleme:

- Elektronik haberleşme ve bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili olarak, yetkilendirme rejimi, piyasa analizi, piyasa erişimine ilişkin mevzuatın AB müktesebatıyla uyumlaştırılması konusunda sınırlı ilerleme kaydedildi.
- 2015'te, mobil geniş bant penetrasyon oranı önemli ölçüde artarak yüzde 49,6'ya ulaşırken, sabit geniş bant ise sınırlı bir artış ile yüzde 12,1 oranına yükseldi. 4G hizmetleri Nisan ayı itibarıyla başladı.
- Bilgi toplumu alanında, 2016-2019 dönemini kapsayan geniş kapsamlı bir e-Devlet stratejisi kabul edildi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

Sabit telefon ve geniş bant piyasalarında, rekabet henüz etkin bir şekilde sağlanamamaktadır. İnternet perakendeciliği ve mobil haberleşme hizmetleri alanlarında daha proaktif bir Rekabet Kurumuna ihtiyaç duyulmaktadır.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun tam bağımsızlığının sağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. İnternete ilişkin mevzuata henüz değişiklikler getirilmemesi ciddi bir endişe konusu teşkil etmektedir.

RTÜK kurul üyelerinin bağımsızlığı ve tarafsızlığının güçlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir.

Görsel-işitsel politika alanında, dijital yayına geçiş süreci yeni ihale süreci nedeniyle gecikmeye uğramıştır. Şeffaflığa ilişkin olarak, rapor döneminde RTÜK'ün kararlarıyla beraber kurum içi uzman raporları internet üzerinden erişilebilir durumdadır.

Terörü övmek, kamu düzenini ve devletin bütünlüğünü bozmak gerekçesiyle medya servis sağlayıcılarına uygulanan yaptırımlar artmıştır. Raporda ayrıca darbe girişimi sonrasında, Gülen hareketiyle bağlantıları olduğu gerekçesiyle 46 televizyon kanalı ve radyo istasyonunun kapatıldığı belirtilmektedir. Kürtçe yayımlanan 39 televizyon ve radyo kanallarının 23'ü kapatılmıştır.

Komisyonun Tavsiyeleri

- Düzenleyici kurulların ve üyelerin bağımsızlığının güçlendirilmesi;
- İnternet ortamında ifade özgürlüğünü güçlendirecek internet yasasının, Venedik Komisyonunun Mart 2016'daki önerilerini dikkate alacak şekilde gözden geçirilmesi;
- Yetkilendirme rejimi, pazara erişim, elektronik iletişimde evrensel hizmet ve geçiş hakkı alanlarının AB müktesebatıyla daha fazla uyumlaştırılması;
- Yayında dijital geçiş sürecinin hızlandırılması gerekmektedir.

Fasıl 11: Tarım ve Kırsal Kalkınma

Genel Uyum Durumu: Sınırlı düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Tarım sayımı konusundaki hazırlıklar henüz tamamlanmamış ve tarım istatistikleri strateji belgesi henüz kabul edilmemiştir. Çiftlik muhasebe veri ağı, 81 ili kapsamaktadır ve hâlihazırda tarımsal üretim ve kayıt sistemi ile entegre edilmiştir. AB mali desteğiyle, arazi parsel tanımlama sisteminin geliştirilmesine yönelik çalışmalar devam etmiştir.

Kaydedilen İlerleme:

- Kırsal kalkınma konusunda, tarım ve kırsal kalkınmaya yönelik ilk AB katılım öncesi programı (IPARD I), 15 başvuru çağrısının akabinde uygulanan yaklaşık 11.000 proje ile 50.000'in üstünde istihdam sağladı.
- IPARD-II için sektörel anlaşma onaylandı ve ilk başvuru çağrısına çıktı.
- IPARD-II İzleme Komitesine ilişkin yönetmelik yayımlandı ve IPARD II programı kapsamında bütçe uygulama yetkilerinin devredilmesine yönelik talep Komisyona sunuldu.
- Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, iyi bir gelişme seviyesine ulaştı ve daha fazla gelişme kaydedilmesi amacıyla kurum personeli belirli alanlarda eğitim almaya devam etti.

- Tarım-çevre tedbirinin ve LEADER yaklaşımının pilot düzeyde uygulanmasına yönelik ek adımlar atıldı.
- Organik tarımın esaslarına ve uygulanmasına ilişkin yönetmelik hazırlıkları son aşamaya geldi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- AB'den canlı sığır, sığır eti ve türev ürünlerin ithalatında kısıtlamalar uygulanmaya devam etmiştir.
- Türkiye, söz konusu sorunun çözümüne yönelik yapıcı ilerlemeler kaydetmiş olmasına rağmen, canlı sığır ve sığır eti kotalarının kalıcı olarak açılması gibi, Türkiye-AB arasındaki tarım ürünleri ticaretine ilişkin anlaşma kapsamındaki yükümlülüklerini henüz tam anlamıyla yerine getirmemiştir.
- IPARD'ın etkisine ilişkin farkındalığın artırılması amacıyla hâlihazırda devam eden girişimlerin ötesinde daha fazla çabaya ihtiyaç duyulmaktadır.
- IPA II Tüzüğü doğrultusunda, Yönetim Otoritesinin kurumsal kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Canlı sığır ve sığır eti ithalatında geriye kalan kısıtlamaların kaldırılması;
- Tarım istatistikleri için bir strateji belgesi hazırlanması gerekmektedir.

Fasıl 12: Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası

Genel Uyum Durumu: Sınırlı düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: İlerleme kaydedilmedi

Genel Görünüm:

Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası alanındaki AB müktesebatının tam olarak uygulanması için özellikle de hayvansal yan ürünler, hayvan refahı ve hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınması ile hareketlerinin kontrolü konularında kayda değer ilave çabalara ihtiyaç duyulmaktadır. Veterinerlik politikasının AB müktesebatıyla tam olarak uyumlaştırılmasına yönelik çabalar artırılmalıdır.

Kaydedilen İlerlemeler:

- Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların kimliklendirilmesine ve kayıt altına alınmasına devam edildi.
- Ürün sevkiyatlarının ülkeye giriş yapılan sınır kontrol noktalarında aktarımı, bazı toynaklı hayvanların ithalatına ve transit geçişine ilişkin hayvan sağlığı kuralları

ve ithal edilen canlı hayvanlar için standart veteriner sağlık sertifika modelleri konusunda yasal dzenlemeler kabul edildi.

- T1rkiye, hayvan hastalıklarına karşı m1cadelesine devam etti.
- Vir1s tipinin değişmesi nedeniyle şap hastalığı vakalarında artış g1zlenmiş olup, hastalık toplu aşılama ile kontrol altına alındı.
- Hayvan hareketine y1nelik sıkı kontrollerin uygulanması neticesinde, Trakya b1lgesi şap hastalığından aşılı ari b1lge olarak kalmaya devam etti.
- T1rkiye, gıda, yem ve hayvansal yan 1r1nlerin piyasaya arzı konularında eğitim, denetim ve izleme programlarını uygulamaya devam etti ve resmi kontrollere y1nelik idari kapasite iyileştirildi.
- Etiketleme, gıda katkı maddeleri ve saflık kriterleri, aroma verici maddeler ve gıda takviyeleri gibi bir dizi konuda gıda g1venliği mevzuatı ile uyumda ilerleme kaydedildi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Kara ve deniz sınırlarında ve İstanbul Sabiha G1k1çen Havalimanı'nda yer alan sınır kontrol noktaları h1lâ tam olarak işlevsel değildir.
- 1/98 sayılı Karar'a tam uyum da dâhil olmak 1zere, nakledilebilir s1ngerimsi beyin hastalığı ve g1zetim sistemleri konusundaki AB m1ktesebatına tam uyumun sağlanması ve m1ktesebatın uygulanması i1in 1abaya ihtiya1 duyulmaktadır.
- Hayvan refahına ilişkin AB m1ktesebatının tam olarak uygulanması i1in ilave yapısal ve idari 1abalar gerekmektedir.
- Zoonozlar konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.
- Tarımsal gıda işletmeleri i1in ulusal bir modernizasyon planı oluşturulması konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.
- Gıda işletmelerinin kayıt altına alınmasına ve onaylanmasına y1nelik yeni kuralların uygulanması konusunda h1lâ kayda değer 1abalara ihtiya1 duyulmaktadır.
- Hayvansal yan 1r1nler konusundaki 1alışmalar devam etmiştir ancak yeni kuralların sekt1re uyarlanması i1in 1nemli 1l111de 1aba sarf edilmesi gerekmektedir.
- Denetimlerin finansmanı ile ilgili dzenlemeler, h1lâ AB sistemi ile uyumlu hale getirilmemiştir.
- Gıda enzimleri ve yeni gıdalar konularında ilgili mevzuat ile uyum hen1z tamamlanmamıştır.
- Yem ve bitki sağlığı politikası ile ilgili 1zel kurallar konusunda ilerleme sınırlı kalmıştır.

Komisyunun Tavsiyeleri:

- Diğer bazı hususların yanı sıra, bir ulusal program ve izleme planı sunmak suretiyle, gıda işletmelerinin AB standartlarını karşılayacak şekilde geliştirilmesi;

- Hayvan refahı ve hayvansal yan ürünlere ilişkin kuralların uyarlanması ve uygulanmasına yönelik daha fazla adım atılması gerekmektedir.

Fasıl 13: Balıkçılık

Genel Uyum Durumu: Erken düzeyde hazırlıklı

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Geçen yıl, kaynaklar ve filo yönetimi, denetim ve kontrol ile uluslararası anlaşmalar konularında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Yapısal eylemler, devlet desteği ve piyasa politikası konularındaki mevzuatın uyumlaştırılması ve kurumsal kapasitenin artırılması için daha fazla çabaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaydedilen İlerlemeler:

- Kaynaklar ve filo yönetimi ile ilgili olarak, devam etmekte olan sübvansiyon programıyla, avcılıktan çekilen tekne sayısı 1.011'e ulaştı.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Türkiye İstatistik Kurumu tarafından ortaklaşa olarak, deniz balıkçılığı ile ilgili bir veri toplama programı yürütülüyor.
- Su Ürünleri Bilgi Sistemi, Bakanlığın kurum içi bilgi sistemine dâhil edildi.
- Denetim ve kontrol ile ilgili olarak, koruma planında hâlâ bir takım farklılıklar bulunmakla birlikte, mevzuat uyumu ve Atlantik Ton Balıklarının Korunması Uluslararası Komisyonunun (ICCAT) mavi yüzgeçli ton balığı hakkındaki tavsiye kararlarının uygulanması konusunda bazı ilerlemeler kaydedildi.
- Gemi izleme sisteminin kurulmasına yönelik mevzuatın kabul edilmesi, sürdürülebilir balıkçılık yönetimine yönelik önemli bir adımdır.
- Uluslararası anlaşmalar ile ilgili olarak, ICCAT ve Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu bünyesinde Türkiye ve AB arasındaki işbirliği devam etti.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- İdari ve kurumsal kapasite konusunda ilerleme kaydedilmemiştir.
- Su Ürünleri Kanun Tasarısı hâlâ kabul edilmemiştir.
- Yapısal eylemler, devlet destekleri veya piyasa politikası konularında ilerleme kaydedilmemiştir.
- AB, ortak balıkçılık politikası kapsamında, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS) hükümlerini de uygulamakta olduğundan, Türkiye'nin sözleşmeyi onaylaması, balıkçılık ve denizcilik politikası konusunda AB ile işbirliğini geliştirecektir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Yapısal eylemler, devlet desteği ve piyasa politikası konularındaki mevzuatın uyumlaştırılması ve kurumsal kapasitenin artırılması için daha fazla çaba gösterilmesi;
- Su Ürünleri Kanun Tasarısı'nın kabul edilmesi gerekmektedir.

Fasıl 14: Taşımacılık Politikası

Genel Uyum Durumu: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Özellikle demiryolları ve havacılık alanlarında sınırlı düzeyde ilerleme kaydedildiği belirtilmiştir.

Demiryolları otoritelerinin finansal ve teknik kapasitelerinin ve özellikle sivil havacılık alanı başta olmak üzere tüm taşımacılık modlarındaki kurumsal kapasitesinin geliştirilmesinin gerekliliğine işaret edilmiştir. Genel olarak ulaştırma müktesebatında, başta ulusal taşımacılık stratejisi olmak üzere söz konusu alandaki kilit stratejik belgelerin daha önceki AB öncelikleri ile bağdaştığı belirtilmiştir. Bu çerçevede, söz konusu stratejilerin son dönemde sürdürülebilir kentsel mobilite ve iklim değişikliği ile mücadele gibi AB önceliklerini dikkate alması ve bu yönde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Tüm taşımacılık modlarını dâhil eden bir taşımacılık "master planı"nın geliştirilmesinin önemine de ayrıca işaret edilmiştir. Kamu hizmetleri yükümlülükleri mevzuatı ile uyumun gerçekleştirilmesi için daha fazla çabanın gerektiği de vurgulanmıştır. Tüm taşımacılık modlarında kurumsal kapasitenin geliştirilmesinin halen bir öncelik olduğu hatırlatılmaktadır.

Kaydedilen İlerleme:

- Kara taşımacılığı alanında, hukuki çerçevenin iyi düzeyde uyumlu olduğu vurgulanırken Nisan ayında yol altyapısının teknik denetimi ile ADR (tehlikeli maddeler) taşıyan araçlar ile ilgili düzenlemeler yürürlüğe girdi.
- Demiryolu stoku ve demiryolu güvenliğine ilişkin ikincil mevzuat yayımlandı. Haziran ayında, müktesebat ile uyumun gerçekleştirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları'nın (TCDD) demiryolu operasyon birimleri altyapı ve operasyonlara bölündü.
- Deniz taşımacılığı alanında, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, petrol kırılığı acil müdahale merkezine ilişkin bir eğitim programı başlattı. Şubat ayında

Türkiye, Uluslararası Deniz Trafikinin Kolaylaştırılması Sözleşmesi'ne (FAL) taraf oldu.

- Hava taşımacılığı alanında Türkiye, müktesebat ile uyuma yönelik ilerleme kaydetti.
- Ulusal ve yabancı uçaklar, hareket kabiliyeti kısıtlı olan yolcular, uçuş ile görev süresi limitleri ve dinlenme koşullarıyla ilgili güvenlik değerlendirmesine ilişkin mevzuat yürürlüğe girdi.
- İntermodal taşımacılık alanında ise, 2014 yılında Türkiye kombine taşımacılık stratejisini onayladı, bu çerçevede kombine taşımacılığın geliştirilmesi için fırsatların değerlendirilmesi gerekiyor.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Kara Taşımacılığı alanında, Türkiye'nin müktesebat çerçevesinde ele alınan ve belirtilen yol güvenliği politikaları ile uyumlu olmaya devam etmesi gerekirken ve trafik kazalarındaki ölümlerin azaltılması için idari altyapı ve stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak, Türkiye'nin "taşımacılık için temiz enerji paketi" ve enerji verimli araçlar ile alternatif yakıtların geliştirilmesi gerekmektedir.
- Demiryolu Düzenleme Genel Müdürlüğü'nün kaynak eksikliği, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'na karşı bağımsızlığını olumsuz etkilemektedir. Ulaştırma Bakanlığının, tek Avrupa demir yolu alanıyla serbestleşmenin sağlanmasından sonra ekonomik düzenleyici fonksiyonlar üstlenmemesi gerekmektedir.
- Deniz Taşımacılığı alanında, Türkiye'nin Uluslararası Denizcilik Sözleşmesi'nin başta Paris Mutabakat Zaptı olmak üzere tüm uluslararası yükümlülüklerine taraf olması için çabalara devam etmelidir. Buna ek olarak Türkiye'nin deniz taşımacılığının gözetimine ilişkin mevzuatı ve teknolojik çerçeveyi tamamlaması ve müktesebatta yer alan AB denizcilik trafiği gözetleme ve enformasyon sistemi ile uyumun sağlanması gerekmektedir.
- Hâlihazırda Türkiye, Tuna Nehri'nin gelişmesine ilişkin AB stratejisine dahil değildir ve nehir taşımacılığı alanındaki genel uluslararası anlaşmalara imzacı değildir.
- Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'nün mevcut kapasitesi, Türk sivil havacılık sektörünün boyutu ve büyümesine göre yeterli değildir. Öncelikli olarak Avrupa Havacılık Emniyeti Ajansı (EASA) ile ilgili revize çalışmaların düzenlenmesi, tüm havacılık güvenlik alanlarının dahil edilmesi gerekmektedir.
- Bu çerçevede, başta EASA yönetim kurulu ile Tek Avrupa Hava Sahası olmak üzere Türkiye'nin AB havacılık sisteminin tam olarak parçası haline gelmesi gerekmektedir. Bu gerçekleştirilene kadar EASA, halen güvenlik denetlemelerini ve Türkiye'nin bu alandaki ilerlemesini kayıt altına alamayacaktır.
- Türkiye ile GKRY'de bulunan hava trafik kontrol merkezleri arasındaki irtibatın sağlanmaması Lefkoşa uçuş bilgi bölgesindeki hava emniyetini olumsuz etkilemektedir. Bu konuda ivedi şekilde operasyonel bir çözümün bulunması gerekmektedir.

- Rapor, GKRY'ye ilişkin kısıtlamalar devam ettiği sürece, Türkiye'nin bu fasılda yer alan müktesebatı tam olarak yüklenemeyeceğini belirtmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Demiryolları sektörünün liberalleşmesine ilişkin eylem planının uygulanmasına odaklanması;
- Yol güvenliği şartlarının geliştirilmesi ve trafik kazalarında meydana gelen ölümlerin azaltılması;
- Akıllı taşımacılık sistemlerine ilişkin mevzuatın kabul edilmesi ve uygulamaya ilişkin kapasite ve kaynakların geliştirilmesi gerekmektedir.

Fasıl 15: Enerji

Genel Uyum Durumu: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: İyi düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Özellikle arz güvenliği, elektrik iç piyasası ve yenilenebilir enerji konularında iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Ancak nükleer enerji ve enerji verimliliği alanlarında halen önemli eksiklikler bulunmaktadır.

Kaydedilen İlerleme:

- Türkiye, petrol stokları konusunda AB müktesebatına uyum sağlamayı sürdürdü.
- TANAP ile ilgili ilerleme sağlamaya devam edildi. Öngörülenden daha erken olarak projenin 2018'de tamamlanması için gerekli tüm büyük kamu ihaleleri tamamlandı.
- Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin normalleşmesinden sonra, askıya alınan Türk Akımı projesi Ağustos 2016'da tekrar gündeme taşındı. 10 Ekim 2016 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından hükümetlerarası anlaşma imzalandı.
- Elektrik İletim Anonim Şirketi (TEİAŞ) Ocak 2016'da Avrupa Elektrik İletim Sistemi İşletmecileri Ağı'nın (ENSTSO-E) gözlemci üyesi oldu.
- Elektrik dağıtım şirketlerinin satın alma ve birleşmesi ile talep tahminlerine yönelik iki yönetmelik kabul edildi.
- Ocak 2016'da enerji dağıtım şirketlerinin yasal olarak enerji tedarik faaliyetlerinden ayrıştırılması, müktesebat ile uyumlu hale getirildi.

- BOTAŞ'ın yasal olarak ayrıştırılması konusunda olumlu yönde gelişmeler oldu.
- Haziran 2016'da Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Enerjisi Üreten Tesislerde Kullanılan Yerli Aksamın Desteklenmesine ilişkin Yönetmelik kabul edildi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Şeffaf doğalgaz rejimi konusunda ilerleme sağlanamamıştır.
- Elektrik piyasalarının tam olarak açılması için bir takvim halen belirlenmemiştir.
- Elektrikte şeffaf ve maliyet esaslı bir fiyat mekanizması halen uygulamada değildir.
- Açık deniz petrol ve doğalgaz faaliyetlerinin güvenliğine ilişkin 2013/30/AB sayılı Yönergeye halen uyum sağlanamamıştır.
- 2012/27/AB sayılı Yönerge ile uyumlu, sektörel hedefleri de içerecek şekilde açıkça öncelikleri ortaya koyan bir ulusal enerji verimliliği faaliyet planı halen bulunmamakta; Binaların Enerji Performansı ya da Enerji Verimliliği Yönergelerine uyum için bir takvim belirlenmemiştir.
- Nükleer enerji, nükleer güvenlik ve radyasyondan korunma ile ilgili olarak, AB müktesebatına uyum bakımından ilerleme kaydedilmemiştir.
- Kullanılmış Yakıt İdaresinin ve Radyoaktif Atık İdaresinin Güvenliği üzerine Birleşik Sözleşme'ye Katılımın Uygun Bulunduğuna dair Kanun Tasarısı henüz kabul edilmemiştir.
- Türkiye ECURIE sisteminin bir parçası değildir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Üçüncü tarafların geçiş ağlarına erişimi ve faaliyetlerin ayrıştırılması da dâhil yasal olarak bağlayıcı bir plan ve takvimin belirlenmesiyle doğalgaz piyasasındaki reformun AB müktesebatıyla uyumlu biçimde tamamlanması;
- Türkiye Atom Enerjisi Kurumunun (TAEK) faaliyetlerin ayrılması ve nükleer enerjinin geliştirilmesinden sorumlu kurumdan tamamen bağımsız olması dâhil Euratom müktesebatıyla uyumlu nükleer enerji kanununun kabul edilmesi;
- Elektrik ve doğalgaz için şeffaf, maliyeti yansıtan ve ayırıcı olmayan tarifelerin belirlenmesinde ilerleme kaydedilmesi gerekmektedir.

Fasıl 16: Vergilendirme

Türkiye'nin Uyum Durumu: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Tütün Ürünlerine ilişkin 2009 Eylem Planı dışında, bu alanda ilerleme kaydedilmemiştir.

Genel Görünüm:

Dolaylı vergilendirmeye ilişkin olarak, Türkiye'nin katma değer vergisi mevzuatını yüzde 1 vergiye tabii ürünlerin kapsamını suni gübre ve hayvan yemini de içerecek şekilde genişlettiği ve bu durumun AB mevzuatı ile uyumlu olmadığı belirtilmektedir. Yapı, muafiyetler, özel planlar ve indirimli oranların kapsamı ile ilgili Türk mevzuatının AB müktesebatı ile daha fazla uyumlaştırılması gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Kaydedilen İlerleme:

- Özel tüketim vergileri ile ilgili olarak, Tütün Fonunu finanse eden, ithal ve harmanlanmış tütün üzerinden alınan maktu vergi, 2018 itibarıyla Fonu finanse eden verginin tamamen kaldırılmasını içeren 2009 Eylem Planı taahhütleri doğrultusunda, Aralık'ta ton başına 900 dolardan 600 dolara düşürüldü.
- Türkiye'de sigara üzerinden alınan özel tüketim vergisinin genel düzeyi AB düzeyine yakınlaştı.
- Uygulama kapasitesi ve bilgisayar ortamına geçiş ile ilgili olarak, Vergi Denetim Kurulu kayıt dışı ekonomi ile mücadeleye ve idari kapasitenin iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerini sürdürdü.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Alkollü içecekler üzerindeki özel tüketim vergisinin Aralık'ta yüzde 15 oranında yükseltilmesi, ithal ve yerli içkiler arasında ayrımcı farklılıkları artırmıştır.
- Rakı ve dengi içecekler arasındaki özel tüketim vergisi farkı rakamsal olarak 17.41 Türk lirasından 20.03 Türk lirasına çıkmış; bu durum, ayrımcı vergilendirmenin azaltılmasına ilişkin 2009 eylem planı ile çalışmaktadır.
- Enerji ürünleri üzerindeki özel tüketim vergileri genel olarak asgari AB oranlarından yüksektir fakat AB müktesebatına aykırı olarak jet yakıtı (kerosen), kömür ve elektrik üzerinden özel tüketim vergisi alınmamaktadır.
- Doğrudan vergilendirme alanında bir ilerleme gerçekleşmemiş; idari işbirliği ve karşılıklı yardım alanında rapor edilebilecek ilerleme sağlanmamıştır.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Alkollü içeceklerle uygulanan özel tüketim vergisi ile ilgili olarak 2009 Eylem Planı'na uyum sağlamak amacıyla kararlı adımlar atılması;
- Vergiye tabi enerji ürünleri yelpazesinin AB müktesebatı ile uyumlaştırılması gerekmektedir.

Fasıl 17: Ekonomik ve Parasal Politika

Genel Uyum Durumu: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: İlerleme yok

Genel Görünüm:

Ekonomik ve Parasal Politika faslı Aralık 2015'te müzakerelere açılmıştır. Para politikası alanında, Merkez Bankasının birçok açıdan kısıtlı olan bağımsızlığına ilişkin daha fazla ilerleme kaydedilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Merkez Bankası Kanunu'nun AB müktesebatıyla tam uyum sağlaması gerekmektedir. Para politikasının uygulanmasına yönelik siyasi müdahalelerden kaçınılması ve Merkez Bankasının bağımsızlığının uygulamada da sağlanması gerekmektedir. Ekonomi politikası ile ilgili olarak, Bütçe Çerçvelerinin Gerekliliklerine ilişkin Yönergeye daha fazla uyum sağlanması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Kamu mali risk değerlendirmesinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Makroekonomik tahminlerin güvenilirliği konusunda daha fazla ilerleme kaydedilmesi gerekmektedir.

Kaydedilen İlerleme:

- Üst Düzey Ekonomik Diyaloğun gerçekleştirilmesi AB ile ekonomi politikalarının koordinasyonu açısından iyi bir araç teşkil ediyor.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Geçen yıl da üzerinde durulduğu gibi, Merkez Bankası üzerinde güçlü siyasi baskı, Bankanın bağımsızlığını ve güvenilirliğini olumsuz etkileyerek devam etmiştir.
- Türkiye, Ekonomik Reform Programını (ERP) ciddi bir gecikmeyle iletmiştir.
- Para politikasına ilişkin olarak, enflasyon hedefi, hükûmet ve Merkez Bankası tarafından birlikte belirlenmektedir.
- Merkez Bankasının karar alma pozisyonundaki görevlilerinin görevden alınmasına ilişkin mevzuatı AB müktesebatıyla tam olarak uyumlu değildir.
- Merkez Bankası Kanunu'nun AB müktesebatıyla uyum sağlaması gerekliliğinin yanı sıra, para politikasının uygulanmasına yönelik siyasi müdahalelerden kaçınılarak Merkez Bankasının bağımsızlığının uygulamada da sağlanması gerekmektedir.
- AB müktesebatıyla tam uyum sağlanması, kamu sektörünün finansal kuruluşlara imtiyazlı erişiminin olmamasını ve kamu sektörünün parasal finansmanının yasaklanmasını gerektirmektedir.
- Ekonomi politikası ile ilgili olarak, Bütçe Çerçvelerinin Gerekliliklerine ilişkin Yönerge'ye ilişkin uyumsuzluklar bulunmaktadır.
- Türkiye'nin hazırladığı üç yıllık mali programlarda bütçe takvimlerine uyulmamaktadır. Ulusal hesaplar, ESA 2010'a uygun olarak hazırlanmamaktadır.

Türkiye'nin, bütçeyle ilgili olarak kamuoyuna kısıtlı bilgi sağlaması nedeniyle, 2015'te bütçe şeffaflığı endeksi puanında gerileme olmuştur.

- Kamu mali risk değerlendirmesinin güçlendirilmesine yönelik bir ihtiyaç bulunmaktadır. Sayısal mali kurallar veya maliye politikasını bağımsız bir şekilde takip eden bir mali kurul bulunmamaktadır. Mali bildirim tabloları gerektiği şekilde sunulmamaktadır. Türkiye, 2016-2018 Ekonomik Reform Programını önemli ölçüde geciktirerek Nisan ortalarında sunmuştur. Ekonomik Reform Programının zamanında sunulmasının sağlanması için ilave çabanın sarf edilmesi gerekmektedir.

Komisyonunun Tavsiyeleri:

- Önümüzdeki yıl Türkiye'nin özellikle Merkez Bankasının bağımsızlığına zarar verecek siyasi müdahalelerden kaçınması;
- Belirlenen tarihler içerisinde mali bildirim tabloları ve Ekonomik Reform Programını AB'ye sunması gerekmektedir.

Fasıl 18: İstatistik

Genel Uyum Durumu: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

İstatistik altyapısı alanında, İstatistik Kanunu'nun Avrupa İstatistik Uygulama Esasları prensiplerini dikkate aldığı ve TÜİK'in mesleki bağımsızlığını sağladığı belirtilmiştir. Buna rağmen, TÜİK Başkanının seçilmesinde daha fazla şeffaflık gerekmektedir. Yıl içinde Sosyal Sigorta Kurumu ile imzalanan bir mutabakat zaptı ile sosyal güvenlik verilerine erişimin kolaylaşacağı ifade edilmiştir. Buna rağmen, TÜİK ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın diğer veri sağlayıcıları ile işbirliğinin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Hâlihazırda idari verilere erişimin zor olduğu ve bu alanda da daha fazla çabanın sarf edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu çerçevede öncelikli olarak, TÜİK ile genel veri sağlayıcıları ile işbirliğinin geliştirilmesi, kayıtların kalitesinin geliştirilmesi ve kamu verilerinin kullanımının artırılması gerekmektedir.

Kaydedilen İlerleme:

- Makroekonomik istatistikler alanında, Tüketici fiyatları endeksinin müktesebat ile uyumlu olduğuna işaret edildi.
- Türkiye, AB standartlarına uygun bir şekilde sanayi üretimi istatistikleri kaydetmeye devam ediyor.

- Hizmet sektörü hariç, kısa dönemli açıklanan istatistiklerin büyük çoğunluğunun AB müktesebatı ile uyumlu olduğu saptandı.
- Ulaşım istatistikleri genel olarak müktesebata uygun olarak üretilirken, kara taşımacılığı verilerinde ilerleme gerekiyor.
- Turizm istatistikleri, Türk turistlerin yurtdışı harcama verileri dışında, AB standartlarına uygundur.
- ARGE, bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin üretilen istatistikler, AB müktesebatı ile kapsamlı bir şekilde uyumludur.
- Sosyal güvenlik istatistiklerinin sınırlı olarak uyumlu olduğu belirtildi.
- Gelir ve yaşam koşulları anketlerinden elde edilen sosyal istatistiklerin müktesebat ile uyumlu olduğu ve 2014 yılında da devamlı bir istihdam anketinin başlatıldığı hatırlatıldı.
- Kamu sağlığı istatistiklerinde uyumun yüksek düzeyde olduğu, fakat sağlık harcamaları ve para dışı sağlık hizmetlerine ilişkin verilerde daha fazla ilerlemenin kaydedilmesi gerektiği vurgulandı.
- Suç, eğitim ve mesleki eğitim verilerinin AB ile uyumlu olduğu kaydedildi.
- Enerji verilerinin AB müktesebatına uyumlu olduğu, yıllık enerji verilerinin ve fiyatlarının AB istatistik kurumuna iyi düzeyde gönderildiği kaydedildi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Üç aylık ulusal hesaplar ile dış ödemeler dengesine ilişkin veriler yürürlükte olsa da, yıllık ulusal hesaplar halen müktesebat ile uyumlu değildir. Bütçe açığı prosedür tabloları halen Avrupa Komisyonuna iletilmemektedir.
- Dış ülkelerdeki şirketlerin ticaret istatistiklerinin ve hükümetin finansman istatistiklerinin tahakkuk esasında daha fazla ilerlemenin kaydedilmesi gerekmektedir.
- Bölgesel istatistikler, 3'üncü seviye istatistik bölge terminolojisine uygun değildir.
- Makroekonomik istatistik başlığında ilerleme sağlanması için ulusal hesapların ESA 2010 yöntemine göre teslim edilmesi gerekmektedir.
- Altyapısal ticari istatistikler ile ilgili düzenlemenin tam olarak yürürlüğe konulmasına işaret edilirken, halen uyum düzeyi düşüktür; veri kalitesi yetersizdir. Daha kaliteli idari kayıtların oluşturulması, süreci daha etkin hale getirecektir.
- İkamet belgeleri, sığınmacı ve mültecilerle ilgili veriler yetersiz bir şekilde üretilmektedir.
- 2001 yılından bugüne kadar tarım sayımı gerçekleştirilmemekte, hayvan üretimi, süt ve süt ürünleri verileri mevcut olmakla birlikte zeytin ve şarap üretimi verileri halen eksiktir.

- Tarım hesaplarının geçmiş dönemden kalma olduğu, söz konusu alandaki tedarik bilançolarının mevcut olmadığı tespit edilmiştir.
- Tarım kaydının tarım üretimi ile entegre edildiği, ancak tarım istihdam endeksi ve tarım üretim verilerinde daha fazla çaba sarf edilmesinin gerektiği dile getirilmiştir.
- TÜİK ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı arasında koordinasyonun geliştirilmesi gerekmektedir.
- Çevre verilerine erişimde daha fazla ilerleme sağlanmalıdır.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Ulusal İstatistik Kurumu ile diğer veri sağlayıcıları arasında işbirliğinin geliştirilmesi;
- Eurostat'a kilit ulusal hesap göstergelerinin sunulması;
- Tarım, göç ve sığınmacılara ilişkin istatistiklerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Fasıl 19: Sosyal Politika ve İstihdam

Genel Uyum Düzeyi: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye'nin, Mayıs'ta, geçici iş ilişkisi, çağrı üzerine çalışma ve uzaktan çalışmaya ilişkin mevzuatı kabul ettiği, geçici iş ilişkisinin kullanımındaki kısıtlama ve yasakların, AB müktesebatına uyum doğrultusunda kamu yararı temelinde gerekçelendirilmesi gerektiği önerilmiştir. Avrupa Sosyal Fonu'na hazırlık çalışmaları ile ilgili olarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) kapsamındaki İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programını ve mukabil IPA II Programını yönettiği belirtilmiştir. Yaklaşık yarısı, yaşlılık aylığına tahsis edilmiş olan sosyal koruma harcamalarının, GSYH'nin yüzde 14,3'üne tekabül ettiği tespit edilmiştir.

Kaydedilen İlerleme:

- Sosyal içerme ve koruma alanında Türkiye, bazı illerdeki çok sayıda sığınmacının neden olduğu sosyal altyapı yükünü azaltmaya yönelik övgüye değer çabalar sarf etti.
- Yakın zamanda, düşük beceri gerektiren ve düşük statülü işler ile çocuk işçiliğini

ele almak üzere Roman kökenli vatandaşlara yönelik oluşturulan ulusal strateji belgesi ve eylem planı kabul edildi.

- Çalışan ebeveynlerin kısmi süreli çalışmasına ilişkin düzenleme kabul edildi.

Sorun ve Eksiklikler:

- Kötü çalışma koşulları, haksız işten çıkarmalar ve sendikal hakların kullanımının engellenmesine ilişkin risklerin önlenmesi amacıyla özel sektörde alt işverenliğe ilişkin düzenleyici bir çerçeve oluşturulmamıştır.
- Kayıt dışı işçilerin oranı, neredeyse hiç değişmeyerek Mayıs 2016'da yüzde 33,8 olarak belirlenmiştir.
- Çocuk işçiliğinin, en kötü biçimiyle devam ettiği not edilmiştir.
- İş sağlığı ve güvenliği alanında Türkiye'nin müktesebata uyum sağlamasını amaçlayan Kanun'un tam olarak yürürlüğe girmesi Temmuz 2017'ye ertelenmiştir.
- Madencilik sektöründe, kaza risklerini azaltmak için önleyici tedbirlerin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- İş kazaları, ciddi endişe kaynağı olmaya ve çocuk işçiler, ölümcül kazaların kurbanı olmaya devam etmiştir.
- Üçlü ve ikili sosyal diyalog hâlâ sınırlıdır ve Ekonomik ve Sosyal Konsey, 2009'dan bu yana faaliyet göstermemektedir.
- Özel sektördeki sendikalı işçi oranı hâlâ çok düşüktür; 2015'te, toplu iş sözleşmeleri, özel sektör çalışanlarının sadece yüzde 7,5'ini kapsamakta; bu oran AB Üye Devletlerindeki rakamların oldukça altındadır.
- Toplu sözleşme yetkisine dair çifte baraj olması ve kamu görevlilerinin grev hakkının olmaması gibi yasal eksiklikler, Avrupa standartları ve ILO sözleşmelerine aykırıdır.
- Kayıt dışı çalışanlar, emekliler ve işsizler ile geniş bir kamu görevlisi kesim hâlâ örgütlenme hakkına sahip değildir.
- Rapor döneminde, sendikal hakları orantısız biçimde kısıtlayan şekilde, sendikaların çok sayıda protesto ve gösterilerinin engellendiği not edilmiştir.
- Sendika konfederasyonlarının, meşru sendikal faaliyetlerinden dolayı, sendika görevlilerine karşı, işten çıkarma, taciz, misilleme, tutuklama ve polis tarafından kötü muameleye ilişkin çok sayıda ciddi suçlama bulunduğu bildirilmiştir.
- 15 Temmuz darbe girişiminin ardından, OHAL kapsamında çıkarılan bir KHK ile 2 sendika konfederasyonu ve bu konfederasyonlara bağlı, yaklaşık 50 bin işçinin üyesi olduğu 19 sendika, Gülen hareketi ile bağlantılı oldukları iddiasıyla kapatılmış ve bu konfederasyon ve sendikalara yönelik kesin suçlamalarla ilgili bilgiye erişim olmadığı açıklanmıştır.

- Kadınlara ilişkin istihdam oranlarının, ulusal hedefin çok altında olduğu kaydedilirken işsizlik oranları önemli ölçüde yüksektir.
- Genç işsizliğin (15-24 yaş arası) 2015'te yüzde 18,3'e yükselmiş olduğu; genç nüfusun yaklaşık üçte birinin istihdam, eğitim ya da öğretimde olmadığı not edilmiştir. İstihdamda, güçlü bölgesel farklılıklar devam etmiştir.
- İstihdam ve Sosyal Reform Programı ile ilgili çalışmalar tamamlanmamıştır.
- Geçtiğimiz yılların aksine, yoksulluk göstergeleri, sosyal eşitsizliklerin azaltılması bakımından iyileşme göstermemiştir; özellikle Roman kökenli çocuklar olmak üzere, ciddi maddi yoksulluk devam etmektedir, bu durum doğu bölgelerde daha yüksektir.
- Engelli kişilerin istihdamını artırmaya yönelik tedbirler etkisiz kalmakta; kamu sektöründe engelli istihdam oranı, taahhütlerin altındadır.
- Sosyal politikalar, hizmetler ve yardımlar için bütünlük ve kapsamlı bir politika çerçevesi geliştirilmelidir.
- İş gücü piyasasında yer almayan kadın oranının yüksek olması ve kayıt dışı istihdamın yüksekliği, emeklilik sisteminin sürdürülebilirliği açısından risk oluşturmaktadır.
- Evde bakım hizmeti sunan kişiler, profesyonel eğitimden ve sosyal güvenlik primi teşviklerinden yoksundur.
- İstihdam ve sosyal politikada, ayrımcılıkla mücadeleyle ilgili olarak, Nisan'da, kabul edilen Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'na rağmen, bu kurum faal değildir ve yasaklanan ayrımcılık gerekçeleri arasında cinsel yönelim yer almamaktadır.
- İstihdam ve sosyal politikada, kadın-erkek eşitliği alanında, kadınlar, ağırlıklı olarak düşük beceri gerektiren işlerde istihdam edilmeye devam edilmektedir ve yönetici kademelerinde kadın temsil oranı düşüktür.
- Kadın ile erkek arasındaki ücret farklılıkları sorun olmaya devam etmektedir.
- Uzun süreli bakım da dâhil olmak üzere, çocukların, yaşlı ve hasta kişilerin bakımına yönelik kurum ve hizmetler yetersiz kabul edilmektedir; cinsiyet önyargıları istihdamı olumsuz etkilemektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Sendikal hakların tam olarak kullanılması ile ikili ve üçlü sosyal diyalogun işleyişini sınırlandıran engellerin kaldırılması;
- İş Kanunu'nun uygulanma aşamasının gözetilmesi ve izlenmesi gerekmektedir.

Fasıl 20: İşletme ve Sanayi Politikası

Genel Uyum Durumu: İyi düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye bu fasılda finansmana erişim, yenilik stratejisi ve girişimcilik eğitimi konularında bazı ilerlemeler kaydetmiştir. Öte yandan, kayıt dışı ekonomi ile mücadele de dâhil olmak üzere, iş ortamı, KOBİ'lerin uzun dönemli finansmanı ve mikrofinansla ilişkin yasal çerçeveye alanlarında ilerleme sağlanması gerekmektedir.

Kaydedilen İlerleme:

- Geçtiğimiz yıl bir dizi strateji kabul edildi. Sanayi stratejisine ilişkin izleme ve değerlendirme raporu, ağırlıklı olarak işletmelerin finansmanı ve destek hizmetlerinin artırılması gibi politika araçlarında ilerlemeye işaret ediyor.
- 2016 Yılı KOBİ Politikası Endeksine göre, finansmana erişim, yenilik stratejisi ve hayat boyu girişimcilik eğitiminin teşvik edilmesi konularında ilerleme kaydedildi. Otomotiv sektörüne yönelik bir sektörel strateji kabul edildi ve farklı bölgesel kalkınma ajansları tarafından yedi adet yenilik stratejisi hazırlandı.
- İşletme ve sanayi politikası araçları ile ilgili olarak, kamu alımlarında offset (sanayi katılımı) anlaşması seçeneğini ve yabancı teklif verenlerin Türk şirketleri ile çalışması gerekliliğini getiren, sağlık hizmetlerine yönelik özel bir sanayi işbirliği programı, Sağlık Bakanlığı tarafından genel Sanayi İş Birliği Programı kapsamında yayımlandı.
- Yatırım Ortamını İyileştirilme Koordinasyon Kurulunun (YOİKK) yapısı güçlendirildi ve çalışma metodolojisi düzenlendi.
- Türkiye, sanayi ve teknoloji geliştirme bölgelerine destek vermeyi sürdürdü. Sanayi ve teknoloji geliştirme bölgesi sayısı geçen yıl 59'dan Aralık 2015'te 64'e yükseldi ve geçen yıl, 14.194 projeden alınan 384 patente kıyasla, tamamlanan 19.322 projeden 627 patent alındı. KOSGEB tarafından yürütülen kapsamlı programlar da dâhil olmak üzere, sınai kalkınmaya yönelik birçok kamu desteğini uygulamaya devam etti.
- Finansmana erişim ile ilgili durum iyileşti. 29 alt sektördeki sanayi işletmelerini kapsayan bir sanayi internet portalı kuruldu. Türkiye, Avrupa İşletmeler Ağında aktif biçimde faaliyetini sürdürdü.

Sorun ve Eksiklikler:

- İşletmelerin kayıt işlemleri, KOBİ'lerin uzun dönemli finansmanı ve mikrofinansla ilişkin yasal çerçeve ile ilgili eksiklikler bulunmaktadır. Ekonomideki mevcut büyük çaplı kayıt dışılık, genel iş ortamı için endişe kaynağı olmaya devam etmektedir.
- Türk mevzuatı, Geç Ödemeler ile Mücadele Yönergesi ile hâlâ tam uyumlu değildir. Yerileştirme ve kamu alımlarının bir sanayi politikası aracı olarak kullanılması yönündeki çabalar genel olarak devam etse de uygulamada, henüz offset (sanayi katılımı) anlaşmaları empoze edilmemiştir.
- Uluslararası patent başvuruları bakımından performans hâlâ, AB ortalamasının çok altındadır. Bu programların etkilerinin ve birbirlerini tamamlayıcı niteliklerinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Kayıt dışı ekonomi ile mücadele de dâhil olmak üzere, iş ortamı, KOBİ'lerin uzun dönemli finansmanı ve mikrofinansla ilişkin yasal çerçeve alanlarında ilerleme sağlanması;
- Türkiye'nin özellikle Avrupa Küçük İşletmeler Yasası sürecinin sonuçlarını dikkate alarak politika uyumunu iyileştirmesi ve politika araçlarının etkisini değerlendirmeye odaklanması gerekmektedir.

Fasıl 21: Trans-Avrupa Ağları

Genel Uyum Durumu: İleri düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: İyi ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye'nin geçici olarak kapatabileceği fasıllardan birisidir. Rapor döneminde ulaştırma ve enerji ağlarında önemli ilerleme kaydedilmiştir. Çift taraflı doğalgaz bağlantısının geliştirilmesi için daha fazla çaba harcanması gerekmektedir.

Kaydedilen İlerleme:

- Türkiye, ulusal ulaştırma ağı ana planının taslağının hazırlanması ve ulaştırma bilgi iletim sisteminin oluşturulması konularında adım attı.
- Komşu ülkelerle elektrik bağlantılarının sağlanması çalışmaları devam etti.
- TANAP'ın tamamlanabilmesi için gerekli tüm büyük ihaleler gerçekleştirildi.
- BOTAŞ Türkiye ile İran arasında bir doğalgaz bağlantı hattının ihalesini tamamladı.
- Türkiye ile Bulgaristan arasındaki çift taraflı bağlantı projesinin fizibilite ve teknik çalışmaları sürdü.
- Türk Akımı projesi Ağustos 2016'de yeniden canlandırıldı.

Sorun ve Eksiklikler:

- Şeffaf doğalgaz rejimi konusunda ilerleme sağlanamamıştır.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Ulusal ulaştırma ana planının ve ulaştırma bilgi yönetimi sisteminin tamamlanması;
- Transit için mevcut önlemler dâhil tüm elektrik ve doğalgaz kodlarının müktesebat ile uyumlaştırılması ve uygulanması;
- Kurumsal kapasitenin ve insan kaynakları kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

Fasıl 22: Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu

Genel Uyum Durumu: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Son bir yıl içerisinde Türkiye, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) fonlarının kullanımında ve program uygulama kapasitesini güçlendirmede sınırlı ilerleme kaydetmiştir.

Kaydedilen İlerlemeler:

- Yasal çerçeve konusunda, IPA II Çerçeve Anlaşması Genel Tebliği ve İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, Şubat-Nisan 2016 döneminde kabul edildi.
- Kurumsal çerçeve konusunda, Aralık 2015'te IPA II kabul edildi. Dört program otoritesinden üçüne (çevre ve iklim eylemi, rekabetçilik ve yenilikçilik ile eğitim, istihdam ve sosyal politikalar) IPA II fonlarının yürütülmesinde bütçe kullanma yetkileri verildi.
- Türkiye'de işler durumda olan 26 kalkınma ajansı bulunuyor.
- Mali yönetim, kontrol ve denetim konusunda, fonların Suriye krizine cevaben oluşturulan AB Bölgesel Güven Fonu kapsamında yeniden tahsis edilmesi sonucunda fon kaybı riski kayda değer şekilde azaldı.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Türkiye, yasal çerçeve, kurumsal çerçeve ve idari kapasite alanlarında sınırlı ilerleme kaydetmiştir.
- İzleme ve değerlendirme konusunda geliştirilen entegre izleme bilgi sisteminin etkin kullanımı konularında sınırlı ilerleme kaydedilmiştir.

- IPA II kapsamındaki dört operasyonel yapıdan biri olan ulaştırma konusunda Komisyon olumlu görüş vermesi için yeterli güvenceleri alabilmiş değildir.
- Programlama konusunda ilerleme yavaş seyretmekte olup proje havuzu hazırlıkları devam etmektedir.
- IPA fonlarının zamanında kullanılmama riski devam etmektedir.
- Program otoriteleri kapasitelerini artırmayı sürdürmesine karşın ihale belgelerinin niteliği özel dikkat gerektirmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Mali desteğin belirlenen son tarihlere uygun şekilde uygulanması ve yüksek nitelikte sonuçların elde edilmesi amacıyla mevcut operasyonların denetimi ve izlenmesine odaklanılması;
- Ulusal IPA koordinatörünün ve ulusal yetkilendirme merciinin; program otoritelerini koordine etme, program düzeyinde etkin stratejik planlama ve risk yönetimini sağlama kapasitesinin artırılması;
- Eylem planının, AB'de uyum politikası yasal çerçevesinin güncellenmesiyle getirilen değişiklikler doğrultusunda güncellenmesi gerekmektedir.

Fasıl 23: Yargı ve Temel Haklar

Genel Uyum Durumu: Sınırlı düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Geriye gidiş

Genel Görünüm:

Komisyon tarafından, hakim ve savcılar üzerinde siyasi baskı olduğu değerlendirilmektedir. Son ilerleme raporunda bu durumun 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında daha da kötüleştiği ifade edilmiştir. Bağlantılı olarak ise yüksek yargıda ve yolsuzlukla mücadelede aksaklıklar sürmektedir.

Temel haklar alanında AİHS ihlallerinin önlenmesine ilişkin eylem planının uygulanmasına duyulan ihtiyaç sürerken özellikle ifade özgürlüğü alanında belirlenmiş olan geriye gidiş, genel bir sorunu ifade etmektedir.

Kaydedilen İlerleme:

- Hemen hemen bütün hâkimler, yasalarca öngörüldüğü üzere, malvarlıklarını bildirdi.

- Türkiye, rapor dönemi içerisinde, sınır yönetimi yetkilileri için ortak etik kurallarını uygulamaya koydu.
- Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, başvuru sahiplerinin itirazlarını etkili biçimde değerlendirmeye ve kararlarını internet üzerinden yayımlamaya devam etti.
- 2016 yılında Türkiye tarafından yeni bir Şeffaflığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Eylem Planı kabul edildi.
- Belirtilen dönemde, Türkiye, İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi'nin 7 No'lu Protokolü'nü, Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Kişilerin Korunmasına dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi ve Ek Protokolü'nü, 1996 tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine ilişkin Lahey Sözleşmesi'ni ve İştirak Nafakasının ve Aile Nafakalarının Diğer Türlerinin Uluslararası Tazminine dair 2007 Lahey Sözleşmesi'ni onayladı.
- Mart 2016'da Suçluların İadesine dair Avrupa Sözleşmesi'ne ek üç Protokol ve Cezaî Konularda Karşılıklı Adli Yardıma ilişkin Avrupa Sözleşmesi'ne Ek 2001 Tarihli Protokol imzalandı. Bununla birlikte Hükümlülerin Nakline dair Avrupa Sözleşmesi'ne Ekli Protokol de Resmi Gazete'de yayımlandı.
- İnsan haklarının geliştirilmesi ve uygulanması konusunda, Türkiye İnsan Hakları Kurumunun yerine İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu kuruldu.
- Cezaevi sistemi ile ilgili olarak, cezaevi personelleri, Avrupa Konseyi standartları ve insan hakları hakkında eğitim aldı.
- Rapor döneminde kabul edilen Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Türkiye'nin bu alandaki özel ilk mevzuatıdır.
- Belirtilen dönemde ibadet özgürlüğüne büyük ölçüde saygı gösterilmeye devam edildi; cemevleri ve zorunlu din derslerine ilişkin iki eylem planını Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine sunuldu.
- Darbe girişiminden sonra bir iyi niyet göstergesi olarak Cumhurbaşkanı ve Başbakan, hakaret gerekçesiyle açtıkları bir dizi tazminat davasını geri çekti.
- Ağustos'ta 2016'da önde gelen siyasi parti temsilcilerinin de yer aldığı üç milyona yakın vatandaş darbe girişimine karşı birlik gösterisi için Yenikapı'da bir araya geldi.
- Ayrımcılığı yasaklayan hükümler içeren İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu rapor döneminde kabul edildi.
- Kamu sektörü ve özel sektör, belirtilen dönemde kadına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla mücadele etme kapasitesini güçlendirdi; bu çerçevede kreşler ve gündüz bakımevlerinin açılmasını destekleyen vergi teşvikleri kabul edildi; aile içi şiddet mağdurları için sığınma evlerinin kapasitesi artırıldı.

- Hükümet ve azınlık temsilcileri arasındaki diyalog devam etti.
- Hükümet, Roman kökenli vatandaşlar için 2016-2021 Ulusal Strateji Belgesi'ni ve 2016- 2018 Eylem Planı'nı kabul etti.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Yargının işleyişine ilişkin eksiklikleri gidermek üzere gerekli tedbirler alınmamıştır.
- HSYK'nın bağımsızlığının güçlendirilmesi ile ilgili herhangi bir iyileşme kaydedilmemiştir.
- Rapor döneminde, hâkim ve savcılar üzerindeki güçlü siyasi baskı devam etmiştir. HSYK, büyük çaplı açığa almalara ve hâkim ve savcıların görev yerlerini istekleri dışında değiştirmeye devam etmiştir.
- Danışay ve Yargıtay'ın yapısına ilişkin kanun değişiklikleri, başta görev süresi sona eren Yargıtay ve Danıştay üyelerinin durumu, her iki kurum için de yeni üye seçiminin zamanlaması ve bu seçim sürecinde Cumhurbaşkanlığı'nın rolü bakımlarından olmak üzere Avrupa standartları ile uyumlu değildir.
- "Sulh ceza hâkimleri", yürütmenin yargıyı etkilemesine giderek daha fazla imkân tanıyan bir ortam yaratmıştır.
- Hâkimlere ve savcılara karşı açılan disiplin ve ceza davalarında, hukuk usullerinin ve usule ilişkin standartların tarafsız, bağımsız ve kişiler özelinde uygulanması gerekmektedir. Bağlantılı olarak Türk hâkim ve savcılarına yönelik özel etik davranış kuralları bulunmamaktadır.
- Adalet Bakanlığının hakim ve savcı atamalarına ilişkin etkisinin önemli ölçüde azaltılması gerekmektedir.
- Mahkemelerin yükünün azaltılmasına yardımcı olmak amacıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin genişletilmesi ve teşvik edilmesi için adım atılması gerekmektedir.
- Yargılama sürecinin aşırı uzun sürmesi hususunun ele alınması için yapısal çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır.
- Mahkeme bilirkişi sisteminin gözden geçirilmesi gerekmektedir ve mahkeme bilirkişileri çapraz sorguya tabi tutulmalıdır.
- Başta kamuoyu tarafından yakından takip edilen davalar olmak üzere, yolsuzlukla mücadelele yönelik performans yetersizdir.
- Türkiye'nin, parti finansmanının şeffaflığına ilişkin bütün GRECO tavsiyelerini hâlâ uygulamaya koymaması nedeniyle, siyasi partiler ve bağımsız adaylar, hala mali şeffaflık düzenlemesine veya denetimine tabi değildir.
- İşlevsel olarak bağımsız bir yolsuzlukla mücadele kurulu bulunmamaktadır ve yolsuzluk soruşturmalarında etkili bir standart usul oluşturulamamıştır.
- Çıkar çatışmalarının engellenmesi konusunda, etik kurallara ilişkin düzenlemeler etkili şekilde uygulanmamaktadır.
- Mal bildirimine ilişkin mevcut sistem, bildirimlerin sınırlı kapsamı, kontrolüne ilişkin

düzenlemeler ve açıklanmasını engelleyen şeffaflık tedbirleri nedeniyle etkili şekilde işlememektedir.

- Beklemekte olan Devlet Sırrı Kanunu Tasarısı ile Ticari Sır, Banka Sırrı ve Müşteri Sırrı Hakkında Kanun Tasarısı'nın kabul edilmesi gerekmektedir.
- Özel yetkili savcılık makamında, maliye ve ekonomi uzmanlarını da içeren disiplinler arası bir ekip bulunmalıdır. Bununla birlikte yolsuzluğa ilişkin yargı istatistikleri kamuya açılmalıdır.
- Adli kolluk biriminin bağımsızlığı sınırlıdır ve bu alanda daha etkin, kurumlar arası işbirliği oluşturulmalıdır.
- Genel İdari Usul Kanunu, Kamu İhale Kanunu, Siyasi Etik Kanunu ve Tanık Koruma Kanunu gibi yolsuzlukla mücadele stratejisinde öngörülen mevzuat değişiklikleri gerçekleştirilmemiştir.
- Türkiye, siyasi partilerin finansmanının şeffaflığı, milletvekilleri, hâkimler ve savcılar bakımından suç isnatları ve yolsuzluğun önlenmesi konularındaki mevzuatını GRECO tavsiyeleri ile tam olarak uyumlaştırmamıştır.
- Türkiye'de Malvarlığı Geri Alım Birimi bulunmamaktadır.
- 2010-2014 Şeffaflığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı, belirlenmiş olan başlangıç hedeflerinin birçoğuna ulaşamamıştır.
- İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun, Paris İlkeleri ve AB müktesebatı ile uyumlu olarak işlevsel, yapısal ve mali bağımsızlığı sağlanmalıdır.
- AİHS ihlallerinin önlenmesine yönelik 2014 eylem planının uygulanması sınırlı düzeyde kalmıştır.
- İnsan hakları savunucularının faaliyetlerine ilişkin koşullar, rapor döneminde kötüleşmiştir.
- Kayıp kişiler, toplu mezarların açılması ile güvenlik ve kolluk görevlileri tarafından yapıldığı iddia edilen yargısız infazların tamamının bağımsız şekilde soruşturulması konusunda kapsamlı bir yaklaşım bulunmamaktadır.
- Güneydoğu'da, özellikle terörle mücadele operasyonları bağlamında, işkencenin ve kötü muamelenin önlenmesi bakımından gerileme olmuş; suçun cezasız kalması sorun olmaya devam etmiştir.
- Sivil toplum kuruluşlarının ve meslek kuruluşlarının mahkumların rehabilitasyon ve şartlı tahliye sürecine müdahil olmaları yeterince sağlanamamaktadır.
- Zorunlu din kültürü ve ahlâk bilgisi derslerinden muaf tutulma, kimlik kartlarında din hanesinin bulunması ve Alevilerin ibadet mekanları ile ilgili AİHM'in verdiği kararların uygulanmasına özel önem verilmelidir.
- Hristiyanlara ve Musevilere yönelik nefret söylemi ve nefret suçları çok defa bildirilmiştir.
- İfade özgürlüğü alanında ciddi bir gerileme olmuştur.
- Darbe girişimi sonrasında, Ekim sonu itibarıyla pek çoğu Terörle Mücadele

Kanunu'nun 6'ncı maddesi kapsamındaki suçlamalarla karşı karşıya kalan 90'a yakın gazeteci tutuklanmıştır.

- Terörle Mücadele Kanunu veya Türk Ceza Kanunu'ndaki hükümler gözden geçirilmemiştir. Başta ulusal güvenlik ve terörle mücadeleye ilişkin hükümler olmak üzere, mevzuatın seçerek ve keyfi olarak uygulanması ifade özgürlüğünü ciddi biçimde kısıtlamaktadır.
- İnternet Kanunu ve genel yasal çerçeve, yürütmenin, aşırı geniş kapsamlı gerekçeler temelinde ve mahkeme izni olmaksızın internet içeriğinin engellemesine imkân vermeye devam etmektedir. İnternet Kanunu ile birlikte Türk Ceza Kanunu'nun Cumhurbaşkanı'na hakarete ilişkin hükümleri silahlı örgüt üyeliğine ilişkin 314'üncü maddesi, Venedik Komisyonunun Mart 2016 tavsiyeleri doğrultusunda değiştirilmelidir.
- Türk Radyo Televizyon Kurumunun bağımsızlığının kanunla korunması gerekmektedir.
- Toplanma ve örgütlenme özgürlüğü konusunda gerileme olmuştur. Anayasa'da toplanma özgürlüğü genel anlamda tanınmakla birlikte, Nisan 2015'te kabul edilen iç güvenlik paketi kapsamındaki hükümler de dâhil olmak üzere, diğer bazı mevzuat bu hakkın etkili bir şekilde uygulanması üzerinde ciddi kısıtlamalar getirmeye devam etmektedir.
- Mülkiyet haklarına ilişki yürürlükteki yasal çerçevenin devlet tarafından idare edilen vakıfları ve üçüncü kişilere devredilmiş vakıf mallarını kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir.
- Türkiye, ayrımcılığın genel olarak yasaklanmasını öngören AİHS'nin 12 No.'lu Protokolü'nü onaylamalıdır.
- Türk Ceza Kanunu, nefret suçları bakımından yeterli görülmemektedir, uluslararası düzeydeki en iyi uygulamalar ile uyumlu hale gelmelidir. Bağlantılı olarak ayrımcılık yapmama ilkesinin, yasal zeminde veya pratikte yeterince uygulanmadığı öne sürülmektedir.
- Kadına karşı ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet yeterince ele alınmamaktadır. Türkiye'nin 2012'de Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ni onaylamasından bu yana, ulusal mevzuatın Sözleşme'ye uyumlu hale getirilmesine ve farkındalığın artırılmasına yönelik herhangi bir somut adım atılmamıştır.
- Çocuklara yönelik şiddetin önlenmesi konusunda ulusal bir strateji bulunmamaktadır. Aynı şekilde, rehabilitasyon merkezleri ve ilgili kurumların izlenmesi için de etkili bir sistem bulunmamaktadır. Çocuklara yönelik cinsel istismar ve kötü muamele vakalarına ilişkin araştırmalar yetersizdir.
- LGBTİ bireylerin temel haklarına saygı gösterilmesi konusunda ciddi eksiklikler olduğu belirtilmektedir. Bu tür suçlara karşı özel bir mevzuat bulunmamaktadır.
- Gayrimüslim cemaat vakıflarının seçim usullerine ilişkin bir düzenleme hâlâ mevcut

değildir. Bu durum, azınlık vakıflarının kurul üyelerini seçmesini engellemeye devam etmektedir.

- Türkiye, Roman kökenli vatandaşlar için 2016-2021 Ulusal Strateji Belgesini ve 2016-2018 Eylem Planı'nı uygulamalıdır. Roman kökenli vatandaşların kişisel belgeler edinmelerine ilişkin prosedürler masraflı ve külfetli olup bu prosedürlerin kolaylaştırılması gerekmektedir.
- Kürtçe dilinde ve Alevi kültürüne yönelik yayıncılık veya yayıncılık faaliyetleri sürdüren bazı basın kuruluşlarının kapatılması Komisyon tarafından endişe ile karşılanmaktadır.

Komisyonun Tavsiyeleri

- Yürütmenin HSYK üzerindeki etkisinin azaltılması amacıyla, HSYK Kanunu'nun değiştirilmesi de dâhil, yargının bağımsızlığına tam olarak riayet edilmesini sağlamak üzere tüm yasal güvencelerin tesis edilmesi;
- Özellikle kamuoyunca yakından takip edilen yolsuzluk davaları olmak üzere, 69 yolsuzluk davasındaki soruşturmalara, kovuşturmalara ve mahkûmiyet kararlarına ilişkin bir izleme mekanizması kurulması;
- İfade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü başta olmak üzere, uygulamada, temel hak ve özgürlüklerin tam olarak gözetilmesinin sağlanması, suçun cezasız kalmasıyla mücadeleye yönelik tedbirlerin uygulanması ve azınlıkların korunmasının sağlanması;
- Görevi kötüye kullanma veya suç iddialarının; ulusal ilişkin güvenceler de dâhil olmak üzere, özellikle masumiyet karinesi, bireysel ceza sorumluluğu, hukuki kesinlik, savunma hakkı, adil yargılanma hakkı, silahların eşitliği hakkı ve itiraz hakkı gibi temel haklar tam olarak gözetilerek, delillere ve bütünüyle şeffaf usullere dayanan bağımsız yargının yetkisinde, hukuka uygun şekilde incelenmesi;
- Türkiye'nin Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserinin Ekim 2016 tavsiyelerini ivedilikle ele alması gerekmektedir.

Fasıl 24: Adalet, Özgürlük ve Güvenlik

Genel Uyum Durumu: Orta düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: İyi düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye, Asya'dan ve Afrika'dan Avrupa'ya geçişte düzensiz göçün başlıca güzergahı olmaya devam etmektedir. Bu çerçevede Türkiye; Suriye, Irak ve başka ülkelerden gelen, hâlihazırda yaklaşık 3 milyonu bulan ve sürekli artmakta olan mülteci akını

karşısında, geçici koruma mevzuatının kapsamının genişletilmesi ve iş gücü piyasasına erişim sağlanması gibi önlemlerle birlikte kayda değer bir çaba ortaya koymayı sürdürmüştür. Bununla bağlantılı olarak, vize serbestliği yol haritasında geriye kalan 7 kriterin öne sürdüğü koşulların yerine getirilmesi halinde Türkiye'nin AB ülkeleri tarafından vize şartı aranmayan ülkeler arasına dahil edilmesinin önü açılacaktır. Türkiye üzerinden AB'ye düzensiz göçün sonlandırılması da bu fasla ilişkin temel bir öncelik olmaya devam etmektedir, taraflar arasında ortaya koyulan Türkiye-AB Mülteci Uzlaşısı bu yolda önemli bir araçtır.

Suçluların iadesi ve örgütlü suçlarla, uyuşturucu ve terörle mücadele meseleleri bu faslın önemli boyutlarını oluşturmaya devam etmektedir. Türkiye bu alanlardaki ilgili uluslararası mevzuatı yüklenme çalışmalarını sürdürmekte; mevzuatını geliştirmekte ve ilgili AB birimleriyle işbirliği ortaya koymaktadır. Nitekim terörle mücadele ve kişisel verilerin korunması alanlarındaki mevzuatın iyileştirilmesi, Komisyonun öncelikli beklentisidir.

Kaydedilen İlerleme:

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, kapasitesini geliştirmeye ve illerdeki teşkilatlanma düzeyini artırmaya devam etti.
- Mart 2016'da, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yürürlüğe girdi.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü düzensiz göçmenlere kalacak yer sağlama kapasitesini artırdı.
- Geri gönderme merkezlerindeki koşulların düzenli biçimde gözetimini ve göçmenlere yönelik koruma tedbirlerine erişime yönelik ulusal düzeyde çalışma başlatıldı.
- Mart 2015'te onaylanan Düzensiz Göç Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı Kasım 2015'te uygulanmaya başladı.
- Pakistan ile imzalanan ikili geri kabul anlaşması Nisan 2016'da uygulamaya girerken Nijerya, Bosna-Hersek, Yemen, Karadağ, Kosova ve Norveç ile ikili geri kabul anlaşmaları imzalandı.
- Türkiye üzerinden Yunanistan'a geçiş esnasında hayatını kaybeden göçmenlerin sayısı, 2015'te en az 806'dan, Türkiye-AB Mülteci Uzlaşısı'nın ardından Nisan-Eylül 2016 tarihleri arasının 47'ye indi.
- Frontex verilerine göre Türkiye'den Yunanistan'a düzensiz yollarla göçte Türkiye-AB Mülteci Uzlaşısı'nın ardından keskin bir düşüş gerçekleşti.
- Yunanistan tarafından yapılan geri kabul başvurularının kabul edilme oranında 2016'nın ilk yarısında önemli bir artış yaşandı ve Yunanistan'la karşılıklı ikili geri kabul yükümlülüklerinin uygulanmasında gelişme kaydedildi.

- Türkiye ve Yunan adalarında görevlendirilen irtibat görevlilerinin iş birliği sorunsuz biçimde gerçekleşti.
- Kalifiye işgücünü çekmek üzere Uluslararası İşgücü Kanunu ile birlikte çalışma izinleri konusunda basitleştirilmiş usuller getirildi; bununla birlikte Turkuaz Kart adlı bir çalışma izni sistemi oluşturuldu.
- Türkiye, geçici koruma altındaki Suriyelilerin belirli koşullarda iş gücü piyasasına erişimini sağlayan bir yönetmeliği uygulamaya koydu.
- Suriyelilerin, Yunanistan'dan Türkiye'ye iade edildiklerinde geçici korumadan faydalanabilmeleri amacıyla Geçici Koruma Yönetmeliği Nisan 2016'da yeniden düzenlendi.
- Bütün uluslararası koruma başvuru sahiplerinin ve koruma statüsü sahiplerinin iş piyasasına erişimlerini sağlayan bir yönetmelik Nisan 2016'da yürürlüğe girdi, Temmuz 2016'da ise Uluslararası İşgücü Kanunu TBMM tarafından kabul edildi. Böylece tüm uluslararası koruma sahiplerinin, çalışma iznine başvurabilmesi sağlandı.
- Uluslararası koruma başvurusu sahipleri genel sağlık sigortasına ve devlet okullarına kaydolabilirken sosyal yardım için de başvuruda bulunabilme hakkı edildi.
- Ocak 2016 itibarıyla, üçüncü bir ülkeden Türkiye'deki bir havaalanına ya da limana seyahat eden Suriyelilerin vizelerinin olması gerekliliği getirildi. Şubat 2016'da, Irak vatandaşlarına sınırda vize verilmesi uygulamasına son verildi.
- Mayıs 2016'da Türkiye, Türk vatandaşlarına yönelik vizeler kaldırdığı takdirde, tüm AB vatandaşlarının Türkiye'ye vizesiz girebileceğini belirten ve böylece AB ülkeleri arasında ayrımcı vize uygulamasına son veren bir Bakanlar Kurulu Kararı çıkarttı.
- Polnet, Konsolosluknet ve Göçnet birbirleriyle bağlantılı hale getirildi.
- Türkiye, Vize Serbestliği Yol Haritası kriterlerinin yerine getirilmesi konusunda övgüye değer bir çaba sarf etti.
- Sınır Yönetimi Alanında Kurumlararası İşbirliği ve Koordinasyon Hakkında Yönetmelik kabul edildi.
- Sınır Yönetimi Uygulama Kurulu faaliyete geçti ve sınır yönetimi yetkililerine yönelik etik kuralları kabul edildi.
- Sınır güvenliğine ilişkin verilerin toplanması, işlenmesi ve risk analizi gerçekleştirilmesi amacıyla UKORAM kuruldu ve merkezi düzeyde faaliyete geçti.
- Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasındaki Polis ve Gümrük İşbirliği Ortak Temas Merkezi Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Anlaşma, Türkiye tarafından 10 Mart 2016 tarihinde imzalandı.
- Yeni sınır yönetimi yönetmeliği uyarınca, sınır geçiş noktalarının koordinasyonunda çalışmak üzere görevlendirilen 80 bölge kaymakamı ve vali yardımcısı entegre sınır yönetimine ilişkin hizmetçi eğitime başladı.

- G m ruk ve Ticaret Bakanlığı, varış öncesi yolcu bilgisinin alınması ve risk analizinin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalarını tamamladı. Havayolu şirketlerinin sorumluluklarını tanımlayan Bakanlık yönetmeliği ise 2016'nın Kasım ayında çıkartıldı.
- Tedarik edilen yeni teknoloji ve modernize edilen altyapı ile birlikte, kara ve deniz sınırındaki sabit ve mobil sınır gözetimi kapasitesi artırıldı.
- 2016 yılı bahar döneminde Doğu sınırlarındaki mayınların temizlenmesine başlandı.
- FRONTEX ile iş birliğine ilişkin eylem planı kapsamında, veri toplama ve ortak risk analizi eğitimi verilmeye başlandı. FRONTEX irtibat yetkilisinin Nisan'da Türkiye'de görevlendirilmesiyle işbirliği artırıldı.
- Ceza Konularında Uluslararası Adli iş Birliği Kanunu yürürlüğe girdi.
- 2016 yılında şubat ile Nisan ayları arasında Ceza işlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi'ne Ek İkinci Protokol, Suulların İadesine dair Avrupa Sözleşmesi'ne ekli üç adet protokol, Hükümlülerin Nakline dair Avrupa Sözleşmesi Ek Protokolü, TBMM tarafından onaylandı.
- Türkiye, Eurojust'un düzenli toplantılarına katılarak bilgi ve belge paylaşımında bulundu.
- Velayet Sorumluluğu ve ocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve iş Birliğine dair Lahey Sözleşmesi ve ocuğun Desteklenmesi ve Aileyle ilgili Diğer Nafaka Alacaklarının Milletlerarası Tazmini ile ilgili 2007 Lahey Sözleşmesi onaylandı; bu iki sözleşmenin şubat 2017'de yürürlüğe girmesi öngörülüyor.
- İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması hakkında Yönetmelik Mart 2016'da yürürlüğe girdi.
- Organize Suçlarla Mücadele Strateji Belgesi (2016-2021) ve Eylem Planı (2016 - 2018) kabul edildi.
-  ye devletlerin çoğu ile bilgi paylaşımı ve ortak operasyonlara imkân sağlanması amacıyla, terörle ve suçla mücadeleye yönelik işbirliği anlaşmaları imzalandı.
- Organize Suçlarla Mücadele Strateji Belgesi (2016-2021) ve Eylem Planı (2016 - 2018), Mart 2016'da uygulanmaya başladı.
- Ulusal Siber Güvenlik Kurulu, 2016-2019 Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı'nı kabul etti.
- Türkiye, terörün finansmanının önlenmesi konusundaki mevzuatını FATF tavsiyeleri ile uyulaştırma yönünde ilerleme kaydetti.
- Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, El Konulması, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanına ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, şubat 2016'da onaylanırken Nisan ayında ise halihazırdaki mevzuata aktarıldı.

- Türkiye üzerinden Suriye ya da Irak'a gitmek isteyen yabancı savaşçıların tespiti amacıyla Türkiye, Üye Devletlerle işbirliği oluşturdu.
- Rapor döneminde, Türk kolluk birimleri, başarılı uyuşturucuya mücadele operasyonları gerçekleştirdi. Yüksek rakamlarda uyuşturucu madde ele geçirildi.
- 383 yeni psikoaktif madde, Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun kapsamına dâhil edildi.
- 2016-2018 Ulusal Uyuşturucu Stratejisi ve Eylem Planı Nisan 2016'da yürürlüğe girdi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın Türk vatandaşlarına ilişkin etkin olarak işlemediği; Türk diplomatik misyonların anlaşma hükümlerini sistemli ve birbiriyle uyumlu biçimde gözetmediği değerlendirilmektedir.
- Üçüncü ülke vatandaşları için Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması hükümlerinin uygulanmasını öngören Bakanlar Kurulu Kararı henüz yürürlüğe girmemiştir ve Bulgaristan, Yunanistan, Fransa ve Almanya'dan gelen 1.000'den fazla geri kabul başvurusu yanıtız vaziyettir.
- Sadece sınırlı sayıda sivil toplum örgütü, Türkiye'deki kamplarda yaşayan Suriyelilere hizmet sunma yönünde erişime sahiptir.
- Ekim 2016 verilerine göre, 6-17 yaş aralığında 630.000 Suriyeli çocuk, Türk milli eğitim sistemine dahil edilememiştir.
- Türkiye'nin vize politikasının AB'nin bu alandaki ortak politikasıyla daha uyumlu hale gelmesi gerekmektedir.
- Sınırdaki vize verilmesi uygulamasının tamamen sona erdirilmesi gerekmektedir.
- Sınır bölgelerinde, güvenliğe ilişkin veri toplama, işleme ve rihs analizi faaliyetleri yürütecek yapılar oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan arasındaki Polis ve Gümrük İşbirliği Ortak Temas Merkezi Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Anlaşma'nın yürürlüğe girmesi gerekmektedir.
- Sınır ötesi suçlar ve kaçakçılık şebekeleri ile mücadelede etkinliğin artırılması için kurumlararası işbirliği oluşturulmalıdır.
- Yolcu API ve PNR bilgileri, riskli yolcuların etkin bir biçimde belirlenmesi ve bu yönde tedbirlerin alınması amacıyla, Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından paylaşılmalı ve analiz edilmelidir.
- Emniyet Genel Müdürlüğü'nün sahte ve tahrif edilmiş belgelerin belirlenmesine yönelik kapasitesi artırılmalıdır.
- Düzensiz sınır geçişine yönelik girişimlerin tespit edilmesi için geçiş bölgelerindeki polis kontrolleri yeterli kabul edilmemektedir.

- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Avrupa standartlarıyla henüz uyumlu değildir ve bu durum Eurojust ile işbirliği anlaşması yapılmasına yönelik müzakerelerin başlatılmasını engellemektedir.
- Türkiye, Şiddet Suçları Mağdurların Zararlarının Tazmin Edilmesine ilişkin Avrupa Sözleşmesi'ni hâlâ onaylamamıştır.
- Yeni oluşturulan İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu öncelik alanlarını henüz belirlememiştir.
- Siber suçlara ve tanık korumaya ilişkin mevzuatta iyileştirmeler gerçekleştirilmelidir.
- Kişisel Verileri Koruma Kurumunun bağımsızlığına dair endişeler bulunmaktadır ve kişisel verilerin işlenebileceği istisnai hallerin geniş kapsamı sebebiyle ilgili mevzuat AB standartlarında kabul edilmektedir. Bu sebeple Europol ile operasyonel işbirliği anlaşması imzalanamamaktadır.
- Tanık Koruma Kanununun kapsamı, bazı ciddi suçlarda tanık koruma tedbirlerinin uygulanmasını sınırlamaktadır. İlgili kanunda bir takım değişiklikler gerekmektedir.
- FATF standartlarına uyum sağlanması için yasal çerçevenin daha fazla uyumlaştırılması ve AB standartları düzeyinde güncellenmiş kuralların uygulanması gerekmektedir.
- Türkiye'nin, terörle mücadele mevzuatını ve uygulamalarını, ülkenin terörle mücadele kapasitesini azaltmadan, AİHS, AİHM içtihadı ve AB müktesebatı ve uygulamalarıyla uyumlu hale getirmesi gerekmektedir.
- Türkiye'de kişisel verilerin korunmasına ilişkin Avrupa standartları ile uyumlu bir kanunun bulunmaması ve Türkiye ile AB arasında terörün tanımı ve terör suçlarına verilen cezalar bakımından farklılıkların olması nedeniyle, AB üye devletleri ve AB kurumları ile terörle mücadele alanında polis ve adli işbirliği sınırlıdır.
- Uyuşturucuyla mücadeleye yönelik rehabilitasyon, tedavi ve veri analiz kapasitesinin daha fazla artırılması gerekmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- 18 Mart Türkiye-AB Uzlaşısını etkin şekilde uygulamaya devam edilmesi;
- Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın tüm hükümleriyle uygulanması;
- Kişisel verilerin korunması mevzuatının Avrupa standartlarına uygun hale getirilmesi ve buna uygun olarak Europol ile bir operasyonel iş birliği anlaşması düzenlenmesi;
- Terörle mücadele mevzuatı ve uygulamalarının; Türkiye'nin terörle mücadele kapasitesini azaltmadan, AİHS, AİHM içtihadıyla ve AB müktesebatı ve uygulamalarıyla uyumlu hale getirilmesi.

Fasıl 25: Bilim ve Araştırma

Genel Uyum Durumu: İleri düzeyde uyum

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Raporda Türkiye'nin, AB'nin Ufuk 2020 programına katıldığı belirtilmiştir. Bu çerçevede etkin bir irtibat noktası ağının bulunduğu ve Türkiye'nin, Ufuk 2020'nin tüm programlarında temsilcilerinin olduğu hatırlatılmıştır. İstatistiksel verilere bakıldığında Türkiye'nin katılımının iyi derecede olduğuna; ancak toplumsal sorunlara ilişkin bölümde daha fazla katılımın gerçekleşmesi gerektiğine işaret edilmiştir.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Ulusal çapta araştırma ve yenilikçilik kapasitesinin artırılması ile Avrupa Bilim Alanı ile daha fazla entegrasyona ilişkin sınırlı düzeyde ilerlemenin kaydedildiği tespit edilmiştir.
- Türkiye'nin teknoloji transferinin teşvik edilmesi için harekete geçtiği (ERA Eylem 4) ancak söz konusu eylemlerin ERA ilkeleri ile yeterli düzeyde uyumlu olmadığı ifade edilmektedir.
- Bilime ayrılan yatırım oranı, GSYİH bazında yüzde 1,01'e ulaşmıştır ve artmaktadır, ancak söz konusu oran AB ortalamasının altındadır.
- Türkiye'nin 2016 Yenilikçilik Birliği Skor Tahtası'na göre ortalama bir yenilikçi olduğu ve neredeyse tüm endekslerine göre halen AB ortalamasının altında olduğu vurgulanmıştır.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Ulusal ERA Yol Haritası ile Ulusal Araştırma Altyapı Yol Haritası geliştirilmesi;
- Bilim ve yenilikçiliğin organizasyonunda üniversitelerin rolünün artırılması, bunun özellikle sanayi dünyası ve KOBİ'lerle yürütülen işbirliğinin artırılmasıyla birlikte ele alınması gerekmektedir.

Fasıl 26: Eğitim ve Kültür

Genel Uyum Durumu: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye, Bologna Süreci önerilerini uygulamada ileri aşamada olmasına rağmen ülkedeki yükseköğretim kurumları arasındaki nitelik farkları sürmektedir. Türkiye, Erasmus+ Programı'na başarılı şekilde katılım sağlamayı sürdürmektedir; 1 Ocak 2017 itibarıyla Yaratıcı Avrupa Programı'ndan çekilme kararı almıştır.

Kaydedilen İlerlemeler:

- Okul kayıt oranlarında özellikle okul öncesi eğitime kayıt başta olmak üzere bazı ilerlemeler kaydedildi. 2015-2016 akademik yılında; ilkökul, alt ortaöğretim ve üst ortaöğretime kayıt oranları sırasıyla; yüzde 95, yüzde 94 ve yüzde 80; kızların okullaşma oranı ise yüzde 80 oldu.
- Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Ocak 2016'da kabul edildi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında hükümet tarafından alınan önlemlerin, birçok eğitim kurumunda kayda değer düzeyde işten çıkarmalar ve görev yeri değişiklikleriyle sonuçlanması uzun vadeli etkilere yol açabilecektir. Bazı okullar, gençlik örgütleri ve yükseköğretim kurumları resmen kapatılmıştır.
- Türkiye'de yükseköğretim kurumları arasındaki nitelik farkları sürmektedir.
- Avrupa standartlarına ve kılavuz ilkelerine uyumlu, bağımsız ve tümüyle işlevsel bir kalite güvencesi ve akreditasyon ajansı halen kurulmamıştır.
- Okul kayıt oranlarındaki ilerlemeye karşılık bu oran halen AB ortalamasının altındadır.
- Modüler müfredata ve mevcut sınıf geçme sisteminin yerine kredili modül sistemine geçiş, mesleki eğitim ve öğretim açısından önemli bir konu olmaya devam etmektedir.
- Türkiye'nin, okulu erken terk olgusunu yakından izleme ve azaltmak üzere bir sistem geliştirmesi gerekmektedir.
- Eğitimin özellikle Roman kökenliler ve engelliler için daha kapsayıcı hale getirilmesinde ilerleme sağlanmalıdır.
- Başta yükseköğretim olmak üzere eğitim sektörü siyasi etkiye maruz kalma açısından yüksek risk altındadır.
- Kültür alanında, Türkiye 1 Ocak 2017 itibarıyla Yaratıcı Avrupa Programı'ndan çekilme kararı almıştır.

- Türkiye, kültür alanında AB'nin temel hukuki referansı ve bu alanda uzun zamandır süregelen bir gereklilik olan 2005 tarihli Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesine ilişkin UNESCO Sözleşmesi'ni halen onaylamamıştır.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Eğitime katılımın, başta kız çocukları ve dezavantajlı gruplara mensup çocuklar olmak üzere, tüm düzeylerde daha da artırılması ve okulu terk oranlarının azaltılması için etkili stratejilerin geliştirilmesi;
- Öğretmenlerin eğitim ve öğretimlerinin iyileştirilmesi;
- Kültür alanında temel hukuki referans niteliğindeki Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesine ilişkin UNESCO Sözleşmesi'nin onaylanması.

Fasıl 27: Çevre ve İklim Değişikliği

Genel Uyum Düzeyi: Sınırlı düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Genel ilkeler açısından Çevre ve İklim Değişikliği Faslında diğer yıllarda olduğu gibi geçen yılda oldukça sınırlı ilerleme kaydedildiği açıklanmaktadır. Özellikle yatay mevzuat, doğa koruma, endüstriyel kirlilik ve iklim değişikliği alanları en az ilerlemenin kaydedildiği alanlar olarak ifade edilmektedir.

Gürültü alanı, geçen yıllarda olduğu gibi mevzuat uyumunun en yüksek olduğu alan olarak değerlendirilmiştir. Gürültü alanının yanı sıra atık yönetimine yönelik yapılan yasal düzenlemelerin genel anlamda AB'ye uyumlu olduğu açıklanmıştır.

Kaydedilen İlerleme:

- Hava kalitesi alanında, bazı illerde hava kirliliği raporlaması yapıldığı ve hava kalitesinin raporlanmasına ilişkin ulusal stratejinin hazırlandığı açıklandı.
- Atık yönetiminde; ayırma, geri dönüşüm ve tıbbi atık işleme kapasitesinin arttığı belirtilmiştir. Su kalitesi alanında, bazı hassas alanların şehir atıksularının deşarj işleminden korunması için tespitlerinin yapıldığı kaydedildi.
- 5 nehir havzasının yönetim planları sürdü ve 27 havzanın 4'ünde AB mevzuatına uyumlu raporlama çalışması devam etti.
- Devam eden yatırımlar sayesinde atıksu kapasitesinde gelişme kaydedildi.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Çevre ve İklim Değişikliği Faslında ilerlemenin sınırlı ve/veya çok az olduğu alanlar arasına yer alan yatay mevzuata ilişkin Türkiye henüz AB Mekânsal Bilgi Altyapısının Kurulması Yönergesi'ne tam uyum sağlamamıştır.
- Türkiye'de sivil toplumun Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) süreçlerinde yeteri kadar yer almadığı, hukukun üstünlüğü ilkesine de dayanan ve çevresel konularda halkın karar alma süreçlerine katılımını sağlayan Aarhus Sözleşmesi'ne Türkiye'nin henüz üye olmadığı, sınır-ötesi istişarelere yönelik yasal mevzuatın AB ile uyumlu olmadığı ve Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) mevzuatının henüz kabul edilmediği ve Eylül ayında çevre izin ve lisanslara yönelik revize edilen mevzuatın AB ile uyumlu olmadığı ifade edilmiştir.
- Hava kalitesi alanında; dış ortam, ulusal emisyon tavanları ve uçucu organik bileşikler konusunda AB yönergelerine uyumlu mevzuat henüz kabul edilmemiştir ve yerel eylem planlarının çıkarılmadığı açıklanarak bir önceki yıllara benzer bir eleştiri getirilmiştir.
- Atık yönetiminde, Atık Çerçeve Yönergesi'ne uyumun sağlanmadığı ve ayrıştırarak toplama ve biyolojik olarak parçalanabilir bileşiklerin azaltılması gerektiği açıklanmıştır.
- Su kalitesinde, sınır-ötesi istişarelerin geliştirilmesi gerekmektedir; bununla birlikte kıyı alanlarının planlaması ve deniz stratejisinin yanı sıra yüzme sularının kalitesi ve kontrolüne ilişkin mevzuatlar da henüz kabul edilmemiştir.
- Doğa koruma alanında, ulusal biyoçeşitlilik eylem planı kabul edilmemiştir ve sulak alanlar, ormanlar ile doğal sit alanlarının yanı sıra doğa korumaya ilişkin yönetmelik taslağının AB standartlarına uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir.
- Potansiyel Natura 2000 listesinin AB'ye sunulması beklenirken, Türkiye'deki HES yatırımlarının özellikle doğal değeri koruma temelinde, AB çevre mevzuatına uyumlu olması gerekmektedir.
- Endüstriyel kirliliğin önlenmesi ve risk yönetimine ilişkin çıkarılan yasal düzenlemelerin çok erken aşamada olduğu, SEVESO III Yönergesi'ne uyum çalışmalarında ve endüstriyel emisyonların azaltılması konusunda sıkıntılara dikkat çekilmiştir. AB'nin eko-etiket uygulamasına uygun mevzuatının kabul edilmesi gerekmektedir.
- Kimyasallar alanında AB'nin REACH Tüzüğü'ne uyumu yansıtan mevzuatın karara bağlanması beklentisi sürdürülmüştür. İnsan sağlığını tehdit eden biyolojik kimyasalların düzenlenmesine ilişkin uygulama sürecinin 2020 yılına ertelenmesi eleştirilirken, kimyasalların sınıflandırılma, etiketlenilme ve paketlenmesine ilişkin düzenlemenin tam anlamıyla uygulanması gerekmektedir. Türkiye'nin bazı tehlikeli kimyasallar ve pestisitlerin uluslararası ticaretteki kurallarına yönelik Rotterdam Sözleşmesi'ni onaylaması beklenmektedir.

- Türkiye'nin, AB'nin 2030 iklim ve enerji paketine uygun orta vadeli bir planı sunmasının yanı sıra Paris Anlaşması'nı onaylaması beklenmektedir.
- Sektörlerdeki dönüşüme değinen ulusal strateji ve eylem planları bulunmakta olsa da enerji gibi diğer politika alanlarında belirlenen ulusal belgeler, iklim değişikliğine yönelik belgelerle paralellik göstermemektedir.
- AB Emisyon Ticaret Sistemi'ne dahil olmayan Türkiye'nin emisyonların raporlanmasına ilişkin mevzuatı uygulamakta olduğu ancak arazi kullanımı, arazi değişikliği ve ormanlar üzerinde çalışmaların yeteriz kaldığı açıklanmıştır.
- Emisyon Ticaret Sistemi Yönergesi çalışmaları 2019 yılına ertelenmiştir. Mart ayında İklim Değişikliği Birinci İki Yıllık Raporu ile Nisan ayında İklim Değişikliği Altıncı Ulusal Bildirimi ve Ulusal Envanteri'ni sunan Türkiye'de, Yakıt Kalitesi Yönergesi, ozon tüketimi ve florlu sera gazı emisyonlarına ilişkin düzenlemelerin kabul edilmesi beklenmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- ÇED Yönergesine uyumlu uygulamaların yanı sıra atık, endüstriyel kirlilik ve su alanlarında AB'ye uyumlu yasal düzenlemelerin kabul edilmesi ve uygulanması,
- İklim değişikliği politikasının şeffaflık ilkesi çerçevesinde, halkın çevre konularına erişiminin sağlanması,
- Paris Anlaşması'nın onaylanması ve anlaşma dahilindeki ulusal hedeflere yönelik uygulamaların başlatılması gerekmektedir.

Fasıl 28: Tüketicinin ve Sağlığın Korunması

Genel Uyum Düzeyi: İyi düzeyde hazırlık

Son Bir Yılda İlerleme Düzeyi: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Genel ilkeler çerçevesinde bu fasılda özellikle 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un uygulanmasına yönelik gerekli tüm yönetmeliklerin kabul edildiği belirtilmiştir. Ancak yönetmeliklerin uygulanması konusunda sıkıntıların yaşandığı not edilmiştir. Halk sağlığı alanında ise Türkiye'de sayıları artan mültecilerin sağlık sistemindeki yükü artırdığı ifade edilmiştir.

Kaydedilen İlerleme:

- Tüketicinin korunması alanında internet üzerinden verilen hizmet, bir önceki yıla göre artış gösterdi.

- Halk sağlığı alanının hücre ve dokulara yönelik uzman ve idari kapasite geliştirildi; organ bağışlarında artış gözlemlendi.
- Kansere mücadelede önemli adımlar atılırken, göğüs kanserinde yüzde 35, rahim ağzı kanserinde yüzde 80'e yükselen tarama uygulamaları kaydedildi.
- Her ilde kanser bildirim ve kayıt merkezleri kuruldu.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- En öncelikli yasal mevzuatlardan biri olan Genel Ürün Güvenliği Yönergesi'ne uyumu içeren yönetmelik henüz tamamlanmamıştır.
- Güvensiz ürünlere ve tüketici haklarının ihlaline yönelik yaptırımların zayıf kalmaktadır.
- Elektrik faturaları, mali hizmetler ve kusurlu mallara yönelik tüketici şikayetlerini kolaylaştırıcı tedbirlerin artırılması gerekmektedir.
- Tüketici Hakem Heyetlerinin kararları ile Tahkim Kurulları arasında uyum sağlanmalıdır. Bununla birlikte tüketici haklarına yönelik farkındalık çalışmalarına hız verilmelidir.
- Halk sağlığı alanında, Türkiye'de sayıları artan mültecilerin, sağlık sistemindeki yükü artmaktadır. Kan, doku, hücre ve organ naklinde farkındalık çalışmalarının devam etmesinin yanı sıra herkesin güvenli kan ihtiyacına erişiminin sağlanması gerekmektedir. Kansere hastalığına yönelik ulusal bir enstitü kurulmamıştır.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Tüketici şikayetlerinde tahkim kurullarının işlevselliğinin artırılması;
- Sağlık verilerinin ve ulusal bilgi sisteminin güvenirliliğinin sağlanması;
- İdari ve kurumsal kapasitenin yanı sıra sektörler arası koordinasyonun ve sağlığı tehdit eden hastalıklara karşı teşhislerin kolayca yapılmasını sağlayan mekanizmaların artırılması gerekmektedir.

Fasıl 29: Gümrük Birliği

Genel Uyum Düzeyi: İyi düzey

Son Bir Yılda İlerleme: İlerleme yok

Genel Görünüm:

Vergi muafiyeti, serbest bölgeler, gözetim tedbirleri ve tarife kotalarının yönetimi, AB müktesebatına ve/veya Türkiye'nin Gümrük Birliği çerçevesindeki yükümlülüklerine tam uyumlu değildir. Raporda ayrıca, AB'de serbest dolaşımda bulunan mallara

yönelik ek vergilerin uygulanması ve bunların denetime tabi tutulması için ihtisas gümrüklerinin belirlenmesinin Gümrük Birliği'nin ihlaline neden olduğuna işaret edilmektedir.

Kaydedilen İlerleme:

- İdari ve operasyonel kapasitesi alanında, Türkiye, gümrük idaresinin kapasitesini güçlendirmek amacıyla özellikle kaçakçılığa karşı ve güvenlik operasyonları alanlarında adımlar attı.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Geçtiğimiz bir yıl içerisinde, gümrük mevzuatı alanında hiçbir ilerleme kaydedilmemiştir. Söz konusu dönemde, sadece gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve risk temeline dayalı kontrollerin iyileştirilmesine yönelik sınırlı adımlar atılmıştır. Ayrıca Gümrük Kanunu, AB Gümrük Kodu ile henüz uyumlaştırılmamıştır.
- Serbest bölgeler ve vergi muafiyetinin yanı sıra gözetim ve tarife kotalarının yönetimine ilişkin kurallar AB müktesebatına tam uyumlu değildir. Ayrıca ayakkabı, halı, kilim, çeşitli el aletleri, bazı ev gereçleri, lamba, bazı mobilyalar ve çanta gibi birçok ürünün ithalatında getirilen ek gümrük vergileri AB gümrük vergileri ile uyumlu değildir.
- Türkiye'nin fikri mülkiyet hakları alanında daha fazla uyum sağlaması gerekmektedir. BT sistemlerinin (TARIC, Quota ve Surveillance) Türkiye'de henüz uygulamaya girmediğine dikkat çekilmektedir.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Malların serbest dolaşımın engelleyici ihracat ve ithalat kısıtlamalarının kaldırılması;
- Gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve risk temeline dayalı kontrollerin iyileştirilmesine yönelik daha fazla adımın atılması gerekmektedir.

Fasıl 30: Dış İlişkiler

Genel Uyum Durumu: İyi düzey

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Geçtiğimiz dönemde, Türkiye, DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması'nı onayladı. Ancak bazı ürünler üzerinde uyguladığı gümrük vergilerden dolayı Türkiye'nin Ortak

Gümrük Tarifesi'ne uymadığı ve bu durumun Gümrük Birliği'nin ilkelerine aykırı olduğu belirtilmektedir. İkili anlaşmalar konusunda, Türkiye, Singapur ile bir serbest ticaret anlaşması imzalamıştır. Raporda, AB'nin Malezya ile bir anlaşmanın akdedilmesinden önce, Türkiye'nin Malezya ile imzaladığı serbest ticaret anlaşmasının tek taraflı uygulanmaya başladığına dikkat çekilmektedir.

Kalkınma politikası ve insani yardım konularına ilişkin bölümde, Türkiye tarafından 2015 yılında yapılan toplam resmi kalkınma yardım miktarı yaklaşık yüzde 0,46 RKY/ GSMG'ye tekabül ederek, 2,8 milyar avro değerindedir. Raporda, bu yardımların çoğunun Suriye'ye yönelik olduğu belirtilmektedir. Yaklaşık 3 milyon kişiyle Türkiye, dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır.

Kaydedilen İlerleme:

- Türkiye'nin ortak ticaret politikası alanında bazı ilerleme kaydedildi. Bu bağlamda, DTÖ Ticaretin Kolaylaştırılması Anlaşması'nın Türkiye tarafından onaylanması olumlu bir gelişme olarak değerlendiriliyor.
- Geçtiğimiz bu dönem içinde, Türkiye yeni koruma önlemleri uygulamaya koydu. Raporda, Türkiye'nin DTÖ koruma önlemlerinin çok aktif bir kullanıcısı olduğuna işaret edilmektedir.
- Nisan ayında Türkiye, AB Sivil Koruma Mekanizması'na katıldı.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- DTÖ nezdinde ve özellikle Doha Kalkınma Gündemi'ne ilişkin olarak OECD ve G20 çerçevesinde Türkiye ile AB arasındaki işbirliği seviyesinin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'ne ilişkin olarak, Türkiye'nin coğrafi kapsam ve ürün kapsamı alanlarında daha fazla uyum sağlaması gerekmektedir.
- Gümrük Birliği sayesinde Türkiye'nin AB ile ortak ticaret politikasına uyumunun yüksek düzeyde olduğu belirtilmektedir. Buna karşılık, Türkiye'nin Ortak Gümrük Tarifesi'ne uymadığına dikkat çekilmektedir.
- Türkiye, çift kullanımlı malların ihracat kontrolüne ilişkin AB müktesebatıyla uyum sağlamamıştır ve bu alanda Wassenaar Anlaşması gibi çok taraflı ihracat kontrolü düzenlemelerine üyelik konusunda AB ile henüz uyum teşkil edilememiştir.
- Türkiye, orta ve uzun vadede ihracat kredileri alanında da AB pozisyonu ile uyum sağlamalıdır.

Komisyona Tavsiyeleri:

- Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'ne ilişkin uyum sürecinin tamamlanması;
- Ortak Gümrük Tarifesi'ne uyum sağlanması gerekmektedir.

Fasıl 31: Dış, Güvenlik ve Savunma Politikası

Genel Uyum Durumu: Orta düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: İyi düzeyde ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye, Suriye'ye yönelik politikasını sürdürmüştür; Suriye Muhalifler Koalisyonunu desteklemeye ve sığınmacılara hayati nitelikte insani yardım sağlamaya devam etmiş, Uluslararası Suriye Destek Grubu'na zemin hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Türkiye ile AB arasında terörle mücadele alanında diyalog sürmüştür.

Kaydedilen İlerlemeler:

- İki AB Zirvesi ve Türkiye-AB Uzlaşısının kabulüne zemin hazırlayan 29 Kasım 2015 tarihli Türkiye-AB Zirvesi ile birlikte, Türkiye ve AB arasındaki siyasi diyalog daha da arttı.
- 25 Ocak ve 9 Eylül 2016 tarihlerinde, dış politika konularının geniş şekilde ele alındığı Yüksek Düzey Siyasi Diyalog Toplantıları gerçekleşti.
- Türkiye ile AB arasında, Suriye, Irak, Libya, Afganistan, İran, Suudi Arabistan, İsrail, Rusya ve Ukrayna'da yaşanan gelişmelere ilişkin görüşmeler sürdü.
- Uzman istişareleri; terörle mücadele, yabancı terörist savaşçılar, Suriye, Ukrayna, Güney Kafkasya ve Orta Asya konularında sürdürüldü.
- Haziran 2016'da Türkiye-AB Terörle Mücadele Diyalog toplantısı gerçekleştirildi.
- Ortak Dış ve Güvenlik Politikası alanında, Türkiye'nin, AB bildirimleri ve Konsey kararlarına uyum durumu bir önceki yıla kıyasla artarak (2015 İlerleme Raporu'nda yüzde 40 iken), yüzde 44 oranında kaydedildi (41 karar ve deklarasyondan 18'ine uyum).
- Türkiye, çok sayıda üst düzey zirve ve konferansa katıldı, Nisan 2016'da İslam İşbirliği Teşkilatı Zirvesi'ne ev sahipliği yaptı.
- Türkiye, Suriye Devrimci ve Muhalif Güçler Koalisyonuna destek vermeyi sürdürdü ve Suriye konusunda kilit aktörlerden biri olmaya devam etti. Uluslararası Suriye Destek Grubu'na zemin hazırlayarak, Cenevre'de BM arabuluculuğundaki görüşmelere giden süreci destekledi. 2,7 milyon Suriyeli mülteciye geniş kapsamlı insani yardım sağlamayı sürdürdü.
- IŞİD karşıtı koalisyonu katılımlarını artıran Türkiye, IŞİD'e karşı hava saldırılarını sürdürdü ve IŞİD savaşçılarının sınır ötesi faaliyetlerini engellemek üzere koalisyonca gerçekleştirilen hava saldırılarına ve tedbirlere katıldı. 24 Ağustos 2016'da Türkiye, sınır bölgesini IŞİD'den temizlemek üzere Özgür Suriye Ordusu ile işbirliği içinde Kuzey Suriye'de Fırat Kalkanı kara harekâtını başlattı.

- Türkiye'nin Irak Kürt Bölgesel Yönetimi ile ilişkileri durağan seyretti. Türkiye, Kuzey Irak'taki PKK kamplarına hava operasyonlarını sürdürdü.
- ABD ile ilişkiler bağlamında, Türkiye, AB'nin koalisyon güçleri tarafından kullanılan kritik önemdeki İncirlik Üssü'ne erişimine izin verdi.
- Rusya ile Türkiye arasında Kasım 2015'te yaşanan uçak krizi sonrasında kötüleşen ikili ilişkilerde, Haziran 2016 itibarıyla yeniden yakınlaşma sürecine girildi. Rusya, Türkiye'ye yönelik ekonomik ve diplomatik yaptırımları kademeli olarak kaldırmaya başladı; Rusya ve Türkiye, Suriye krizinin çözümüne yönelik yaklaşımlarındaki farklılıkları azaltmak üzere Ortak Suriye Mekanizması kurdu. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin, Dünya Enerji Kongresi'nin marjında 10 Ekim'de İstanbul'da bir araya geldi.
- Ukrayna ile Türkiye arasındaki ilişkiler, Mart 2016'da ikili bir serbest ticaret alanının oluşturulması ve savunma, sanayi ve turizm alanlarında işbirliğinin artırılmasıyla daha da ileri taşındı.
- Suudi Arabistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler, ikili Stratejik İşbirliği Konseyi kurulmasını takiben yoğunlaştı.
- Türkiye, Yemen konusunda, meşru bir hükümetin yeniden kurulması yönünde BM'nin girişimlerini desteklemeyi sürdürdü. Türkiye, Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerini, bölgedeki istikrarın tesisi için önemli aktörler olarak görüyor.
- Türkiye, Katar'da askeri üs kurma planları olduğunu açıkladı.
- Türkiye, İran ile ilişkilerini; başta Suriye konusunda olmak üzere dış politika konularındaki farklılıkların ekonomik işbirliğinin önüne geçmesini önleyerek geliştirmeyi sürdürdü.
- Türkiye, Libya Ulusal Birlik Hükümeti Başbakanı Fayez Al-Sarraj'a ve kapsayıcı siyasi sürece destek vermek suretiyle Libya'daki angajmanını artırdı.
- İsrail ile ilişkiler Haziran 2016'da resmi olarak normalleştirildi.
- Türkiye ile Ürdün arasında Mart 2016'da, çoğu ekonomik alanda olmak üzere on adet ikili anlaşma imzalandı.
- Güney Kafkasya ve Orta Asya bağlamında, Türkiye, Nisan 2016'da Yukarı Karabağ'daki çatışmalarda Azerbaycan'a açık şekilde destek verdi. Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan, Mayıs 2016'da üçlü askeri işbirliği anlaşması imzalama kararı aldı.
- Türkiye, Batı Balkan ülkeleriyle yakın ilişkilerini sürdürdü.
- Türkiye, Afganistan'a insani yardım ve kalkınma yardımı sağlamaya devam etti, "Asya'nın Kalbi-İstanbul Süreci"nin Aralık 2015'te İslamabad'da düzenlenen beşinci toplantısına eş başkanlık yaptı. 4-5 Ekim 2016 tarihli Brüksel-Afganistan Konferansı'nda, Türkiye, 2018-2020 dönemi için Afganistan'a 150 milyar avro kalkınma yardımı sağlama taahhüdünde bulundu.

- Türkiye, Latin Amerika, Afrika ve Asya ile ilişkilerini güçlendirmeyi sürdürdü. Afrika'daki diplomasisinin odak noktalarından Somali'de 6'ncı Yüksek Düzeyli Ortaklık Forumu'na ev sahipliği yaptı.
- Türkiye, kitlesel imha silahlarının yayılmasının önlenmesine ilişkin tüm uluslararası düzenlemelere taraftır.
- Türkiye, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası kapsamında Bosna-Hersek'te yürütülen AB barış gücü misyonu (EUFOR ALTHEA) ve Kosova'daki AB hukukun üstünlüğü misyonu (EULEX Kosovo) başta olmak üzere, sivil ve askeri kriz yönetimi operasyonlarına katılımını sürdürdü. Türkiye ayrıca, Ukrayna Sivil Güvenlik Sektörü Reformu için AB Danışma Misyonu (EUAM Ukraine) ve Filistin AB Polis Misyonu'na (EUPOL COPPS) kısa süreli katılım sağladı.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Türkiye, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nü halen imzalamamıştır.
- Türkiye ile Irak arasındaki ilişkiler, Bağdat yönetiminin Ankara'yı Başika kampındaki varlığını güçlendirdiği gerekçesiyle eleştirince kötüleşti; Musul operasyonu kapsamında Bağdat-Ankara ilişkilerinde tansiyon arttı.
- ABD'nin IŞİD'le mücadele kapsamında PYD/YPG'ye destek vermesi, Türkiye'de tartışma konusu olmayı sürdürdü.
- Türkiye, Kırım'ın Rusya tarafından gayri hukuki ilhakını tanımayarak kınamaya ve Kırım Tatarlarının durumuna ilişkin endişelerini dile getirmeye devam etti buna karşılık AB'nin Rusya ve Ukrayna'ya ilişkin Konsey kararlarına, kısıtlayıcı önlemler de dâhil olmak üzere, katılmamayı sürdürdü.
- Türkiye ile Mısır arasındaki ilişkilerde herhangi bir iyileşme yaşanmadı.
- Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik 2009 tarihli protokoller onaylanmamıştır.
- Türkiye, Wasenaar Düzenlemesine ve Füze Teknolojisi Kontrol Rejimine üyelik konusundaki tutumunu halen AB ile uyumlaştırmamaktadır.
- "Berlin Artı" düzenlemelerinin ötesinde AB'ye üye tüm ülkeleri kapsayan AB-NATO işbirliği konusu halen çözüme kavuşturulmamıştır.

Komisyonun Tavsiyeleri:

- Türkiye'nin AB deklarasyonları ve Konsey kararlarına uyum düzeyini artırması gerekmektedir.

Fasıl 32: Mali Kontrol

Genel Uyum Durumu: İyi düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

Türkiye Kamu İç Mali Kontrolü (KİMK) Türkiye 2002'de KİMK stratejisini ve eylem planını kabul etmiştir. AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı'nın; mali kontrole, merkezi uyumlaştırma birimlerinin metodolojik rehberliğinin geliştirilmesine ve uluslararası denetim sertifikasyonlarının sayısının artırılmasına ilişkin taahhütleri içerecek şekilde güncellenmesiyle bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Uygulamanın düzenli olarak izlenmesinin ve raporlanmasının sağlanmasına ilişkin bir mekanizma bulunmamaktadır. Ancak, Komisyonun kamu iç mali kontrolü sistemine ilişkin 2015 raporundaki tavsiyelerinden hiçbiri uygulanmamıştır. Kamu iç mali kontrol sisteminin (KİMK), yönetimin her seviyesinde ve kamu iktisadi teşebbüslerinde uygulanması için daha fazla çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Kaydedilen ilerleme:

- AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı'nın; mali kontrolün sağlanmasına, merkezi uyumlaştırma birimlerinin metodolojik rehberliğinin geliştirilmesine ve uluslararası denetim sertifikasyonlarının sayısının artırılmasına ilişkin taahhütleri içerecek şekilde güncellenmesiyle bazı ilerlemeler kaydedildi.
- Ocak 2016'da, 2016-2019 dönemini kapsayan AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı yayımlandı. Eylem Planı'nda, 2016'da uygulanmasını iyileştirmek üzere Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'nun gözden geçirilmesi öngörüldü.
- Ocak 2016 tarihli Orta Vadeli Program'da iç kontrolün 2016-2018 döneminde iyileştirilmesine yönelik bir dizi taahhütte bulunuldu.
- İç denetimden sorumlu MUB, icracı bakanlıklarda iç denetimin uygulanmasını koordine ediyor. Birim, rapor döneminde, kalite güvence ve geliştirmeye ve ayrıca, kamu idarelerindeki iç denetçiler için harcanan paranın karşılığı denetimine ilişkin el kitapları yayınladı. Ayrıca yıllık genel yönetim iç denetim raporu yayımlandı.
- İç Denetim Koordinasyon Kurulu, 2016'da, iç denetçiler için bir mobil uygulama geliştirdi.
- Sayıştay, kurumsal kapasitesini geliştirmek üzere 2014-2018 dönemini kapsayan ve bir eğitim stratejisini de içeren stratejik kalkınma planını kabul etti. Usulsüzlük Yönetim Sistemi aracılığıyla 2006-2016 döneminde Türkiye, Komisyona, 45 adedi geçtiğimiz yıla ilişkin olmak üzere 259 usulsüzlük vakası bildirdi.
- Merkezi yönetim kurumları, KİMK rehberini kapsamlı biçimde uygulamayı sürdürdü.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Avrupa Komisyonunun kamu iç mali kontrolü sistemine ilişkin 2015 raporundaki tavsiyelerinden hiçbiri uygulanmamıştır.
- Hükümet KİMK stratejisini ve eylem planının güncellenmesi konusunda taahhütte bulunmuş, ancak yıldır somut bir ilerleme kaydedilmemiştir. Uygulamanın düzenli olarak izlenmesinin ve raporlanmasının sağlanmasına ilişkin bir mekanizma bulunmamaktadır.
- Ocak 2016 tarihli Orta Vadeli Program'da iç kontrolün 2016-2018 döneminde iyileştirilmesine yönelik bir dizi taahhütte bulunmaktadır, ancak Program'da bu taahhütlere ilişkin açık hedeflere ve performans göstergelerine yer verilmemiştir.
- Bütçe kullanıcılarına yönelik yıllık bir anket temelinde hükümet için yıllık genel faaliyet raporu hazırlanmaktadır. Bununla birlikte, hükümet bu rapora dayalı herhangi bir karar almamıştır.
- MUB'ların idari kapasitelerinin kademeli olarak güçlendirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, iç kontrole, yalnızca mali bir sistem olarak değil, bir yönetim sistemi olarak yeniden odaklanma ihtiyacı bulunmaktadır.
- Başbakanlık gibi bazı kilit kurumlar henüz iç denetçi atamamıştır. İç denetimin yönetici düzeyinde sahiplenilmesi zayıf kalmaya devam etmektedir.
- Sayıştayın 1.580 personelinden 922'si denetçilerden oluşmaktadır. Ancak, Sayıştay, performans denetimlerinin yalnızca performans göstergelerine ilişkin olmamasını, bunun yanı sıra kamu kurumlarının ekonomisine, verimliliğine ve etkililiğine de odaklanmasını sağlamalıdır.
- Ocak'ta kabul edilen 6661 sayılı Torba Kanun'la, borsada işlem gören ve kamu payı yüzde 50'den az olan şirketlerin Sayıştay tarafından denetiminin kapsamı kısıtlanmıştır. Yerel düzeydeki bütçe kullanıcılarının çok sayıda olduğu dikkate alındığında, Sayıştayın yerel yönetimleri, belediye şirketlerini ve iştiraklerini denetleme kapasitesinin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Sayıştay yıllık genel uygunluk değerlendirme denetim raporunu TBMM Genel Kuruluna sunmaktadır ve bu rapor Plan ve Bütçe Komisyonunda incelenmekte ve genel kurulda tartışılmaktadır. Ancak, bu süreç sistematik ve etkili işlememektedir.
- Kamu iktisadi teşebbüslerine ilişkin 2014 denetim raporları Sayıştayın internet sitesinde yayınlanmamıştır ve önceki yıllara ilişkin denetim raporları kaldırılmıştır. Bu durum dış denetimin erişilebilirliğini ve şeffaflığını azaltmıştır.
- 2010-2014 Şeffaflığın Artırılması ve Yolsuzlukla Mücadelenin Güçlendirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı, başlangıçta belirlenmiş olan hedeflerinin birçoğuna ulaşamamıştır. 2016-2019 dönemine ilişkin yeni eylem planının, mevcut konuların ele alınmasına yönelik olarak, kapsayıcı ve katılımcı bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

- Yolsuzlukla Mücadele Koordinasyon Biriminin (AFCOS) Komisyon ile işbirliğini geliştirmesi gerekecektir. Soruşturma faaliyetleri ve raporlamaya ilişkin sağlam bir izleme kaydının oluşturulması gerekmektedir.

Komisyonunun Tavsiyeleri:

- Gecikmiş KİMK politika belgesinin güncellenmesi;
- Güncellenmiş bir KİMK eylem planı için resmi izleme ve raporlama mekanizması sağlanması;
- AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı doğrultusunda Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'nda planlanan değişikliklerin uygulanması gerekmektedir.

Fasıl 33: Mali ve Bütçesel Hükümler

Genel Uyum Durumu: Sınırlı düzeyde hazırlık

Son Bir Yıldaki İlerleme Durumu: Sınırlı ilerleme

Genel Görünüm:

30 Haziran 2016 tarihinde faslın müzakerelere açılmasıyla birlikte, geçtiğimiz yıl bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. AB'ye üyelikle birlikte bu fasla ilişkin somut koordinasyon yapılarının, idari kapasitenin ve uygulama kurallarının zamanı geldiğinde tesis edilmesi gerekecektir.

Kaydedilen İlerleme:

- Gayri safi milli gelire dayalı kaynaklara ilişkin olarak, Avrupa Hesaplar Sistemine uyumlu olarak mali ve istatistik verilerinin derlenmesine yönelik çabalar devam ediyor.

Sorunlar ve Eksiklikler:

- Katma Değer Vergisine dayalı kaynak alanında, istatistiki KDV matrahının hesaplanmasına ilişkin hazırlıklara ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'nin üyelikle birlikte öz kaynaklar sistemine uygun bir biçimde katkıda bulunmasını sağlamak için KDV'deki ve gümrük vergilerindeki yolsuzlukla mücadelede sağlam tedbirler alması ve kayıt dışı ekonomiyle mücadele etmesi gerekecektir.
- Türkiye, ulusal hesaplar ve gayri-safi milli gelir (GSMG) hesaplamalarının kayıt dışı ekonomiyi de içerecek şekilde kapsayıcı olmasını sağlamak ve gayri-safi milli gelir hesaplamaları için kaynak envanteri ve yöntem oluşturulmak için kayda değer çaba sarf etmelidir.

- İdari altyapıya ilişkin olarak Türkiye'nin, üyelikle birlikte, AB müktesebatı ile uyumlu olarak, AB bütçesine yapacağı katkının hesaplanması, tahmini, muhasebeleştirilmesi, tahsili, ödenmesi, kontrolü ve raporlanmasını sağlayacak tam anlamıyla işlevsel bir koordinasyon yapısı, idari kapasite ve uygulama kurallarını oluşturması gerekecektir.

Komisyonunun Tavsiyeleri:

- Somut koordinasyon yapılarının, idari kapasitenin ve uygulama kurallarının zamanı geldiğinde tesis edilmesi gerekmektedir.

Fasıl Bazında Müktesebat Uyumu:

Fasıl Başlığı	Genel Uyum Düzeyi	Son Bir Yılda İlerleme
Malların Serbest Dolaşımı	İyi düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
İşçilerin Serbest Dolaşımı	Erken düzey	İlerleme yok
İş Kurma Hakkı ve Hizmet Serbestisi	Erken düzey	Sınırlı ilerleme
Sermayenin Serbest Dolaşımı	Orta düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Kamu Alımları	Orta düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Şirketler Hukuku	İleri düzey	İyi ilerleme
Fikri Mülkiyet Hukuku	İyi düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Rekabet Politikası	Sınırlı düzeyde hazırlık	İlerleme yok
Mali Hizmetler	İyi düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Bilgi Toplumu ve Medya	Orta düzeyde hazır	Sınırlı ilerleme
Tarım ve Kırsal Kalkınma	Sınırlı düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı	Sınırlı düzeyde hazırlık	İlerleme yok
Balıkçılık	Erken düzey	Sınırlı ilerleme
Taşımacılık Politikası	Orta düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Enerji	Orta düzeyde hazırlık	İyi ilerleme
Vergilendirme	Orta düzeyde hazırlık	İlerleme yok
Ekonomik ve Parasal Politika	Orta düzeyde hazırlık	İlerleme yok

İstatistik	Orta düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Sosyal Politika ve İstihdam	Orta düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Girişimcilik ve Sanayi Politikası	İyi düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Trans-Avrupa Ağları	İleri düzey	İyi ilerleme
Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu	Orta düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Yargı ve Temel Haklar	Sınırlı düzeyde hazırlık	Geriye gidış
Adalet Özgürlük ve Güvenlik	Orta düzeyde hazırlık	İyi ilerleme
Bilim ve Araştırma	İleri düzey	Sınırlı ilerleme
Eğitim ve Kültür	Orta düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Çevre ve İklim Değişikliği	Sınırlı düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Sağlık ve Tüketicinin Korunması	İyi düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Gümrük Birliği	İyi düzeyde hazırlık	İlerleme yok
Dış İlişkiler	İyi düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Dış Güvenlik ve Savunma Politikası	Orta düzeyde hazırlık	İyi ilerleme
Mali Kontrol	İyi düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme
Mali ve Bütçesel Hükümler	Sınırlı düzeyde hazırlık	Sınırlı ilerleme

Notlar

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

Esentepe Mahallesi, Harman Sokak, TOBB Plaza, No:10,
Kat:7-8, Şişli, İstanbul 34394
Tel: 0212 270 93 00, Fax: 0212 270 30 22,
E-posta: ikv@ikv.org.tr

Brüksel Temsilciliği:
Avenue de l'Yser 5-6 1040 Brüksel / Belçika
Tel: + 32 2 646 40 40, Fax: + 32 2 646 95 38
E-posta: ikvnet@skynet.be

www.ikv.org.tr